

สัมพันธบทและการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่อง “จุฬาตรีคูณ”

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาโทสถาปัตยกรรม ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Intertextuality and Adaptation of Songs from Thai Novel “Chulatreekoon”

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Communication Arts) in Communication Arts

Common Course

FACULTY OF COMMUNICATION ARTS

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์	สัมพันธบทและการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่อง “จุฬาทรีคุณ”
โดย	น.ส.ณัฐณิษฐา ไชยรัตน์
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา สมไพบูลย์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

----- ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา อัครจันทโชติ)

----- อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา สมไพบูลย์)

----- กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนสิน ชูตินธรรานนท์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ณัฐณิชา ไชยรัตน์ : สัมพันธบทและการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่อง “จุฬาทรีคูณ”. (Intertextuality and Adaptation of Songs from Thai Novel “Chulatreekoon”) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.สุกัญญา สมไพบูลย์

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะสัมพันธบทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคูณ 2) เพื่อศึกษาลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคูณ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ตัวบท และศึกษาจากแหล่งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจุฬาทรีคูณ กามนิท-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส รวมถึงเพลงชุดจุฬาทรีคูณ จำนวน 5 บทเพลง

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะสัมพันธบทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคูณที่พบมากที่สุดคือ การคงเดิม และการดัดแปลง โดยเรื่องกามนิท-วาสิฏฐี ได้มีอิทธิพลต่อเรื่องจุฬาทรีคูณมากกว่าเรื่องนาร์ซิสซัส ซึ่งเรื่องจุฬาทรีคูณรับเอาลักษณะเด่นหลายส่วนจากเรื่องกามนิท-วาสิฏฐี มาใช้ทั้งโครงเรื่องหลัก แก่นเรื่องความรัก ความลุ่มหลง จนไปสู่ความทุกข์และความหายนะ ความขัดแย้งในจิตใจ และความขัดแย้งระหว่างคนกับคน ด้านตัวละครก็มีลักษณะเด่นของนิสัย อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมของตัวละครเอก ส่วนฉากและบรรยากาศ ก็มีกล่าวถึงดินแดนชมพูทวีป รวมไปถึงมุมมองการเล่าเรื่อง สำหรับเรื่องนาร์ซิสซัส ในจุฬาทรีคูณได้คงเดิมแก่นเรื่องความงาม ความลุ่มหลง จนไปสู่ความทุกข์และความหายนะ รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งน้ำโดยเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาและเป็นจุดจบของตัวละครเอก เมื่อจุฬาทรีคูณเก็บส่วนสำคัญต่างๆจากทั้งสองเรื่องไว้แล้ว ก็ได้นำองค์ประกอบเหล่านั้นมาดัดแปลงจนเกิดเป็นชิ้นงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดัดแปลงตัวละครเอก “นาร์ซิสซัส” ให้กลายเป็น “ดารารายพิลาส” และการทำให้ “แม่น้ำจุฬาทรีคูณ” กลายเป็นฉากสำคัญของเรื่อง

ในส่วนของลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงพบว่า ทุกบทเพลงมีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆของเรื่องทั้งหมด โดยสามารถเรียงร้อยต่อเนื่องกันตามลำดับเหตุการณ์ในนวนิยายตั้งแต่ต้นจนจบ สำหรับการใช้นิยายบทเพลงมีการคงเดิมอยู่ในทุกบทเพลง โดยองค์ประกอบที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ บทสนทนา ซึ่งมีครบทั้งการคงเดิม การดัดทั้งหรือการลดทอน การเพิ่มเติมหรือการขยาย และการสลับหรือการปรับเปลี่ยน บทสนทนาถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการนำมาใช้สร้างสรรค์เป็นเนื้อเพลง โดยเฉพาะการเป็นบทเพลงเพื่อประกอบการแสดงละครวิทยุที่ผู้ประพันธ์บทเพลงได้เน้นให้เห็นความสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ รับรู้ได้ถึงนาฏการต่างๆ รวมทั้งอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร

ลักษณะสัมพันธบทและการดัดแปลงในงานวิจัยที่เกิดขึ้นนี้ ได้ย้ำเตือนให้เข้าใจเสมอว่าในการผลิตหรือสร้างสรรค์ผลงานจากสิ่งที่เคยมีมาแล้วนั้นไม่ใช่เป็นการเลียนแบบหรือคัดลอก แต่ถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นปกติในแวดวงของศิลปะแขนงต่างๆซึ่งสามารถหลอมรวมให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ ด้วยวิธีการสร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจ รวมถึงประสบการณ์ต่างๆที่ผู้ผลิตผลงานนำมาปะติดปะต่อ รวบรวมเข้าไว้ด้วยกัน และประยุกต์จนเกิดเป็นผลงานในรูปแบบอื่นๆต่อไป

สาขาวิชา นิเทศศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2563

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6280011328 : MAJOR COMMUNICATION ARTS

KEYWORD: Intertextuality, Adaptation, Novel, Chulatreekoon

Natnittha Chairat : Intertextuality and Adaptation of Songs from Thai Novel "Chulatreekoon". Advisor: Asst. Prof. SUKANYA SOMPIBOON, Ph.D.

This qualitative research has two objectives 1) to study intertextuality in the Chulatreekoon novel and 2) to study the content and the approaches to adapting songs in Chulatreekoon. I conducted a textual analysis on and obtained information related to the following texts: Chulatreekoon, Kamanita-Vasitthi, Narcissus and five songs featured in Chulatreekoon.

The research has found that the types of intertextuality found in Chulatreekoon are convention and modification. Kamanita-Vasitthi has a stronger influence on Chulatreekoon than Narcissus. Chulatreekoon inherits many outstanding aspects from Kamanita-Vasitthi, especially the main plot and the themes of love and greed, which leads to misery, disasters, dilemma and interpersonal conflicts. The influence also extends to the way the main characters exhibit their traits, emotions and behaviors. The novel features jambudvipa as a geographical backdrop and point of view. In referencing Narcissus, Chulatreekoon maintains the themes of beauty and greed, which leads to misery and disasters. The novel also makes use of watery places where conflicts start and the protagonists meet their downfall. Chulatreekoon makes use of those key aspects from the two novels and adapt them into its own unique story. The protagonist of "Narcissus" is turned into "Dararaipilas" and the "Chulatreekoon river" functions as the primary backdrop of the story.

When it comes to the content and the approaches to adapting the songs featured in Chulatreekoon, all five songs build on one another in accordance with the timeline of the incidents from the beginning to the end of the story. The type of figure of speech used the most in the songs is "personification" and the type of rasa in indian aesthetics used the most is "karuna rasa". In terms of adaptation, the content is maintained in all five songs. The aspect affected by the adaptation the most is the dialogue. Dialogues in the songs can be kept entirely, cut, reduced, added, expanded and rearranged. Dialogues are the most important part in creating the songs. When used for radio dramas, the song creation takes into account the dramatization of incidents to help listeners visualize them and feel the drama, emotions and characters' thoughts.

The types of intertextuality and the adaptation approaches found in this research underscore the need to understand reproduction of creative works that already exist as a common phenomenon in many artistic fields, not a form of plagiarism. Artist's personal creation can be a result of an adaptation of different works that inspire them and an accumulation of personal experiences.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Communication Arts

Student's Signature .....

Academic Year: 2020

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

“นี่เรามาถึงจุดจุดนี้ได้ยังไง?” เป็นประโยคคำถามที่มักเกิดขึ้นอยู่ในหัวของผู้วิจัยมาตลอด ตั้งแต่ได้เริ่มทำงานวิจัยเล่มนี้ เพราะกว่าทุกอย่างจะออกมาเป็นรูปเป็นร่างได้ ผู้วิจัยพบเจอกับความท้อแท้ หมดกำลังใจ มาหลายต่อหลายครั้ง อีกทั้งปัญหาสุขภาพที่บั่นทอนทั้งกายใจ และส่งผลให้แผนงานต่างๆต้องเลื่อนระยะเวลาออกไป แต่สุดท้ายด้วยความช่วยเหลือ การให้กำลังใจจากครอบครัว คนสนิท เพื่อนๆ และอาจารย์ รวมถึงความพยายาม ความอดทนของตัวเอง จึงทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ก่อนอื่นเลย งานวิจัยนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าหากไม่มีบทประพันธ์อันทรงคุณค่าของบรมครูนักประพันธ์ทั้งสามท่านผู้ล่วงลับ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พนมเทียน (ฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ) ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ครูแก้ว อัจฉริยะกุล และครูเอื้อ สุนทรสนาน ผู้ประพันธ์คำร้องและทำนองเพลงชุดจุฬาทรีคุณ ที่ผู้วิจัยได้หยิบเอาผลงานสร้างสรรค์ของท่านทั้งสามมาศึกษา วิเคราะห์ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ และเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในวิชาชีพอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา สมไพบูลย์ (ครูโอ้) ผู้เป็นทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยแนะนำสิ่งที่ดี และเป็นบุคคลสร้างแรงบันดาลใจ สร้างเสียงหัวเราะ รอยยิ้ม รวมทั้งมีบทเพลงเพราะๆให้นิสิตได้ฟังเสมอ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปริดา อัครจันทโชติ คณบดีและประธานสอบ ที่น่ารัก ใจดี ให้แนวทางและความรู้ที่เป็นประโยชน์กับนิสิตมาโดยตลอด และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนสิน ชูตินธรานนท์ กรรมการสอบ ที่มอบความรู้ ความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเพื่อนๆร่วมรุ่น หมิว ที่คอยให้การช่วยเหลือ ปลอดภัย ให้กำลังใจ กระทั่งในวันที่งานวิจัยเล่มนี้ใกล้จะเสร็จสมบูรณ์ก็คอยให้คำปรึกษาเสมอ รวมถึง ออฟ ก้าว ลูกไม้ โอ้ พีทอม สำหรับมิตรภาพ และน้ำใจที่คอยหยิบยื่นให้กันมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ ครอบครัว และสั้ม ที่ให้ความรัก ความห่วงใย ให้การสนับสนุน คอยเป็นกำลังใจ และอยู่เคียงข้างในทุกๆช่วงเวลาทั้งทุกข์และสุข จนทำให้ผู้วิจัยสามารถเอาชนะกับปัญหา อุปสรรคต่างๆ จนพบกับความสำเร็จในงานวิจัยชิ้นนี้ได้.

ณัฐณิษฐา ไชยรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....ค	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ง	ง
กิตติกรรมประกาศ.....จ	จ
สารบัญ.....ฉ	ฉ
สารบัญตาราง.....ช	ช
สารบัญภาพ.....ฉ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ..... 1	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ..... 1	1
1.2 คำถามนำวิจัย..... 4	4
1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย..... 5	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย..... 5	5
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย..... 5	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 6	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 7	7
2.1 แนวคิดเรื่องนวนิยาย..... 7	7
2.2 แนวคิดสัมพันธ์บท (Intertextuality) และการดัดแปลง (Adaptation)..... 12	12
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการเล่าเรื่อง..... 16	16
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับบทเพลงในการแสดงละครวิทยุ..... 19	19
2.5 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเพลงสุนทราภรณ์..... 22	22
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 26	26
บทที่ 4 ผลการศึกษา..... 28	28

4.1 ลักษณะสัมพันธ์บทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ.....	28
4.1.1 เรื่องย่อของจุฬาทรีคุณ กามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ชิสซ์ส์	29
4.1.2 การวิเคราะห์ตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง	36
4.1.3 ผลการศึกษาลักษณะสัมพันธ์บทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณกับเรื่องกามนิต- วาสิฎฐี และนาร์ชิสซ์ส์	59
4.2 ลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ.....	70
4.2.1 ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลง	70
4.2.2 วิธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ.....	81
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
5.1 สรุปผลการศึกษา	93
5.1.1 ลักษณะสัมพันธ์บทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ.....	93
5.1.2 ลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ	94
5.2 อภิปรายผล	96
5.3 ข้อเสนอแนะ	101
บรรณานุกรม	103
บรรณานุกรม	107
ประวัติผู้เขียน	108

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 : สรุปลักษณะสัมพันธ์ในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณกับเรื่อง กามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส.....	67
ตารางที่ 2 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงจุฬาทรีคุณ.....	82
ตารางที่ 3 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงจ้าวไม่มีศาล.....	84
ตารางที่ 4 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงอ้อมกอดพี่.....	86
ตารางที่ 5 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงใต้ร่มมลูลี.....	87
ตารางที่ 6 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงปองใจรัก.....	89

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 : พนมเทียน (ฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ).....	2
ภาพที่ 2 : นวนิยายเรื่อง จุฬาทรีคุณ	3
ภาพที่ 3 : กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
ภาพที่ 4 : แผ่นเสียงเพลงจุฬาทรีคุณ บันทึกเสียงครั้งแรกโดย มัณฑนา โมรากุล.....	25
ภาพที่ 5 : ปกหนังสือนวนิยายเรื่อง จุฬาทรีคุณ	29
ภาพที่ 6 : นวนิยายเรื่อง กามนิต-วาสิฎฐี	31
ภาพที่ 7 : เทพนาร์ซิสซัส (Narcissus).....	35
ภาพที่ 8 : สรุปความสัมพันธ์ของวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง (ที่มา : โดยผู้วิจัย).....	69

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในแวดวงสื่อบันเทิงคดีของสังคมไทยมีผลงานหลายๆชิ้นปรากฏเรื่องราวอันเกิดจากความเชื่อมโยง หรือถ่ายโอนเนื้อหาาระหว่างสื่อประเภทต่างๆ ดังปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “ศิลปะส่องทางให้แก่กัน” (เจตนา นาควัชระ, 2546) โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวรรณกรรม อาทิ เรื่องสั้น นิทาน นวนิยาย วรรณคดี ฯลฯ ที่มีการนำไปต่อยอด ถ่ายทอดเรื่องราวเป็นสื่อละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ละครเวที การ์ตูน หรือบทเพลงต่างๆซึ่งมีให้เห็นกันมากมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การเชื่อมโยงหรือถ่ายโอนเนื้อหาจากงานวรรณกรรมไปยังสื่อประเภทอื่นๆนั้นไม่ได้นำเอาเนื้อหากลับมาใช้ แต่ได้หยิบยืมตัวบท (Text) ไปสร้างสรรค์ผลงานชิ้นใหม่โดยตัวบทที่สร้างขึ้นนั้นไม่ได้เป็นของใหม่โดยแท้จริง หากแต่เอาโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา แนวคิด ฯลฯ มาจากต้นฉบับหรือตัวบทดั้งเดิม จึงทำให้เกิดคุณลักษณะหรือแนวคิดแบบหนึ่งที่เราเรียกว่าสัมพันธ์บท หรือบางครั้งอาจเรียกว่าสหบท (Intertextuality) ที่ถูกนำมาใช้วิเคราะห์ อธิบาย และศึกษาปรากฏการณ์ด้านการสื่อสารของไทย

การปรับเปลี่ยนเนื้อหาจากสื่อที่แตกต่างกัน โดยมีการตีความหรือการสร้างสรรค์ใหม่แต่ยังคงกลิ่นอายของตัวบทเดิม หรืออาจเรียกว่าเป็นการบอกเล่าเรื่องเดิมผ่านมุมมองใหม่ในสื่ออีกประเภทหนึ่งจะเรียกว่า ‘การดัดแปลง’ (Adaptation) (Linda Hutcheon, 2006) ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่มีมาก่อนคำว่า “สัมพันธ์บท” (กาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 340) ถึงแม้ว่าสื่อทั้ง 3 ประเภท ที่กล่าวไปข้างต้น จะได้รับความนิยมในการนำมาศึกษาวิจัย แต่ลักษณะของการถ่ายโอนเนื้อหา หรือการเชื่อมโยงตัวบทระหว่างสื่อต่างๆนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในสื่อประเภทอื่นๆด้วย อยู่ที่ว่าผู้สร้างสรรค์จะนำเนื้อหาไปถ่ายทอดหรือต่อยอดเป็นผลงานในรูปแบบใดเพื่อให้ผู้ชม ผู้ฟัง หรือผู้อ่านเกิดความเข้าใจ และรับรู้เรื่องราวได้โดยไม่ละทิ้งเนื้อหาจากตัวบทดั้งเดิมหรือตัวบทต้นทาง รวมทั้งต้องปรับให้เข้ากับธรรมชาติของสื่อที่จะนำเสนอผลงานอันเป็นตัวบทปลายทางด้วย ทั้งนี้จะเห็นว่างานวรรณกรรมที่ถูกนำเนื้อหาไปสร้างสรรค์เป็นสื่อละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และละครเวทีนั้น จะมีลักษณะเป็นภาพที่ทำให้ผู้ชมสามารถมองเห็นบุคลิกของตัวละคร สีหน้า ท่าทาง การกระทำ องค์ประกอบต่างๆไม่ว่าจะเป็นสถานที่ บรรยากาศ แสง สี ฉาก ซึ่งผู้ชมจะเกิดความเข้าใจ และรับรู้เรื่องราวได้ง่าย ในขณะที่การนำเสนอเนื้อหาผ่านบทเพลงต่างๆนั้นผู้ฟังจะได้ยินเพียงเสียงที่ผู้ขับร้องถ่ายทอดเนื้อหาออกมาซึ่งจะต้องเกิดการจินตนาการ และนึกคิดถึงเหตุการณ์ต่างๆตามไปด้วย โดยเนื้อหาในบทเพลงส่วนใหญ่มักจะนำเสนออารมณ์ของตัวละคร ความรู้สึกนึกคิด เรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้น การบรรยายฉาก เป็นต้น

ซึ่งหากผู้สร้างสรรค์บทเพลงมีการเล่าเรื่อง หรือเชื่อมโยงเนื้อหาออกมาได้ดีก็จะสามารถทำให้ผู้ฟังได้รับอารมณ์ และมีความเข้าใจในเนื้อเรื่องได้อย่างลึกซึ้งเช่นกัน

สำหรับนวนิยายเรื่อง “จุฬาทริศูณ” ถือเป็นงานวรรณกรรมชิ้นหนึ่งที่มีการนำไปสร้างสรรค์ผลงานหลากหลายประเภททั้ง ละครวิทยุ ละครเวที ภาพยนตร์ รวมไปถึงบทเพลงอันไพเราะที่เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมมาตลอดกว่า 5 ทศวรรษ จุฬาทริศูณเป็นจินตนิยายที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับศอกนาฏกรรมความรักของเจ้าหญิงดารารายพิลาส และเจ้าชายอริยวรรต ซึ่งเป็นหนึ่งในผลงานของ “พนมเทียน” (ฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ) ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ประจำปี พ.ศ. 2540 ที่มาของจินตนิยายเรื่องจุฬาทริศูณ พนมเทียน ได้เล่าไว้ว่า เมื่อปี พ.ศ. 2490 ขณะเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุทธิวราราม อายุ 16 ปี ได้รู้จักกับบทเรียนภาษาไทยเล่มหนึ่งเป็นนวนิยายเกี่ยวกับเกร็ดพุทธประวัติชื่อเรื่อง “กามนิต” มีข้อความอยู่ตอนหนึ่งที่สร้างความประทับใจคือบทสนทนา ระหว่างกามนิตกับวาสิฏฐี ถึงวังน้ำวนอันศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งที่แม่น้ำคงคาไหลมาบรรจบพบกับแม่น้ำยมุนา และในเวลากลางคืนบนท้องฟ้าก็จะมีทางช้างเผือกอันเรียกว่าคงคาสวรรค์กลายเป็นการบรรจบกันของแม่น้ำสามสาย บนพื้นพิภพสองสาย และเบื้องบนสวรรค์อีกหนึ่งสาย โดยตำแหน่งที่แม่น้ำทั้งสามสายมาบรรจบกันนี้ เรียกว่า “จุฬา-ตรีศูณ” ปีต่อมา พนมเทียน มาเรียนที่แผนกเตรียมอักษรศาสตร์โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ได้เรียนลึกลงไปในประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของอินเดียโบราณ จากงานของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แล้วได้พบว่าแม่น้ำคงคาและยมุนามีอยู่จริงที่เมืองพาราณสีซึ่งเป็นเมืองหลวงของแคว้นกาสิ เพราะฉะนั้นในทางภูมิศาสตร์แล้วตำแหน่งของจุฬาทริศูณนั้นจะต้องมีจริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 1 : พนมเทียน (ฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ)
(นวนิยายจุฬาทริศูณ, แพรวสำนักพิมพ์, 2556 พิมพ์ครั้งที่ 17)

จนกระทั่งวันหนึ่งได้ไปศึกษาตำราของเทววิทยาที่บรรยายถึงเรื่องราวเทพเจ้าต่างๆของกรีก จนได้รู้จักกับเทพบุตรองค์หนึ่งชื่อ “นาร์ซิสซัส” เป็นเทพบุตรหนุ่มรูปงามผู้ซึ่งมองลงไปใ้ในแผ่นน้ำ เห็นเงาอันสวยงามของตัวเองแล้วก็หลงรักเงา เป็นเทพที่หลงรักโฉมของตนเอง พนมเทียนได้มีความคิดต่อยอดและดัดแปลงไปในทางตรงกันข้ามโดยเปลี่ยนจากเพศชายมาเป็นเพศหญิง และเห็นความงามของตนเองแต่กลับรู้สึกเกลียดชังแทนที่จะชื่นชอบ รวมทั้งเรื่องราวจะต้องเกี่ยวข้องกับวังน้ำวนจุฬาทรีคุณซึ่งจะใช้เป็นสถานที่สำคัญของเรื่อง (พนมเทียน, 2553)

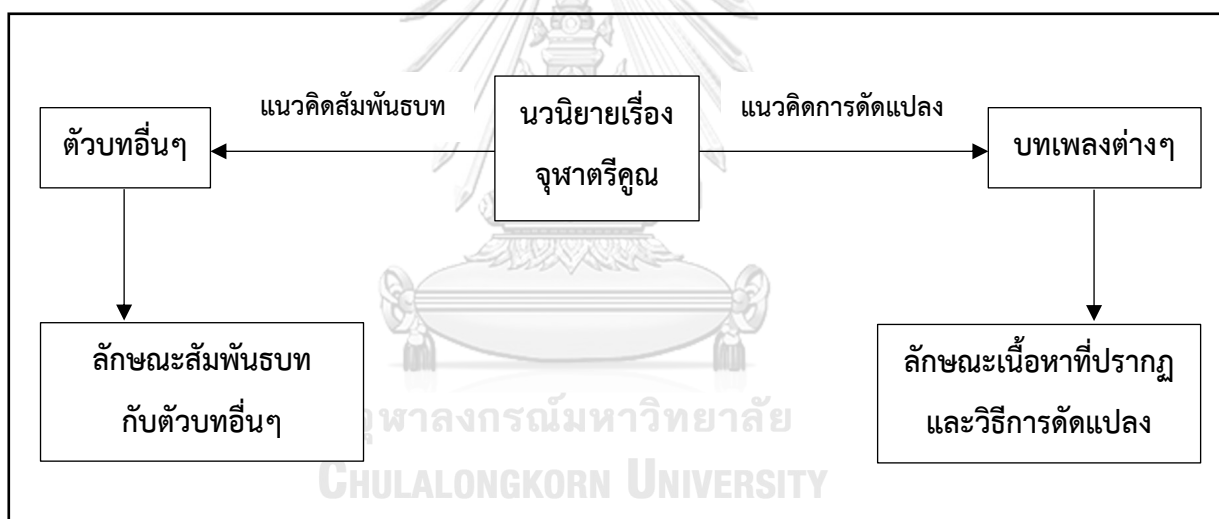
ต่อมานวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณได้ถูกนำไปสร้างเป็นละครวิทยุและเผยแพร่ออกอากาศทางกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีบทเพลงประกอบเรื่องจำนวน 5 บทเพลง เป็นที่รู้จักกันว่า “เพลงชุดจุฬาทรีคุณ” ซึ่งประพันธ์คำร้องโดย “ครูแก้ว อัจฉริยะกุล” และทำนองโดย “ครูเอื้อ สุนทรสนาน” แห่งวงดนตรีสุนทราภรณ์ ได้สร้างชื่อเสียงและทำให้งานประพันธ์ของพนมเทียนเรื่องนี้ได้ตีพิมพ์จนได้รับความนิยมเป็นที่รู้จักขึ้นมา ในปี พ.ศ. 2492 จากละครวิทยุก็ได้กลายมาเป็นละครเวที เปิดแสดงที่ศาลาเฉลิมไทย ถือเป็นความสำเร็จสูงสุดของวงการละครเวทีในยุคหนึ่ง และบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง อันได้แก่ เพลงจุฬาทรีคุณ เพลงจ้าวไม่มีศาล เพลงอ้อมกอดที่ เพลงได้ร่วมมลูลี และเพลงปองใจรัก ที่ถูกใช้ในละครวิทยุและละครเวที ก็โด่งดังเป็นเพลงรักอมตะมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 2 : นวนิยายเรื่อง จุฬาทรีคุณ

จากที่มาของนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จะเห็นได้ว่าในชิ้นงานประพันธ์เรื่องนี้ ตัวผู้ประพันธ์เองได้แรงบันดาลใจในการแต่งมาจากประสบการณ์ส่วนตัวที่ได้เรียนรู้ ศึกษา ทำความรู้จัก และค้นคว้าจากผลงานชิ้นอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นนวนิยายอิงพุทธศาสนาอย่างเรื่อง “กามนิ-

วาทศิลป์” และตำนานเทพปกรณัมกรีกที่ทำให้ได้รู้จักกับ “นาร์ซิสซัส” และนำมาสร้างสรรค์ ต่อยอดเป็นผลงานชิ้นใหม่ด้วยลีลาภาษาอังกฤษในด้านวรรณศิลป์ รวมถึงเรื่องราวเกี่ยวกับความรักที่สนุกและน่าติดตาม จนครูผู้ประพันธ์เพลงทั้งสองท่านได้นำไปแต่งเป็นบทเพลงประกอบเรื่องถึง 5 บทเพลง อันเป็นการย้ำชัดว่าในทุกๆผลงานที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวเนื่อง เชื่อมโยงซึ่งกันและกันเสมอ ไม่มีผลงานชิ้นไหนที่จะเกิดขึ้นมาได้อย่างโดดเดี่ยว อยู่ที่ว่าในผลงานชิ้นที่ถูกนำไปดัดแปลงและสร้างสรรค์ต่อไปนั้นจะหยิบนำเอาส่วนไหน บริบทใดจากตัวบทหรือชิ้นงานอื่นๆมาประกอบสร้างเป็นผลงานใหม่ให้มีความน่าสนใจได้ จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่อยากจะศึกษาว่า ในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณนั้นผู้ประพันธ์ได้นำเอาส่วนใดจากตัวบทอื่นๆมาใช้สร้างเป็นผลงาน มีการปรับเปลี่ยน ดัดแปลง และมีที่มาที่ไปอย่างไร รวมไปถึงบทเพลงชุดจุฬาทรีคุณทั้ง 5 บทเพลง ที่มาจกนวนิยายมีวิธีการดัดแปลงด้วยวิธีไหน มีการเล่าเรื่องแบบใด มีลักษณะเนื้อหาอะไรบ้างที่ปรากฏ และการใช้ภาษาต่างๆที่อยู่ในบทเพลงเป็นอย่างไร

ภาพที่ 3 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.2 คำถามนำวิจัย

1. ลักษณะสัมพันธ์บทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณเป็นอย่างไร
2. ลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะสัมพันธ์บทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ
2. เพื่อศึกษาลักษณะเนื้อหาและวิธีการตัดแปลงบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษานวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ของ พนมเทียน เป็นตัวบทหลัก และศึกษาตัวบทวรรณกรรมอื่นที่ผู้ประพันธ์ได้อ้างถึงไว้คือ กามนิต-วาสิฎฐี นาร์ชิสซ์ และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม รวมทั้งศึกษาบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ได้แก่ เพลงชุดจุฬาทรีคุณของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ซึ่งทั้งหมดประพันธ์คำร้องโดย แก้ว อัจฉริยะกุล และทำนองโดย เอื้อ สุนทรสนาน มีจำนวนทั้งสิ้น 5 เพลง ดังนี้

1. เพลงจุฬาทรีคุณ
2. เพลงจ้าวไม่มีศาล
3. เพลงอ้อมกอดพี่
4. เพลงใต้ร่มมะลูลี
5. เพลงปองใจรัก

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

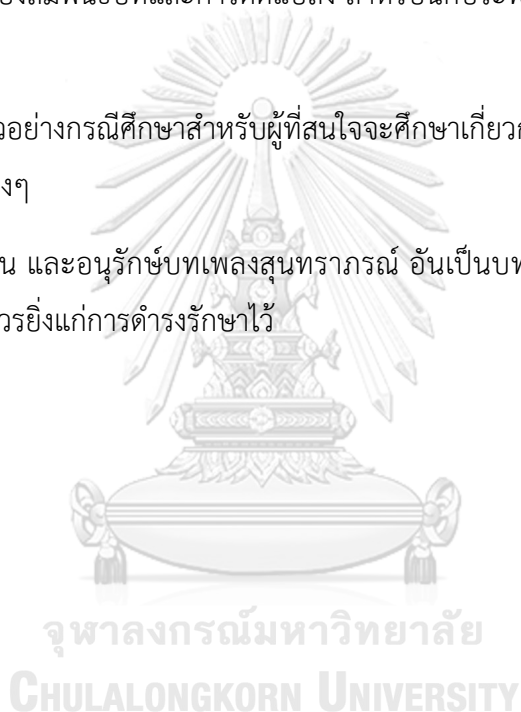
สัมพันธ์บท หมายถึง การถ่ายโยงเนื้อหาหรือการเชื่อมโยงเนื้อหาระหว่างสื่อ โดยหยิบยืมตัวบท (Text) มาใช้ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา แนวคิด บริบททางสังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งอาจจะนำมาจากตัวบทต้นฉบับหรือมาจากตัวบทอื่นๆก็ได้

การตัดแปลง หมายถึง การแปรรูปงานวรรณกรรมต้นฉบับสู่การสร้างสรรคผลงานแต่ละชิ้นในสื่ออื่นโดยวิธีการ ตัด เพิ่ม ขยาย ยุบ คงเดิม สลับปรับเปลี่ยนเนื้อหา แล้วนำมาเล่าใหม่แต่ยังรักษาหัวใจสำคัญหรือแก่นของเรื่องเดิมไว้

ลักษณะเนื้อหา หมายถึง เรื่องราว ตัวละคร วิธีการเล่าเรื่อง และการใช้ภาษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะสัมพันธ์บทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ
2. ทำให้ทราบถึงลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ
3. เพื่อประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นใหม่จากผลงานชิ้นเก่าที่เคยมีขึ้นมาแล้ว ด้วยลักษณะของสัมพันธ์บทและการดัดแปลง สำหรับนักประพันธ์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องทางวิชาชีพในอนาคต
4. เพื่อเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาสำหรับผู้สนใจจะศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธ์บทและการดัดแปลงระหว่างสื่อประเภทต่างๆ
5. เพื่อสืบสาน และอนุรักษ์บทเพลงสุนทราภรณ์ อันเป็นบทเพลงที่อมตะ ทรงคุณค่า และเป็นสมบัติของชาติที่ควรยั้งแก่การดำรงรักษาไว้

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “สัมพันธบทและการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิดต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเรื่องนวนิยาย
- 2.2 แนวคิดเรื่องสัมพันธบทและการดัดแปลง
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการเล่าเรื่อง
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับบทเพลงในการแสดงละครวิทยุ
- 2.5 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเพลงสุนทราภรณ์

2.1 แนวคิดเรื่องนวนิยาย

หากกล่าวถึงคำว่า “นวนิยาย” โดยทั่วไปผู้คนที่มักจะนึกถึงหนังสือเรื่องที่แต่งหรือสมมติขึ้น มีตัวละคร มีเรื่องราว มีฉาก มีการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ มีอารมณ์คล้อยตาม สามารถเกิดจินตนาการไปตามลักษณะที่ผู้เขียนบรรยายได้

สุจิตรา จรจิตร (2547, น. 96) ได้กล่าวถึงนวนิยายไว้ว่า เป็นเรื่องที่เขียนเป็นร้อยแก้ว ชนิดพรรณนาโวหาร อาจเป็นเรื่องสมมติทั้งหมด หรือจริงบ้าง มีความยาวเกิน 30,000 – 40,000 คำขึ้นไป รูปแบบของนวนิยายเข้ามาปรากฏในวรรณกรรมไทยครั้งแรกด้วยเรื่องความพยาบาท ของแม่วัน (พระยาสุรินทรราชา) แปลมาจากเรื่อง Vendetta ของ Marie Corelli นักประพันธ์สตรีอังกฤษ

ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้คำนิยามไว้ว่า นวนิยาย หมายถึง บันเทิงคดีร้อยแก้วขนาดยาวรูปแบบหนึ่ง มีตัวละคร โครงเรื่อง เหตุการณ์ในเรื่อง และสถานที่ ที่ทำให้เนื้อเรื่องมีความสมจริง เช่น เรื่องหญิงคนชั่ว ของ ก. สุรางคนางค์ เรื่องเรือมนุษย์ของ กฤษณา อโศกสิน, ถ้ามีขนาดสั้น เรียกว่า นวนิยายขนาดสั้น เช่น เรื่องดรชนีนาง ของ อิงอร เรื่องสร้อยทอง ของ นิमित ภูมิถาวร

ลักษณะของนวนิยาย แบ่งเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้ (ประทีป เหมือนนิล, 2523)

1. มีโครงเรื่องที่แสดงวัตถุประสงค์ไว้หลายประการ ในนวนิยายมักมีโครงเรื่องใหญ่และโครงเรื่องย่อย
2. มีขนาดความยาวไม่จำกัด
3. มีตัวละครได้มากไม่จำกัด แต่ทุกตัวละครจะต้องมีบทบาทเชื่อมโยงเนื่องเกี่ยวกับการดำเนินเรื่องและโครงเรื่อง
4. มีฉากได้มาก และมีเวลาในการดำเนินเรื่องได้ไม่จำกัด
5. มีโอกาสเขียนเรื่องได้ยืดหยุ่นมากกว่าเรื่องสั้น

การใช้ภาษาในนวนิยาย

การที่ผู้เขียนนวนิยายเรื่องหนึ่งจะสามารถทำให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตาม มีอารมณ์ร่วม สามารถเข้าถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร และรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครได้นั้น ผู้เขียนจะต้องเลือกใช้ภาษาในการเขียนโดยนอกจากจะใช้การพรรณนาหรือบรรยายด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายแล้ว บางครั้งการใช้ภาษาที่สื่อสารกันทั่วไปในชีวิตประจำวันของมนุษย์จริงๆ อาจจะสื่อความหมายได้ไม่ชัดเจน ดังนั้นเพื่อให้การอ่านนวนิยายของผู้อ่านมีอารมณ์สมมากขึ้น ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องใช้ถ้อยคำหรือภาษาเพื่อทำให้เกิดภาพ โดยเรียกสิ่งนี้ว่า “ภาพพจน์” (Figure of speech)

เพื่อให้เข้าใจในลักษณะของภาพพจน์มากยิ่งขึ้นจึงขอแนะนำความหมายจาก พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา (ชุดที่ 10) มาอธิบายไว้ ดังนี้

ภาพพจน์ หมายถึง ส่วนวนภาษารูปแบบหนึ่ง เกิดจากการเรียงเรียงถ้อยคำด้วยวิธีการต่างๆ ให้ผิดแผกไปจากการเรียงลำดับคำหรือความหมายของคำตามปกติ เพื่อให้มีความหมายพิเศษหรือให้เกิดจินตภาพในใจผู้อ่านหรือผู้ฟัง ภาพพจน์ช่วยให้เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทำให้เนื้อหาของเรื่องที่อ่านเข้าสู่ประสาทสัมผัสของเราได้ง่ายขึ้นราวกับได้ยิน ได้เห็น ได้สัมผัส ฯลฯ ผู้อ่านจึงได้ร่วมมีประสบการณ์ที่วิถายทอด ทำให้เข้าใจและเข้าถึงวรรณกรรมนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ภาพพจน์ยังสามารถแบ่งได้กว้างๆ เป็น 3 ชนิด ได้แก่

1. ภาพพจน์วาทศิลป์ คือ การเรียบเรียงถ้อยคำที่ผิดแผกไปจากการใช้ภาษาตามปกติ หรือ ผิดธรรมดา ทำให้เกิดความหมายที่มีผลทางอารมณ์ เช่น ภาพพจน์สมมุติภาวะ ซึ่งก็วิกล่าวกับสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือสิ่งที่มีโช่มนุษย์แต่เสมือนเป็นมนุษย์

2. ภาพพจน์เปรียบเทียบ คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดจินตภาพ เช่น การใช้อุปลักษณ์ อุปมา

3. ภาพพจน์ทางเสียง คือ การใช้เสียงของคำสร้างภาพและความหมายพิเศษ อย่างการเล่นเสียงคำที่เลียนเสียงธรรมชาติ

จากการค้นคว้าข้อมูลในหลายๆแหล่งผู้วิจัยพบว่าการใช้ภาพพจน์ที่ผู้ประพันธ์นิยมกันมีหลายรูปแบบ ได้แก่

1. อุปมา (Simile) คือ การเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันหรือไม่เหมือนกัน โดยจะมีคำเชื่อมที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “เหมือน” เช่น ดุจ ประดุจ ดัง ราวกับ เฉก ปาน ประหนึ่ง เพียง เสมือน เสมอ เปรียบ อย่าง ฯลฯ

2. อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยอาจไม่มีคำเชื่อมให้เห็นเด่นชัด

3. อติพจน์ (Hyperbole) คือ การกล่าวเกินความเป็นจริง เพื่อเน้นข้อความสำคัญทำให้น้ำหนักยิ่งขึ้น

4. บุคคลวัต (Personification) คือ การสร้างให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความคิด หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม ให้มีอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด หรืออากัปกริยาต่างๆเหมือนกับมนุษย์

5. สัทพจน์ (Onomatopoeia) คือ การเลียนเสียงธรรมชาติ หรือเสียงกิริยาอาการต่างๆ เช่น เสียงสัตว์ เสียงลม เสียงฝนตก เสียงน้ำไหล เป็นต้น

6. ปฏิกษณ์ (Paradox) คือ การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายในทางตรงกันข้าม หรือขัดแย้งกัน เพื่อให้กลมกลืนจนเกิดความหมายที่มีน้ำหนักมากขึ้น

7. นามนัย (Metonymy) คือ การเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่ใช้คำอื่นแทนซึ่งเป็นคำที่คนทั่วไปเข้าใจความหมายอยู่แล้ว โดยจะนำเอาลักษณะบางส่วนของสิ่งหนึ่งมากล่าวให้มีความหมายถึงส่วนนั้นทั้งหมด เช่น เมืองโอ่ง หมายถึง จังหวัดราชบุรี, แก้วอี้ หมายถึง ตำแหน่ง เป็นต้น

8. สมมุติภาวะ (Apostrophe) คือ การทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น สถานที่ สิ่งของ ต้นไม้ สิ่งที่เป็นนามธรรมต่างๆ หรือแม้แต่บุคคลที่ไม่ได้ปรากฏอยู่ในที่นั้นเสมือนว่ามีชีวิตขึ้นมา สมมุติภาวะถือเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลวัต แต่ต่างกันตรงที่ตัวละครสามารถกล่าวพูดคุย สื่อสารกับสิ่งนั้นได้ โดยภาพพจน์รูปแบบนี้จะถูกจัดอยู่ในชนิดภาพพจน์วาทศิลป์ ซึ่งแตกต่างจากภาพพจน์ทั้ง 7 ชนิด ที่กล่าวมาข้างต้น

โดยจากงานศึกษาวิจัยของ กรกช อัญชลีบุญกุล (2548) เรื่อง “ภาษาสร้างสรรค์ : การใช้ภาพพจน์ในนวนิยายของโสภาค สุวรรณ” ก็พบว่า มีการใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์ และบุคลาธิษฐาน ด้วยกลวิธีต่างๆ ในนวนิยาย และอาจใช้พฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏในภาพพจน์ประเภทต่างๆ ดังกล่าวเป็นภาพสะท้อนพฤติกรรมด้านบวกและด้านลบของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ตลอดจนทำให้ทราบถึงศิลปะการใช้ภาษาในการสร้างภาพพจน์แต่ละประเภท คือ ใช้คำเรียบง่าย ใช้ประโยคสั้นๆ และใช้คำที่มีความหมายสอดคล้องกันหรืออยู่ในกลุ่มอรรถลักษณะเดียวกัน เช่น คำที่มีอรรถลักษณะเกี่ยวกับ สี แสง เสียง เป็นต้น

นอกเหนือจากการใช้ภาพพจน์ในงานเขียนนวนิยายแล้ว ผู้วิจัยยังพบการนำเอาเรื่อง **รสในวรรณคดี** มาใช้วิเคราะห์ ศึกษาในงานนวนิยายด้วย โดยรสในวรรณคดี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ รสในวรรณคดีไทย และ รสในวรรณคดีสันสกฤต

รสในวรรณคดีไทย มีทั้งหมด 4 รส คือ

1. เสาวرنี เป็นรสของการชื่นชม การชมโหม ชมความงาม อาจเป็นความงามของตัวละคร ธรรมชาติ สถานที่ ความรัก ความเจริญรุ่งเรือง เป็นต้น
2. นารีปราโมทย์ เป็นรสที่แสดงความรักใคร่ การเกี่ยวพาราสี หรือพรรณนาไอ้โลมต่อนางอันเป็นที่รัก
3. พิโรธวาทัง เป็นรสแห่งความโกรธ ความเคียดแค้น การตัดพ้อต่อว่า ประชดประชัน เสียดสี เหน็บแนม เยาะเย้ย
4. สัลลาปังคพิสัย เป็นรสที่แสดงอารมณ์โศกเศร้า คร่ำครวญ อาลัยถึงบุคคลอันเป็นที่รัก หรือ ความทุกข์กายทุกข์ใจ

รสในวรรณคดีสันสกฤต แบ่งออกเป็น 9 รส ดังนี้ (กุสุมา รักขมณี, 2530)

1. ศฤงคารรส คือ รสแห่งความซาบซึ้งในความรัก ที่เกิดจากความรัก 2 ประเภท ได้แก่ ความรักของผู้ที่ได้อยู่ด้วยกัน และความรักของผู้ที่อยู่ห่างกัน

2. หยาสรส คือ รสแห่งความสนุกสนาน ที่เกิดจากความขบขัน 2 ประเภท ได้แก่ ความขบขันที่เกิดแก่ผู้อื่น และความขบขันที่เกิดแก่ตนเอง

3. กรุณารส คือ รสแห่งความสงสาร ที่เกิดจากการได้รับรู้ถึงความทุกข์โศก เช่น การพลัดพรากจากคนรัก ทรัพย์สินมบัติเสียหาย การประสบเคราะห์กรรม การตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น

4. เรธาทรส คือ รสแห่งความแค้นเคือง ที่เกิดจากความโกรธ เช่น การพูดใส่ความ การดูหมิ่น การกล่าวคำหยาบ ชมชู้ อิจฉาริษยา การต่อสู้ เป็นต้น

5. วีรรส คือ รสแห่งความชื่นชมในการแสดงความกล้าหาญ ความมุ่งมั่น บากบั่น พากเพียร เพื่อให้บรรลุจุดหมาย เช่น การเอาชนะศัตรู การแสดงพละกำลัง ความกล้าที่จะแบกรับความทุกข์ และปัญหาทั้งปวงโดยไม่แปร่งพรายหรือร้องขอให้ผู้อื่นมาช่วยเหลือ กล้าที่จะปกป้องในศักดิ์ศรีของตน เป็นต้น

6. ภยานกรรส คือ รสแห่งความเกรงกลัว ที่เกิดจากการรับรู้ถึงความน่ากลัว เช่น การได้ยินเสียงผิดปกติ การเห็นภูตผีปีศาจหรือสัตว์ร้าย การอยู่ในป่าเปลี่ยวรกร้าง เป็นต้น

7. พิภัตสรส คือ รสแห่งความเบื่อ รำคาญ ขยะแขยง ที่เกิดจากการรับรู้ถึงสิ่งที่น่ารังเกียจ เช่น สิ่งที่ไม่สะอาด รสสิ่งชวนสลดใจ สิ่งสกปรก เป็นต้น

8. อัฏฐตรส คือ รสแห่งความอัศจรรย์ใจ ที่เกิดจากการรับรู้ความน่าพิศวง เช่น การพบเห็นสิ่งที่เป็นทิพย์ การไปเที่ยวในสถานที่ที่ตงามน่ารื่นรมย์ การเห็นสิ่งที่เป็นมายาหรือมีเวทมนตร์ เป็นต้น

9. ศานตรส คือ รสแห่งความสงบใจ เป็นความรู้สึกไม่ทุกข์ ไม่สุข ไม่เกลียด ไม่ริษยา การพ้นจากราคะ การมีจิตบริสุทธิ์ เป็นต้น

ซึ่งในงานศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษารสวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องไชน่ามูน ของ ประภัสสร เสวิกุล” โดย นิชาภา กระกรกุล และ สุภาพร คงศิริรัตน์ (2560) ก็ได้ใช้เกณฑ์การวิเคราะห์รสในวรรณคดีมาศึกษาโดยผลการศึกษาพบว่า ปรากฏศตยการรส คือ อารมณ์แห่งรักมากที่สุดอย่างโดดเด่น รองลงไปคือกรุณารสและวีรรส ส่วนที่มีการปรากฏน้อยที่สุด คือ หยาสรส และไม่ปรากฏพิภัตสรสและอัฏฐตรสเลย โดยรสต่างๆที่ปรากฏได้สอดแทรกเข้ากับเนื้อหาต่างๆอย่างสอดคล้องเหมาะสม ทำให้ผู้อ่านได้รับอารมณ์สะเทือนใจและเพลิดเพลินไปกับตัวละครในนวนิยาย

จากวิธีการใช้ภาษาในนวนิยายที่ได้กล่าวไปข้างต้น ทั้งเรื่องของการใช้ภาพพจน์ และรสในวรรณคดี ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการช่วยวิเคราะห์บทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

เนื่องจากบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง ประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นเพลงประกอบเรื่องในการออกอากาศเป็นละครวิทยุโดยนำเอาเค้าโครงเนื้อหามาจากนวนิยายโดยตรง ดังนั้นภาษาที่ใช้ในบทเพลงย่อมจะต้องนำมาวิเคราะห์ด้วยว่ามีการใช้ภาษาแบบใด เหมือนหรือต่างกับในนวนิยายหรือไม่ และก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกอย่างไรในบทเพลง

2.2 แนวคิดสัมพันธบท (Intertextuality) และการดัดแปลง (Adaptation)

1) สัมพันธบท แปลมาจากคำว่า “Intertextuality” ที่ถูกคิดค้นขึ้นมาโดยนักวิชาการที่ชื่อ “จูเลีย คริสเตอวา” (Julia Kristeva) ในช่วงประมาณปี 1960 นอกจากสัมพันธบท บางครั้งอาจเรียกว่า สหบท, การถ่ายโอนเนื้อหา, การเชื่อมโยงเนื้อหา ฯลฯ ซึ่งไม่ว่าจะเรียกอย่างไร สัมพันธบทก็คือแนวคิดแบบ “ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท” ซึ่งหมายความว่าในแต่ละตัวบทมิได้อยู่อย่างเพียงลำพัง หรือถือกำเนิดขึ้นมาเองโดยไม่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับตัวบทอื่นๆ ทุกตัวบทจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานวรรณกรรมที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น นวนิยายที่ถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์

สัมพันธบทในแบบของ จูเลีย คริสเตอวา นั้น เกิดมาจากแนวคิดต้นแบบของ “มิกฮาอิล บัคทิน” (Mikhail M. Bakhtin) เกี่ยวกับเรื่อง “พหุโชนะ” ที่บอกว่าตัวบทของนวนิยายเรื่องหนึ่งๆ เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ภาษาของกลุ่มคนต่างๆ จากหลากหลายอาชีพ อายุ เพศ ฐานะ ได้มาพบปะ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในผลงานชิ้นเดียว ความเป็นพื้นที่เปิดของตัวบทนี้เองได้กระตุ้นต่อมความคิดของ จูเลีย คริสเตอวา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวบทวรรณกรรมหนึ่งกับตัวบทวรรณกรรมอื่นๆ จนเป็นคำกล่าวที่ว่า “ทุกๆ ตัวบทเกิดจากการปะติดปะต่อข้อความจากแหล่งอื่นๆ เข้าด้วยกัน เป็นการดูกลืน และแปรรูปจากตัวบทอื่นๆ แทบทั้งสิ้น” (นพพร ประชากุล, 2552, น. 335)

นอกจากนี้ สัมพันธบท ได้มีนักวิชาการให้คำนิยามเอาไว้หลายท่าน ซึ่งมีทัศนะบางประการที่น่าสนใจ ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 330-332)

ประการแรก J. Fiske (1989) เสนอมุมมองว่า สัมพันธบท เป็นความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงของความหมายใน 2 ระดับ คือ ความเชื่อมโยงในความหมายที่ข้ามไปมาระหว่างผลงานที่ปรากฏในสื่อประเภทต่างๆ และอีกระดับหนึ่งคือ ความเชื่อมโยงในความหมายที่ข้ามไปมาระหว่างผลงานที่ปรากฏในสื่อกับประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมของผู้คน

ประการที่สอง A.A. Berger (1992) เสนอแนวคิดว่า สัมพันธบทเป็นการสร้างตัวบทใหม่อีกตัวบทหนึ่งจากวัตถุดิบในตัวบทเดิมที่มีมาก่อนแล้ว ทั้งนี้อาจสร้างขึ้นโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้

ประการที่สาม ในฝ่ายของผู้ผลิตตัวบท อาจจะมีการนำตัวบทที่เคยนำเสนอในรูปแบบของ ภาพยนตร์มาสร้างเป็นละครโทรทัศน์หรือที่นิยมกันมากที่สุดก็คือจากนวนิยายไปเป็นละครโทรทัศน์ สิ่งนี้คือลักษณะของการเชื่อมโยงระหว่างตัวบท (Intertextuality) ที่เนื้อหาเรื่องราวจากสื่อประเภท หนึ่งได้ข้ามพรมแดนหรือเชื่อมโยงไปสู่สื่ออีกประเภทหนึ่ง (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) ในกรณีที่ผู้ผลิต ต้องการจะหยิบผลงานเก่าชิ้นหนึ่งมาสร้างใหม่ (remake) สิ่งที่ผู้ผลิตจะต้องวิเคราะห์ให้ได้ก็คือ อะไร เป็นลักษณะ convention ที่จำเป็นต้องธำรงรักษาเอาไว้เพราะเป็นเอกลักษณ์ของ Genres นั้น ใน เวลาเดียวกันก็ต้องทราบว่าอะไรเป็น invention ที่สามารถจะดัดแปลงแก้ไขได้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552, น. 139)

สัมพันธ์นอกจากจะมีลักษณะของการเชื่อมโยงเนื้อหาระหว่างตัวบทหนึ่งกับอีกตัวบทหนึ่ง แล้ว ได้มีนักวิชาการบางส่วนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เช่น มิคาลิส บัคทิน (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2553) ที่เห็นว่า “การอ้างถึง” (Allusion) หรือ “การอ้างอิง” (Quotation) ก็ถือว่าเป็น สัมพันธ์บททั้งสิ้น โดยการอ้างอิงนั้นไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบที่เราคุ้นเคย เพราะรูปแบบของการ อ้างอิงในสื่อประเภทอื่นๆอาจแตกต่างและหลากหลายออกไป เช่น ผู้กำกับภาพยนตร์บางคนอาจจะ นำเอาฉากเหตุการณ์ที่ภาพยนตร์เรื่องอื่นเคยใช้มาแล้วมาใช้ใหม่ในฉากของตน อย่างฉากฆาตกรรมใน ห้องน้ำที่ไม่เห็นภาพการฆ่าแต่เห็นเลือดสาดไปที่กำแพง เป็นต้น

สอดคล้องกับที่ ธนสิน ชูตินทรานนท์ (2562) ได้อธิบายเอาไว้ว่า “การอ้างถึง” (Allusion) คือ การกล่าวถึงเรื่องอื่นนอกเรื่องที่เขียนโดยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะขยายงานเขียนวรรณกรรมนั้นให้ ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อกวีเลือกใช้กลวิธีการอ้างถึงย่อมแสดงให้เห็นถึงภูมิรู้ของผู้ส่งสาร และผู้รับสารก็ จะต้องมิภูมิรู้ไม่น้อยไปกว่ากวีเพื่อจะถอดรหัส และเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในสสารนั้น ส่วน “อัญพจน์” (Quotation) คือ ข้อความที่คัดลอกมาจากแหล่งอื่น โดยยังต้องให้คงข้อความและการ สะกดการันต์เหมือนของเดิมทุกประการ อัญพจน์จะช่วยให้สารที่กวีปรารภจะสื่อความมีความชัดเจน มากขึ้นกว่าการอ้างถึง

แนวคิดเรื่องสัมพันธ์บทในวรรณคดี

วีรวัฒน์ อินทรพร (2561) ได้นำเสนอแนวคิดหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งคล้ายกับการศึกษาขนบของ วรรณศิลป์ในวรรณคดี โดยการมองความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทวรรณคดีเรื่องหนึ่งกับตัวบทวรรณคดี เรื่องอื่นที่มีอิทธิพลต่อกัน ซึ่งไม่ได้มองแค่การรับอิทธิพลการแต่งจากวรรณคดีในยุคก่อนหน้าเท่านั้น แต่มองความสัมพันธ์กับตัวบทอื่นที่อยู่ในระบบวัฒนธรรมเดียวกันที่วรรณคดีเรื่องนั้นๆนำมาใช้ในการ สื่อความหมาย เรียกว่า “การศึกษาสหบทในวรรณคดี” (อาจใช้คำว่า สัมพันธ์บท ในความหมาย

เดียวกัน) ซึ่งในการวิจารณ์วรรณคดีแนวโครงสร้างนิยม สัมพันธบทคือแนวคิดสำคัญที่มีผู้นำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย โดยแนวคิดนี้ได้เปิดเผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างความหมายในตัวของวรรณคดีเรื่องหนึ่งว่า ตัวบทนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างลอยๆหรือโดดเดี่ยวแต่ประกอบไปด้วยความหมายของตัวบทอื่นซึ่งอาจมีทั้งความหมายเดิม และความหมายใหม่จากตัวบทเดิม ดังนั้น ตัวบทวรรณคดีเรื่องหนึ่งจึงไม่ได้มีความหมายเฉพาะแค่ของตัวเอง แต่ได้รวมถึงความหมายในทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมนั้นด้วย

นอกจากนี้ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2549) ได้เขียนบทความเรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมไทยในแง่สหบท” โดยพบว่า ตัวบทที่ไม่ใช่วรรณคดี เช่น นิทานเรื่องเล่าก็ได้มาปรากฏตัวในวรรณคดีชั้นหลังด้วย อย่างกวีนิพนธ์ร่วมสมัยเรื่อง ยายกะตาตำข้าว ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ก็ได้แรงบันดาลใจมาจากนิทานมุขปาฐะเรื่อง ยายกะตาปลุกกล้วยปลุกงา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีมาก่อนและได้เล่าสืบต่อกันมา ดวงมนได้กล่าวสรุปโดยยืนยันว่า “วรรณกรรมล้วนมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมทางความคิดอันหลากหลายที่สัมพันธ์กัน”

เช่นเดียวกับที่ นพพร ประชากุล (2552, น. 336) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดเรื่อง “สัมพันธบท” แม้จะมีได้ฉายแสงให้เห็นการทำงานได้อย่างทะลุปรุโปร่งครบถ้วนเสมอไป แต่ก็ย้ำเตือนให้เราสำเหนียกว่าวรรณกรรมนั้นมักสนทนากับวรรณกรรมด้วยกันเอง มากกว่าที่จะสนทนากับโลกของความเป็นจริง

การหยิบเอาแนวคิดสัมพันธบทมาพิจารณาหรือวิเคราะห์งานวรรณกรรม นพพร ประชากุล (2543, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 327-328) ได้เสนอแบบแผนวิธีการเอาไว้ว่า ตัวบทแรกหรือตัวบทต้นฉบับคือ “ตัวบทต้นทาง” ส่วนตัวบทอันเป็นผลงานที่ถูกสร้างต่อยอดมาจากตัวบทแรกคือ “ตัวบทปลายทาง” โดยศึกษาเปรียบเทียบตัวบททั้งสองว่าจากตัวบทต้นทางไปสู่ตัวบทปลายทางนั้น มีอะไรที่หล่นหายไปบ้าง มีอะไรที่ถูกเพิ่มเข้ามา หรือมีอะไรที่ถูกตัดแปลงไปบ้าง โดยวิธีการดังนี้

1. การขยายความ (Extension) เพื่อพิจารณาว่าในผลงานที่เป็นตัวบทปลายทางนั้นมีอะไรเพิ่มเข้ามาโดยที่ตัวบทต้นทางไม่มี มีเหตุผลอะไรของการเพิ่มเติม สิ่งที่เพิ่มเข้ามานี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างไรกับตัวบทดั้งเดิม และทำหน้าที่อะไร รวมทั้งการขยายความมีผลทำให้ความหมายทั้งหมดเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

2. การตัดทอน (Reduction) เพื่อพิจารณาว่าในผลงานที่เป็นตัวบทปลายทางนั้นมีการตัดทอนเนื้อหาอะไรออกไปจากตัวบทต้นทาง มีเหตุผลอะไรในการตัดทอน และส่งผลทำให้ความหมายเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

3. การดัดแปลง (Modification) เพื่อพิจารณาว่าในผลงานที่เป็นตัวบทปลายทางนั้นมีการดัดแปลงเนื้อหาอะไรที่ทำให้ตัวบทปลายทางมีรูปลักษณ์ไม่เหมือนเดิม หรือแตกต่างไปจากตัวบทต้นทางของเดิม

จากหลากหลายมุมมองและแนวความคิดเรื่องสัมพันธบทที่ได้กล่าวไปข้างต้น เราอาจจะสรุปได้ว่า สัมพันธบท ไม่ได้เป็นแนวคิดที่ใหม่เสียทีเดียวแต่ได้พัฒนาต่อยอดมาจากแนวคิดเดิมที่อาจมีมาแล้วในสมัยก่อน ในแวดวงการศึกษาอาจเรียกว่า “การอ้างอิง” “การอ้างถึง” หรืออาจจะคุ้นเคยกับแนวคิดนี้ในชื่อของ “การดัดแปลง (Adaptation)” (กาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 321) โดยผู้วิจัยจะนำเอาแนวคิดเรื่องสัมพันธบทนี้มาวิเคราะห์ตัวบทนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ของ พนมเทียน ว่ามีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงมาจากตัวบทอื่น อันได้แก่ กามนิต-วาสิฏฐี และ นารชิสซัส อย่างไรก็ตาม มีการนำเอาส่วนใดมาใช้ ด้วยวิธีการอย่างไร และได้รับแรงบันดาลใจหรือแนวความคิดอะไรจากทั้งสองเรื่องดังกล่าวมาสร้างสรรค์นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

2) การดัดแปลง (Adaptation) ตามความหมายของพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2561 ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การดัดแปลง หมายถึง การแปลงงานวรรณกรรมประเภทหนึ่งให้เป็นอีกประเภทหนึ่ง การดัดแปลงมีหลายลักษณะ เช่น การดัดแปลงทั้งเรื่อง เป็นต้นว่าการดัดแปลงนวนิยายหรือบทละครทั้งเรื่องเป็นภาพยนตร์หรือบทโทรทัศน์ การดัดแปลงอาจดัดแปลงเพียงบางส่วนของเรื่อง นอกจากนั้นยังมีการดัดแปลงอีกลักษณะหนึ่งคือ การเขียนบทต่อเติมจากเรื่องเดิมที่จบแล้ว

คำว่า “การดัดแปลง” อาจพบได้ในคำเรียกอื่นๆ เช่น การปรับเปลี่ยน การแปรรูป สหบท สัมพันธบท ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดล้วนแล้วแต่มีความหมายไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นกระบวนการถ่ายโยงเนื้อหาหรือเชื่อมโยงเนื้อหาจากตัวบทหนึ่งไปยังอีกตัวบทหนึ่ง โดยที่ยังคงมีความสัมพันธ์กันระหว่างตัวบททั้งสอง และยังเก็บรักษาหัวใจสำคัญของเรื่องไว้

โรเบิร์ต สแตม และ อเลสซานดรา แรนโก (อ้างถึงใน นันทนัย ประสานนาม, 2562) กล่าวถึงการดัดแปลงว่า ไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ที่ยืนอยู่โดดเดี่ยว การที่ตัวบทหนึ่งให้กำเนิดตัวบทใหม่ สอดคล้องกับกระบวนการทัศน์สหบท โดยการคลายตัวลงของการให้ความสำคัญแก่ลักษณะเฉพาะอันเจาะจงของสื่อได้เปิดทางให้การศึกษาการดัดแปลงขยายตัวจากภาพยนตร์ไปสู่สื่ออื่น

นอกจากนี้ Linda Hutcheon (2006, น. 3-4) ได้อธิบายไว้ว่า การดัดแปลง เป็นการเคลื่อนที่หรือย้ายเรื่องราวจากสื่อหนึ่งไปยังอีกสื่อหนึ่ง ซึ่งใช้แหล่งที่มาหรือวัตถุดิบเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วในการ

เล่าเรื่องไม่ได้คิดค้นเรื่องขึ้นมาใหม่ ด้วยวิธีการตัด เพิ่ม สลับปรับเปลี่ยน แต่ยังคงรักษากลิ่นอายของเรื่องเดิมไว้ และนำเสนอเป็นรูปแบบอื่นตามความเหมาะสมของสื่อที่ต้องการดัดแปลง

Linda มองการดัดแปลงและให้ความสนใจในมิติผู้รับสาร โดยได้สรุปว่าการดัดแปลงเชื่อมต่อกับผู้รับได้สามแบบซึ่งประกอบด้วย การบอกเล่า (telling), การแสดง (showing) และปฏิสัมพันธ์ (interacting) เช่น นวนิยายและเรื่องสั้น บอกเล่าเรื่องราว ในขณะที่สื่อการแสดง เช่น ละครหรือละครเพลงกลับแสดงเรื่องราวเหล่านั้นบนเวที ส่วนวิดีโอเกมกลับเน้น การปฏิสัมพันธ์ (นัทรนัย ประสานนาม, 2562)

จากงานศึกษาวิจัยของไทยที่เกี่ยวกับการดัดแปลงวรรณกรรมไปยังสื่อประเภทอื่น ๆ นั้น ผู้วิจัยได้ค้นคว้า และรวบรวมงานวิจัยจำนวนหนึ่ง โดยพบว่ามึรูปแบบและวิธีการในการดัดแปลงที่สามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ เปรียบเทียบในตัวผลงานแต่ละชิ้นได้ ซึ่งจะประกอบไปด้วย 4 วิธี ได้แก่

1. การคงเดิม
2. การตัดทิ้งหรือการลดทอน
3. การเพิ่มเติมหรือการขยาย
4. การสลับหรือการปรับเปลี่ยน

โดยวิธีการดัดแปลงนี้จะพบได้ทั้งการดัดแปลงในส่วนของเนื้อหา ตัวละคร บทสนทนา โครงเรื่อง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการเล่าเรื่อง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะนำเอาแนวคิดเรื่องการดัดแปลงมาใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์การสร้างสรรคบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ว่ามีวิธีการดัดแปลงอย่างไร มีลักษณะเนื้อหาอะไรบ้างที่ปรากฏ และมีวิธีการเล่าเรื่องแบบไหน ซึ่งจะสัมพันธ์กับแนวคิดองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในลำดับถัดไป

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการเล่าเรื่อง

W. Fisher กล่าวว่า “มนุษย์เราเป็นสัตว์ที่เล่าเรื่อง” การเล่าเรื่องถือเป็นคุณสมบัติพื้นฐานมากกว่าคุณสมบัติพื้นฐานอื่นๆของมนุษย์ และมีอยู่กับมนุษย์มาโดยตลอด จนอาจกล่าวได้ว่าที่ใดมีมนุษย์ ที่นั่นมีการเล่าเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคตก็ตาม มนุษย์เล่าเรื่องที่ผ่านมาเป็นประสบการณ์ และเข้ามาสัมผัสกับชีวิตเรา จนดูคล้ายกับว่าชีวิตของมนุษย์เราก็คือเรื่องราวที่มี

ทั้งตัวละคร มีเหตุการณ์ต่างๆที่ดำเนินต่อเนื่องไป มีความขัดแย้ง มีการเริ่มต้น มีการพัฒนาคลี่คลาย และมีจุดจบ (กาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 266)

“การเล่าเรื่อง” เป็นตัวกลางในการสร้างความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ โดยการเล่าเรื่องสามารถนำมาใช้ในการอธิบายเรื่องราวและเหตุการณ์ทุกอย่างในสื่อทุกๆประเภท ไม่ว่าจะเป็น นวนิยาย ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ โฆษณา แม้กระทั่งการพูดคุยกันในชีวิตประจำวัน (Lucaites & Condit, 1985, อ้างถึงใน กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์, 2539)

กาญจนา แก้วเทพ (2552, น. 146) กล่าวไว้ว่า การเล่าเรื่องเป็นวิธีการส่งสารที่มีโครงสร้างและองค์ประกอบที่แน่นอน นั่นคือต้องมีตรรกะของการเล่า (Logic of Narration) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. ต้องมีฝ่ายพระเอก – นางเอก
2. ต้องมีฝ่ายตัวร้าย
3. ต้องมีความขัดแย้งระหว่างสองฝ่าย
4. ต้องมีผู้ช่วยเหลือหรือมือที่สาม ซึ่งอาจจะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
5. ต้องมี Magic ซึ่งในนิทานพื้นบ้านอาจจะหมายถึงบรรดาของวิเศษ ในหนังสือลับอาจจะหมายถึงการวางแผนการอย่างดีบวกกับอาวุธที่ทันสมัย หรืออาจจะหมายถึงความสามารถที่เหนือมนุษย์ธรรมดา

สำหรับการศึกษาวิธีการเล่าเรื่องโดยวิเคราะห์ที่ตัวบทนั้น จะใช้องค์ประกอบการเล่าเรื่องโดยสรุปได้ ดังนี้ (อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์, 2558)

1. โครงเรื่อง (Plot) เป็นการลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง มีช่วงต้นเรื่อง ช่วงกลางเรื่อง และตอนจบของเรื่อง โครงเรื่องจะวางเส้นทางของตัวละคร พฤติกรรม ปัญหา อุปสรรค ทางเลือก และบทสรุปทั้งหมดของเรื่อง
2. แก่นเรื่อง (Theme) เป็นหัวใจสำคัญหรือแนวคิดหลักของเรื่อง ที่ผู้เล่า ผู้ผลิต ผู้สร้างสรรค์เนื้อหา ต้องการบอกแก่ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้รับสาร โดย J.S.R. Goodlad (1971) แบ่งแก่นเรื่องออกเป็น 6 รูปแบบ คือ ความรัก ศีลธรรมจรรยา แนวคิด อำนาจ การทำงาน และเหนือความปกติ
3. ความขัดแย้ง (Conflict) มีด้วยกัน 3 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน ความขัดแย้งภายในจิตใจ ความขัดแย้งกับปัจจัยภายนอก เช่น ธรรมชาติ สภาพแวดล้อม

4. ตัวละคร (Character) ตัวละครจะต้องมีการพัฒนาทางอุปนิสัย ความคิด การกระทำ และจะต้องมีความเป็นเหตุเป็นผลไม่ขัดกับหลักความจริง แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ตัวละครแบนหรือตัวละครลักษณะเดียว (Flat Character) และตัวละครกลมหรือตัวละครหลายลักษณะ (Well Rounded Character)

5. ฉาก (Setting) เป็นสถานที่ในการดำเนินเรื่องราวต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ช่วงเวลา และสถานที่

6. บทสนทนา (Dialogue) เป็นส่วนที่สะท้อนความคิด อารมณ์ ความรู้สึก บุคลิก ลักษณะนิสัยของตัวละคร

7. มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view) เป็นการกำหนดว่าจะเล่าเรื่องผ่านใคร หรือตัวละครใด โดยอาจแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

7.1 เล่าโดยบุรุษที่ 1 ที่เป็นตัวละครสำคัญในเรื่อง

7.2 เล่าโดยบุรุษที่ 1 ที่เป็นตัวละครรองในเรื่อง

7.3 เล่าโดยผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่าง

7.4 เล่าโดยผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์

7.5 เล่าโดยบุรุษที่ 1 เป็นผู้เล่าด้วยวิธีการระแแสจิตประหวัด

นอกจากนี้ ผู้เล่าเรื่อง (Narrator) ในแต่ละเรื่องมีจุดยืนที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีมุมมองในการเล่าเรื่อง เช่น การมองดูเหตุการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครแตกต่างกัน และเนื่องจากผู้รับสารเองก็ต้องเดินตามหลัง หรือยืนอยู่ ณ จุดเดียวกับผู้เล่าเรื่องด้วย ดังนั้น มุมมองของผู้รับสารจึงถูกกำหนดจากจุดยืนของผู้เล่าเรื่องนั่นเอง Giannetti (1988) ได้แบ่งประเภทของมุมมองที่เกิดจากจุดยืนของผู้เล่าเรื่องไว้ 4 ประเภท คือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552, น. 149-150)

(1) ผู้เล่าเรื่องมองไปจากมุมมองของบุรุษที่หนึ่ง (The First-Person Narrator) โดยตัวเอกของเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่อง การเล่าเรื่องแบบนี้มักจะมีคำว่า “ผม” หรือ “ฉัน” ปรากฏอยู่ตลอด เนื่องจากผู้เล่าเรื่องเป็นเจ้าของเรื่อง

(2) ผู้เล่าเรื่องมองไปจากมุมมองของบุรุษที่สาม (The Third-Person Narrator) โดยผู้เล่าเรื่องมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอยู่กับตัวละครเอก ผู้เล่าจึงเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเอก

(3) การเล่าเรื่องจากมุมมองที่เป็นกลาง (The Objective) โดยไม่ปรากฏตัวผู้เล่าในลักษณะของตัวบุคคล เป็นการเล่าจากมุมมองของคนนอกที่สังเกตและรายงานเหตุการณ์อย่างเป็นกลางตามที่เหตุการณ์เกิดขึ้นจริง และให้ผู้ชมตัดสินใจเอาเอง เช่น วิธีการเล่าเรื่องของภาพยนตร์สารคดี

(4) การเล่าเรื่องแบบผู้รอบรู้ไปหมดทุกอย่าง (The Omniscient) การเล่าเรื่องแบบนี้อาจจะมีจุดร่วมกับทั้ง 3 แบบ ที่กล่าวมา โดยผู้เล่าจะมีลักษณะหยั่งรู้ไปหมดทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นความคิดหรือจิตใจของตัวละคร สามารถล่วงรู้ข้ามกาลเวลา สถานที่ ได้หมด และจะอธิบายทุกอย่างให้ผู้ชมได้รับรู้ตาม

8. สัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol) ใช้เพื่อสื่อความหมาย ได้แก่ สัญลักษณ์ทางภาพ และสัญลักษณ์ทางเสียง

ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการเล่าเรื่องเป็นตัวตั้งประเด็นในการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ กับวรรณกรรมอีกสองเรื่อง ได้แก่ กามนิทวาสิภูติ และนาร์ซิสซัส เพื่อจะได้ค้นพบสิ่งที่เชื่อมโยงกัน หรือนำไปสู่การวิเคราะห์ลักษณะสัมพันธ์บทต่อไป

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับบทเพลงในการแสดงละครวิทยุ

บทเพลง คือ ถ้อยคำที่นักประพันธ์สร้างสรรค์ เรียบเรียงขึ้นเป็นบทประพันธ์เพื่อใช้ขับร้องหรือบรรเลงโดยจะประกอบไปด้วยคำร้องหรือเนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ ทำให้เกิดความไพเราะช่วยสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง ในแต่ละบทเพลงจะมีการเลือกใช้คำ และภาษาในการประพันธ์ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหา อารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนเล่าเรื่องราวต่างๆ นักประพันธ์เพลงแต่ละท่านจะมีกลวิธี เทคนิค แนวคิด จินตนาการในการสร้างสรรค์บทเพลง โดยอาจจะนำมาจากประสบการณ์ส่วนตัว สภาพแวดล้อม สภาพสังคม หรือแรงบันดาลใจจากวรรณกรรม วรรณคดีต่างๆ

เป็นที่ทราบกันมาบ้างแล้วว่านวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ของพนมเทียน ได้ถูกนำไปสร้างละครวิทยุเป็นอย่างแรก มีการแต่งเพลงประกอบเรื่องจำนวน 5 เพลง โดยวงดนตรีสุนทราภรณ์ จนกระทั่งประสบความสำเร็จและได้รับความนิยมเรื่อยมา ในที่นี้ผู้วิจัยจึงจะนำเอาลักษณะของละครวิทยุ มาอธิบายพอสังเขป เพื่อจะได้เข้าใจรูปแบบ องค์ประกอบ และบทบาทหน้าที่ของการใช้บทเพลงในการแสดงละครวิทยุ

ละครวิทยุ

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลมากในยุคสมัย พ.ศ. 2500 - 2530 เพราะวิทยุสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกชั้น ทุกวัย ทุกสภาพของท้องถิ่น วิทยุเข้าถึงประชาชนได้ทั่วถึงและมากกว่าโทรทัศน์ เพราะราคาของวิทยุถูกกว่าโทรทัศน์มาก ประกอบกับบริษัทกำลังส่งของวิทยุแพร่กระจายไปได้ไกลกว่าโทรทัศน์ จึงมีผู้นิยมจัดละครวิทยุกันมาก และเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป ในปี พ.ศ. 2485 สำนักงานโฆษณาการ เปลี่ยนชื่อเป็น กรมประชาสัมพันธ์ และปัจจุบันเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ประวัติความเป็นมาของละครวิทยุนั้น เริ่มจัดการแสดงละครทางวิทยุกระจายเสียงขึ้นในสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรก ต่อมาละครวิทยุได้มีคตินิยมกันอย่างแพร่หลายไปเกือบทั่วโลก โดยสถานีวิทยุของประเทศต่างๆเลียนแบบไปจัดรายการละครขึ้น การจัดงานด้านละครวิทยุเป็นเรื่องยุ่งยากมาก เพราะละครวิทยุต้องประกอบด้วยผู้ร่วมงานหลายฝ่าย ตั้งแต่ นักประพันธ์ที่แต่งบทละคร วิทยุ ผู้จัด ผู้กำกับ ผู้แสดง ตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ดนตรี ห้องบันทึกเสียง

ละครวิทยุกำเนิดขึ้นหลังละครเวที เป็นการนำการแสดงที่มีอยู่มาออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง ดังนั้นลักษณะของบทละครวิทยุจึงแตกต่างจากบทละครทั่วไป ผู้ประพันธ์จะต้องหาวิธีสร้างจินตนาการให้แก่ผู้ฟังให้สามารถเข้าใจและนึกภาพความเป็นไปของเรื่องได้นับตั้งแต่บุคลิก ลักษณะ กิริยาท่าทาง อุปนิสัยใจคอของตัวละคร อารมณ์เป็นพิเศษ เพราะผู้ฟังมองไม่เห็นภาพละคร จึงไม่สามารถสังเกตกิริยาท่าทางและสีหน้าของตัวละครได้

บทละครวิทยุจะต้องมีบทบรรยายแทรกเพื่อช่วยให้การดำเนินเรื่องกระชับ วิธีบรรยายในบทละครวิทยุผู้ประพันธ์อาจใช้วิธีบรรยายโดยสอดแทรกไว้ในบทสนทนาของตัวละคร ผู้ควบคุมการแสดงจะต้องมีความสามารถเข้าใจว่าตอนไหนจะให้ตัวละครใช้เสียงอย่างไร เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของเรื่อง เสียงประกอบ ได้แก่ ดนตรี เสียงสัตว์ต่างๆ คลื่นลมตามธรรมชาติ เสียงประกอบอื่นๆ เช่น เสียงชกต่อยทะเลาะวิวาทกัน เสียงพินดาบ ม้าวิ่ง เสียงปืน เป็นต้น (จิรพันธ์ สมประสงค์, 2558)

ในด้านกลวิธีการประพันธ์ บทละครวิทยุนับเป็นงานประพันธ์ที่มีกระบวนการสร้างสรรค์ตามแนวคิดเดียวกับวรรณกรรมประเภทนวนิยายและเรื่องสั้นแต่มีรูปแบบที่แตกต่างเฉพาะตน กล่าวคือ บทละครวิทยุเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ที่ “ซ่อนรูป” คือองค์ประกอบต่างๆของเนื้อหาไว้จากสายตาของผู้อ่านด้วยมิได้บรรยายรายละเอียดเป็นตัวอักษรชัดเจนมากมาย และ “ซ่อนเสียง” จากหูของผู้ฟัง โดยให้ผู้ฟังรับรู้และตีความองค์ประกอบเหล่านั้นด้วยตนเองจากบทสนทนาของตัวละครและบทบรรยายสั้นๆ ที่อาจใช้ในการเกริ่นนำหรือแทรกอยู่เป็นระยะ (วรวิทย์ ทัดบรรทม และ วรสิริ วัตต์เข้าหลาม, 2557)

จักรีรัตน์ แสงวารี (2556) กล่าวถึงเรื่อง ‘เสียง’ ในละครวิทยุว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เพราะเป็นการสร้างจินตนาการได้ดีจากการแสดง ซึ่งเสียงต่างๆสำหรับละครวิทยุกระจายเสียงนั้นประกอบไปด้วย 1) เสียงพูด คือเสียงที่ตัวละครเจรจาโต้ตอบกัน หรือแสดงความรู้สึก 2) เสียงเพลง คือเสียงที่นำมาใช้ในเหตุผลต่างๆ 3) เสียงประกอบ คือเสียงต่างๆที่นำมาใช้ประกอบเกี่ยวกับฉาก การเคลื่อนไหว และบอกเหตุการณ์ต่างๆ เมื่อประกอบทั้งสามส่วนเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ผู้ฟังจะเกิดการคล้อยตาม เชื่อถือ อายากรู้ และอยากติดตาม สร้างจินตนาการหรือมโนภาพ เกิดความรู้สึกสนุกสนาน รัก สงสาร โศกเศร้า ขบขัน เป็นต้น

มณฑนา โมรากุล เขียนเอาไว้เกี่ยวกับละครวิทยุจุฬาลงกรณ์ในหนังสือ *ดาวค้างฟ้า มณฑนา โมรากุล* ว่า “...เรื่องจุฬาลงกรณ์ เป็นบทประพันธ์ของ พนมเทียน แก้วฟ้า (แก้ว อัศจรรย์กุล) ดัดแปลงบทมาเป็นบทละครวิทยุ ออกอากาศที่กรมประชาสัมพันธ์..มีเพลงอยู่ 5 เพลง คือ จุฬาลงกรณ์ ปองใจรัก อ้อมกอดพี่ ใต้ร่มมลุลี และจ้าวไม่มีศาล เพลงสำเนียงแขกที่หัวหน้าแต่งทำนอง ครูแก้ว แต่งบทร้องคนฟังติดละครวิทยุเรื่องนี้มาก...” (คีตา พญาไท, 2555, น. 401)

เช่นเดียวกับเจ้าของบทประพันธ์อย่าง พนมเทียน ก็ได้เล่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า “...จินตนิยายรักระคนสลดใจเรื่องนี้ ความจริงก็เป็นเพียงเรื่องสั้นๆ แต่ผมแน่ใจว่าคงไม่ตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อได้มี ‘ลำนำเพลง’ ชุด มาประกอบเรื่องอย่างลึกซึ้งเข้าอีกทั้งชุด เป็นเพลงประกอบชนิดฉากต่อฉากทีเดียว...อารมณ์อันละเอียดอ่อนละเอียดละไมของครูเอื้อและครูแก้ว ที่ผมขอคารวะอย่างสูงและจดจำตลอดไป ก็คือสามารถสอดใส่เพลงแต่ละเพลงลงไปในบทประพันธ์ของผมตรงตามเนื้อหาหมดทุกขั้นตอน...เพียงแค่ละครวิทยุ เสียงเพลงทั้งชุดนี้ก็กระหึ่มไปทั่ว ไม่มีใครไม่รู้จักเพลงชุดจุฬาลงกรณ์จากวันนั้นมาจนกระทั่งทุกวันนี้” (พนมเทียน, 2547)

จากเรื่องราว และลักษณะเด่นของละครวิทยุที่ได้กล่าวไปข้างต้น เราอาจจะพอสรุปประเด็นบางอย่างเกี่ยวกับการใช้บทเพลงในการแสดงละครวิทยุได้ว่า ละครวิทยุจะนำเสนอเรื่องราวผ่านการแสดงด้วยบทสนทนา เสียงพูด ดนตรี เสียงประกอบ และเสียงเพลง เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเห็นภาพ เห็นเรื่องราว เหตุการณ์ พฤติกรรมของตัวละครต่างๆ ตลอดจนเกิดอารมณ์ ความรู้สึกร่วมกับเรื่องที่นำเสนอ โดยที่ผู้ฟังไม่สามารถเห็นหน้าตา อากัปกริยา บุคลิก ลักษณะของตัวละคร แม้กระทั่งเสื้อผ้า การแต่งกาย ฉาก แสง สี ฯลฯ แต่รับรู้ได้เพียงอย่างเดียวคือเสียงที่ได้ยินเท่านั้น ดังนั้นการใช้เสียงในละครวิทยุถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประพันธ์บทละครวิทยุต้องเอาใจใส่ และต้องรู้จักการเลือกสรรนำเสียงที่เหมาะสม สอดคล้องกับเรื่องมาใช้ ซึ่งนอกจากบทสนทนาของตัวละครแล้ว เสียงเพลงยังถือเป็นตัวช่วยทำให้ละครวิทยุเรื่องนั้นๆ น่าสนใจมากยิ่งขึ้น การประพันธ์เพลงเพื่อนำมาใช้สอดแทรกในละครวิทยุจะต้องมีความละเอียดละไมในการใช้ภาษาเพื่อให้เกิดความไพเราะ ต้องสามารถพรรณนาสิ่งที่

ตัวละครคิด การกระทำ ลักษณะนิสัย ตลอดจนสามารถเล่าบรรยากาศของฉาก สถานที่ เหตุการณ์ ต่างๆของเรื่องได้อย่างละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทสนทนา การโต้ตอบกันของตัวละครในฉาก สำคัญๆ บทเพลงจะช่วยทำให้บทสนทนาเหล่านั้นเป็นที่น่าจดจำ และดึงอารมณ์ของผู้ฟังให้คล้อยตาม จนเกิดความซาบซึ้ง ประทับใจ และดื่มด่ำอารมณ์รสของละครวิทยุเรื่องนั้นได้เป็นอย่างดี

2.5 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเพลงสุนทราภรณ์

เพลงสุนทราภรณ์ คือเพลงจากวงดนตรีสุนทราภรณ์ มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีชื่อเรียกอีกสองชื่อได้แก่ วงดนตรีกรมโฆษณาการ และวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ ศีตา พญาไท (2555) ได้รวบรวมข้อมูลเอาไว้ว่า เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2482 มีการก่อตั้งวงดนตรีกรมโฆษณาการขึ้น โดยอธิบดีกรมโฆษณาการในขณะนั้น มี “เอื้อ สุนทรสนาน” เป็นหัวหน้าวง และย้ายนักดนตรีจากวงดนตรีไทยฟิล์มมาอยู่ที่ใหม่จากนั้น “เอิบ ประไพเพลงผสม” ได้มาช่วยแต่งเพลงให้แทนเพลงสากลที่เคยใช้บรรเลงในช่วงแรก โดยมีเพลงที่โด่งดัง เช่น เพลงพรานไพร เพลงพรานทะเล เพลงพรานล่อเนื้อ เพลงมนต์สวาท เพลงทาสน้ำเงิน เพลงจิ้งหะชีวิต ฯลฯ ยุคนั้นมีนักร้องหลักคือ เอื้อ สุนทรสนาน, ล้วน ควันธรรม, รุจี อุทัยกร, มณฑนา โมรากุล

ต่อมาวงดนตรีกรมโฆษณาการได้ไปเล่นที่โรงภาพยนตร์โอเดียน และใช้ชื่อว่า “สุนทราภรณ์” เป็นครั้งแรก เพราะเล่นในงานราษฎร์ไม่ใช่งานหลวง ที่มาของชื่อสุนทราภรณ์นี้มาจาก “ครูประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง” เป็นผู้ตั้งให้โดยนำคำว่า “สุนทร” จากนามสกุล “สุนทรสนาน” ของครูเอื้อ มาสนธิกับคำว่า “อาภรณ์” ซึ่งเป็นชื่อของ “อาภรณ์ วรรณสุด” ที่ครูเอื้อ หลงรักอยู่ อีกทั้งชื่อ “สุนทราภรณ์” นี้ ก็เป็นนามแฝงที่ครูเอื้อ ใช้ในการร้องเพลงมาตลอด ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา วงดนตรีสุนทราภรณ์ หรือวงดนตรีกรมโฆษณาการ ได้มีบทเพลงอมตะออกมามากมายโดยเฉพาะผลงานเพลงของ “ครูเอื้อ สุนทรสนาน” กับ “ครูแก้ว อัจฉริยะกุล” ที่เป็นทีกล่าวขวัญกันโดยทั่วไปว่า “ทำนอง (ครู) เอื้อ เนื้อ (ร้อง) (ครู) แก้ว” สำหรับชื่อวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์นั้น ก็มาจากช่วงปี พ.ศ. 2495 “กรมโฆษณาการ” ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กรมประชาสัมพันธ์” วงดนตรีจึงได้เปลี่ยนชื่อไป ตามชื่อของกรมจึงกลายเป็น “วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์” นั่นเอง

นอกจากนี้ สุกรี เจริญสุข (2532) ได้กล่าวถึงลักษณะความเป็นเพลงสุนทราภรณ์ เอาไว้ในบทความจากการสัมภาษณ์เรื่อง “สุนทราภรณ์วิชาการ” ว่า คณะสุนทราภรณ์ได้สร้างผลงานไว้ทุกรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาสาระในแนวของความรักระหว่างเพศ การเกี่ยวพาราณี ความรักที่หวานชื่น ตัดพ้อต่อว่า ประชดประชัน ความขมขื่น หรือไม่ว่าจะเป็นรักแบบคลาสสิกหรือรักแบบโรแมนติก มีไว้หมดในเพลงสุนทราภรณ์ ความนิยมของเพลงสุนทราภรณ์ ถือได้ว่าโด่งดัง และเป็นที่ยึดมั่นกันอย่าง

แพร่หลายในสังคมสมัยนั้น เพราะสังคมยุคนั้นนิยมกิจกรรมการเต้นรำที่เข้าถึงทุกกลุ่มคนไม่ว่าจะเป็น ข้าราชการ สถาบันการศึกษา พ่อค้า คนชนชั้นกลาง ฯลฯ ซึ่งใครๆต่างก็เต้นรำ และเพลงสุนทราภรณ์ ก็ใช้เป็นเพลงประกอบการเต้นรำเป็นหลักเนื่องจากส่วนใหญ่มีจังหวะที่ตื้นเต้น เร้าใจ เหมาะกับการเต้นรำ จึงเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เพลงสุนทราภรณ์ได้รับความนิยม และเป็นอมตะเรื่อยมา

โดยทั่วไปนั้นแจ๊ส (Jazz) เป็นดนตรีที่ใช้ประกอบการเต้นรำ ซึ่งในบทเพลงสุนทราภรณ์มี ความเป็นดนตรีแจ๊สซ่อนอยู่ภายในเพลง และมีลักษณะเด่นอยู่หลายประการ ดังนี้

1. จังหวะเพลงสุนทราภรณ์มีความตื้นเต้นเร้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เต้นรำ คณะสุนทราภรณ์จะมีเพลงครบทุกจังหวะเท่าที่จะมีได้ในยุคสมัยนั้น เพื่อเอาใจนักเต้นรำ ซึ่งสามารถพูดได้ว่าเพลงสุนทราภรณ์เป็นแบบฉบับของจังหวะเต้นรำเลยทีเดียว

2. ทำนองไพเราะ เป็นที่ยอมรับว่าเพลงสุนทราภรณ์มีทำนองที่ไพเราะ ถึงแม้ว่าจะนำเครื่องเสียงของลีลาเพลงตะวันตกเข้ามาใช้ในเพลงไทยก็ตาม แต่ถูกใช้อย่างงดงามจนผู้ฟังไม่รู้สึกรู้ว่าแปลกไปจากเสียงไทย

3. คำร้องของเพลงสุนทราภรณ์ โดยปกติแล้วเพลงไทยจะอาศัยฉันทลักษณ์ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากว่าเพลงไทยเดิม นำเอาเนื้อร้องมาจากวรรณคดีไทยทั้งหมดก็ว่าได้ เมื่อเพลงกลายตัวมาเป็นเพลงไทยสากล การนำเอาฉันทลักษณ์มาใช้ก็ยังคงเป็นที่นิยมอยู่ ซึ่งปรากฏอยู่ในเพลงสุนทราภรณ์มากมาย สำหรับเนื้อร้องเพลงสุนทราภรณ์ในลีลาแจ๊สนั้นไม่ได้ยึดแนวฉันทลักษณ์ดังเพลงไทยทั่วไป แต่เป็นการแต่งคำร้องขึ้นสำหรับเพลงจริงๆ โดยอาศัยทำนองเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม “ภาษาและความหมาย” ก็ยังเป็นเสน่ห์แห่งความไพเราะประทับใจผู้ฟังไม่เปลี่ยนแปลง

4. การเรียบเรียงเสียงประสาน เป็นจุดเด่นที่สำคัญของเพลงสุนทราภรณ์ ทั้งผู้ที่นั่งฟังก็ประทับใจในความไพเราะของเพลง ผู้ที่เต้นรำก็มีความสุขตื้นเต้น

5. คุณภาพของเสียงร้องและเสียงดนตรี คณะสุนทราภรณ์ได้ประดิษฐ์เสียงออกมาดีที่สุดเท่าที่สิ่งแวดล้อมในยุคสมัยนั้นจะเอื้ออำนวย เพื่อให้ได้คุณภาพเสียงดนตรีที่ดีออกมาทำให้เพลงมีคุณภาพ น่าฟัง

6. วิญญาณเพลง ในเพลงสุนทราภรณ์มีวิญญาณซึ่งในที่นี้หมายถึง อารมณ์ความรู้สึกของนักร้อง นักดนตรีที่ถ่ายทอดออกมาจากความรู้สึกจริง ไม่เสแสร้ง มีความจริงใจ เพลงที่ออกมาจึงจะมีวิญญาณ มีชีวิต ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของงานศิลปะทุกชนิด

จากข้างต้นที่กล่าวมาว่า เพลงไทยเดิมนิยมนำเอาเนื้อร้องมาจากวรรณคดีไทยจนกระทั่งคลี่คลายมาเป็นเพลงไทยสากลซึ่งมีปรากฏให้เห็นอยู่ในเพลงสุนทราภรณ์มากมายนั้น สอดคล้องกับ

คำอธิบายของ คีตา พญาไท (2555, น. 295) ที่บอกว่า วงดนตรีสุนทราภรณ์นั้น เป็นวงดนตรีที่มีเพลงเกี่ยวกับเรื่องราว วรรณคดี วรรณกรรม มากกว่าวงดนตรีวงอื่นๆ โดยมีครูเพลงหลายคนช่วยกันประพันธ์ทั้งคำร้องและทำนอง ซึ่งได้รับความบันดาลใจจากวรรณคดีไทยโดยดัดแปลงเอาเนื้อหาเหตุการณ์ ตัวละคร หรือความบันดาลใจบางตอนมาแล้วแต่งเนื้อขึ้นใหม่ หรือพรรณนาเปรียบเทียบยึดโยงกับบทวรรณคดีที่มีอยู่เดิม ตัวอย่างเพลง เช่น เพลงนวลปรางนางหมอง เพลงชุดจุฬาทรีคุณ เพลงพรานล่อเนื้อ เพลงพี่รักเจ้า เพลงห้วงอาลัย ฯลฯ

เพลงชุดจุฬาทรีคุณ

เพลงชุดจุฬาทรีคุณ ประกอบด้วย 5 บทเพลง ได้แก่ เพลงจุฬาทรีคุณ เพลงจ้าวไม่มีศาล เพลงอ้อมกอดพี่ เพลงไต้ร่มมลุลี และเพลงปองใจรัก ซึ่งเกิดจากฝีมือการประพันธ์ของบรมครูสองท่านคือ ครูแก้ว อัฉริยะกุล และ ครูเอื้อ สุนทรสนาน โดย พนมเทียน (2547) ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ได้เล่าถึงบทเพลงชุดนี้เอาไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2491 บรมครูทั้งสองท่านได้พบเห็นกับต้นฉบับเรื่องจุฬาทรีคุณ และช่วยกันแต่งเพลงประกอบให้โดยสอดคล้องกับเนื้อหาของท้องเรื่อง หรือข้อความตอบโต้ของตัวละคร แล้วนำไปออกเป็นละครวิทยุทางกรมประชาสัมพันธ์ โดยทั้ง 5 เพลงนั้น มีความไพเราะทั้งท่วงทำนองลีลา และเนื้อหาถ้อยคำ กระเต๋ยดไปทางดนตรีของภารตะ ซึ่งเป็นแกนกลางของเนื้อเรื่องจุฬาทรีคุณนั่นเอง โดยผู้ที่ขับร้องเป็นครั้งแรก และมีการบันทึกผลงานเสียงไว้ คือ

1. เพลงจุฬาทรีคุณ   ขับร้องโดย   มัณฑนา โมรากุล
2. เพลงจ้าวไม่มีศาล   ขับร้องโดย   วินัย จุลละบุษปะ
3. เพลงอ้อมกอดพี่   ขับร้องโดย   เอื้อ สุนทรสนาน
4. เพลงไต้ร่มมลุลี   ขับร้องโดย   วินัย จุลละบุษปะ และ เพ็ญศรี พุ่มชูศรี
5. เพลงปองใจรัก   ขับร้องโดย   เอื้อ สุนทรสนาน และ มัณฑนา โมรากุล

ปัจจุบันนี้เนื้อเรื่องและเพลงในชุดจุฬาทรีคุณ ก็ยังถูกนำไปแสดงเป็นละคร หรือวิพิธทัศนา ประกอบเพลงนำแสดงอยู่ตามสถาบันต่างๆ จนนับครั้งไม่ถ้วน

ภาพที่ 4 : แผ่นเสียงเพลงจุฬาทรีคุณ บันทึกเสียงครั้งแรกโดย มัทนา โมรากุล
(<https://www.youtube.com/watch?v=hmG306iP5G0>)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “สัมพันธบทและการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) เพื่อดูความสัมพันธ์ของตัวบทนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณกับตัวบทอื่นๆว่าเป็นอย่างไร รวมถึงการดัดแปลงเป็นบทเพลงต่างๆรวมทั้งสิ้น 5 บทเพลง เพื่อตอบคำถามนำวิจัยว่า 1) ลักษณะสัมพันธบทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณเป็นอย่างไร 2) ลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณเป็นอย่างไร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร หรือการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary document)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ โดย พนมเทียน สำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม พิมพ์ครั้งที่ 4 ปี พ.ศ. 2547
2. กามนิต-วาสิฎฐี ฉบับสมบูรณ์ โดย เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป สำนักพิมพ์สยาม พิมพ์ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2542
3. ตำนานเทพและปรัชญากรีก โดย แอนโทนี ฮอว์วิทซ์ แปลโดย สมลักษณ์ สว่างโรจน์ สำนักพิมพ์ กู๊ดมอร์นิ่ง พิมพ์ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2546

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ตัวบท โดยแบ่งประเภทของเอกสารที่ใช้รวบรวมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ, กามนิต-วาสิฎฐี, นาร์ซิสซัส โดยเก็บรวบรวมจากแหล่งต่างๆ เช่น หนังสือ นวนิยาย บทความ บทสัมภาษณ์ บทวิจารณ์ สื่ออินเทอร์เน็ต แล้วศึกษาทำความเข้าใจ จดบันทึกในรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง

2. เอกสารเกี่ยวกับบทเพลงชุดจุฬาทรีคุณ จำนวน 5 บทเพลง โดยเก็บรวบรวมจากหนังสือ เพลงไทยสากลลูกกรุงและเพลงสุนทราภรณ์ สื่ออินเทอร์เน็ต วารสาร บทความวิชาการ และงานวิจัย ที่ศึกษาเกี่ยวกับเพลงสุนทราภรณ์ ซึ่งข้อมูลจะประกอบไปด้วยชื่อเพลง เนื้อเพลง และผู้ประพันธ์เพลง แล้วทำการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ ด้วยวิธีการสังเกต และการฟัง รวมทั้งจัดบันทึกในรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง

3. เอกสารที่เกี่ยวกับเรื่องสัมพันธ์บทและการดัดแปลง เช่น งานวิจัย หนังสือ ตำราวิชาการ บทความ วารสาร สื่ออินเทอร์เน็ต ฯลฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) โดยในส่วนแรกคือนวนิยาย เรื่องจุฬาทรีคุณ จะใช้แนวคิดเรื่องสัมพันธ์บท และแนวคิดองค์ประกอบการเล่าเรื่อง มาวิเคราะห์ตัวบท ว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงมาจากตัวบทอื่น ได้แก่ กามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส อย่างไรก็ตามมีการนำเอาส่วนใดมาใช้ ด้วยวิธีการอย่างไร และสะท้อนแนวความคิดอะไรจากทั้งสองเรื่องดังกล่าว จากนั้นจะวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อร้องหรือคำร้องในบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง โดยใช้แนวคิดเรื่องการดัดแปลง เพื่อศึกษาวิธีการดัดแปลงบทเพลงต่างๆที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ว่ามีวิธีการดัดแปลงอย่างไร มีลักษณะเนื้อหาอะไรบ้างที่ปรากฏ และมีวิธีการเล่าเรื่องแบบใด รวมไปถึงการใช้ภาษาในบทเพลงต่างๆโดยนำเรื่องภาพพจน์ และรสในวรรณคดีมาช่วยอธิบายเพิ่มเติม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

การนำเสนอผลการวิจัย

ใช้วิธีการบรรยายหรือการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมกับการนำเสนอ ตารางสรุปและเปรียบเทียบ โดยอธิบายถึงลักษณะสัมพันธ์บทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณกับวรรณกรรมอีกสองเรื่อง คือ กามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส รวมทั้งวิธีการดัดแปลง และลักษณะของเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลงต่างๆ

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง **สัมพันธบทและการตัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 1 และ 2 โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาเป็น 2 ส่วน ตามลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะสัมพันธบทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

แสดงผลการศึกษาลักษณะสัมพันธบทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณกับตัวบทอื่นอันได้แก่ กามนิต-वासिष्ठी และ นาร์ซิสซัส โดยอาศัยแบบแผนในการศึกษาวิเคราะห์ ได้แก่ การคงเดิม (Convention) การขยายความ (Extension) การตัดทอน (Reduction) และการตัดแปลง (Modification)

ส่วนที่ 2 ลักษณะเนื้อหาและวิธีการตัดแปลงบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

แสดงผลการศึกษาซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง โดยพิจารณาการเล่าเรื่องในเพลง และการใช้ภาษา 2) วิธีการตัดแปลงบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง โดยอาศัยเกณฑ์ในการศึกษาวิเคราะห์ ได้แก่ การคงเดิม การตัดทอนหรือการลดทอน การเพิ่มเติมหรือการขยาย และการสลับหรือการปรับเปลี่ยน

4.1 ลักษณะสัมพันธบทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

ในส่วนนี้จะนำเสนอเรื่องย่อของนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ (พนมเทียน) และวรรณกรรมอีก 2 เรื่อง ที่เป็นต้นเค้าในการสร้างสรรค์งานเชิงสัมพันธบท ได้แก่ กามนิต-वासिष्ठी (เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป) และนาร์ซิสซัส (แอนโทนี ฮอโรวิทซ์) โดยผู้วิจัยจะใช้องค์ประกอบการเล่าเรื่องอันได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) ฉาก (Setting) มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view) และสัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol) เป็นตัวตั้งประเด็นในการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ ซึ่งจะประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1. เรื่องย่อของวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง
2. การวิเคราะห์ตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง
3. ลักษณะสัมพันธบทที่พบ

4.1.1 เรื่องย่อของจุฬาทรีคุณ กามนิต-วาสิष्ठी และนาร์ซิสซัส

นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

ภาพที่ 5 : ปกหนังสือนวนิยายเรื่อง จุฬาทรีคุณ

“จุฬาทรีคุณ” หนึ่งในผลงานของ พนมเทียน (ฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ) นับเป็นนวนิยายที่โด่งดัง และอมตะเรื่องหนึ่งของไทย ถูกนำไปดัดแปลงเป็นบทเพลงเพื่อประกอบการแสดงละครวิทยุ ในปี พ.ศ. 2491 และต่อมาได้ถูกนำไปแสดงเป็นละครเวที ภาพยนตร์ รวมถึงเป็นบทการแสดงต่างๆ เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน จุฬาทรีคุณ เป็นจินตนิยายที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับโศกนาฏกรรมความรักของเจ้าชายอริยวรรตผู้ที่คลั่งในการทำศึกสงคราม กับเจ้าหญิงดารารายพิลาส หญิงสาวผู้เกลียดชังความงามของตนเอง ทั้งสองเป็นศัตรูกันทางการเมืองแต่กลับตกหลุมรักซึ่งกันและกัน ด้วยภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองกับความรักที่ก่อตัวขึ้นในหัวใจทำให้ทั้งสองต้องตัดสินใจเลือก โดยมีสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่ชื่อว่า “จุฬาทรีคุณ” เป็นจุดเริ่มต้นและจุดจบของความรักในครั้งนี้

เรื่องย่อ

(จากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ โดย พนมเทียน สำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม พิมพ์ครั้งที่ 4 ปี พ.ศ. 2547)

จอมกษัตริย์แห่งแคว้นมคธอันมีนามว่า **อริยวรรต** ต้องการรวมแผ่นดินชมพูทวีปให้เป็นหนึ่ง ได้ยกทัพมาหยุดตรงริมฝั่งแม่น้ำคงคาเพื่อเตรียมตัวข้ามไปยังกรุงพาราณสี แต่คืนนั้นเขาฝันเห็น **ดารารายพิลาส** หญิงงามผู้สะอื้นรำไห่อยู่ตรงลำน้ำอันศักดิ์สิทธิ์เพราะชิงชังในความงามของตนเอง ด้วยความรุ่มร้อนใจอยากพบเจอตัวและต้องการรู้ว่าทำไมนางถึงมีความคิดเช่นนั้น จึงส่งเลิกทัพแล้วชักชวนน้องชาย **ชัตติยะราเชนทร์** ข้ามฝั่งให้ร่วมออกเดินทางไปด้วยกัน แต่ด้วยความเฉลียวฉลาดของ

น้องชายที่ล่วงรู้ได้ว่านั่นอาจเป็นเหตุของนางร้าย จึงพยายามขัดขวางและแนะนำให้พี่ชายกลับไป อภิเษกสมรสกับคู่นั้น **อาภัสรา** ที่แม่จะเป็นคนรักของตัวเอง แต่เพราะพ่อได้จัดการหมั้นหมายไว้ให้กับอริยวรรตแล้ว ก่อนจะสวรรคต จึงไม่อาจขัดคำสั่งได้ ในที่สุดด้วยความมุ่งมั่นของ อริยวรรต ที่จะค้นหานางในฝันให้ได้ ทำให้ ชัตติยะราเชนทร์ จำต้องยอมร่วมมือและออกเดินทางสู่กรุงพาราณสี

ในการเดินทางสองพี่น้องได้ปลอมตัว โดย อริยวรรต ปลอมเป็นพราหมณ์เฒ่าชื่อ **วิพาหะ** ที่มีดวงตาเพียงข้างเดียว ส่วนชัตติยะราเชนทร์ ปลอมเป็นชายหนุ่มชื่อ **กัญญะ** ผู้มีเสียงอันไพเราะปานนก โกลิลา ทั้งสองเข้าไปถึงชานเมืองพาราณสีในวันเดียวกับที่เจ้าหญิงดารารายพิลาส หมั้นกับ **กาฬสิงหะ** กษัตริย์แห่งเมืองเวสาลี และได้มานมัสการองค์ศิวะเทพที่เทวาลัย เมื่อเทวตี นางแม่มดผู้เฝ้าเทวาลัย อัญเชิญเจ้าหญิงเข้าสู่เทวาลัยได้เงื้อมผาโดยมีแต่เหล่าพี่เลี้ยงนางกำนัลตามเข้าไป ทันใดนั้นเองก็เกิดแผ่นดินไหวหินถล่มลงมาทับนางแม่มดและเหล่านางกำนัลตายจนหมดสิ้น ส่วนดารารายพิลาส กลับยืนนิ่งไร้สติเหมือนโดนมนต์สะกด วิพาหะ จึงรีบเข้าไปช่วยและพาตัวออกมาได้ทัน จากการช่วยชีวิตเจ้าหญิงครั้งนี้ ทำให้สองพี่น้องได้เข้าไปพักค้างคืนอยู่ในพระราชวังตามคำเชิญของ**พระเจ้ากรุงพาราณสี**

วันหนึ่ง วิพาหะ แอบเข้าไปพบ ดารารายพิลาส ที่วังน้ำวนอันศักดิ์สิทธิ์ **“จุฬาทรีคูณ”** ซึ่งอยู่ติดกับอุทยานด้านหลังของปราสาทที่บรรทมของนาง และเปิดเผยให้เห็นรูปโฉมที่แท้จริงอันสง่างามราวกับองค์เทพ แต่ไม่ได้บอกว่าเป็นใคร ชื่ออะไร ในที่สุดทั้งคู่ก็ผูกสมัครักใคร่ตกลงปลงใจกัน ดารารายพิลาส จึงได้เล่าให้ฟังถึงเรื่องราวของมารดาตนเองว่าถูกบังคับให้กระโจนลงสู่วังน้ำวนเบื้องล่างที่สถานจุฬาทรีคูณ การแผลงตัวของ อริยวรรต ในครั้งนี้ ไม่อาจรอดพ้นสายตาจากฝ่ายกาสิ เขาถูกจับตัวไปขังคุก ดารารายพิลาส ได้แอบเข้าไปช่วยเหลื่อปล่อยตัวให้อริยวรรต เป็นอิสระ และได้รู้ความจริงว่าเขาเป็นใคร พร้อมทั้งขอคำมั่นสัญญาว่าจะไม่นำกองทัพทหารเข้ามาทำลายกรุงพาราณสี แต่อริยวรรตปฏิเสธ ทำให้เธอชุ่นเคืองใจ และตัดสินใจตะโกนเรียกทหาร ในขณะที่ตนเอง ชัตติยะ-ราเชนทร์ ได้นำกองกำลังทหารมาช่วยทำให้อริยวรรตหนีออกไปได้ แต่ตัวเองพลาดท่าโดนจับกุมไว้แทน อริยวรรต คว่าตัวดารารายพิลาส ขึ้นมาแล้วหนีออกไปด้วยกัน

ขณะที่ทั้งสองหลบอยู่ในกองทัพที่ตั้งซุ่มในป่า มีจดหมายจากทางกรุงพาราณสียื่นข้อเสนอให้ แลกเปลี่ยนตัวเชลย ครั้งแรก อริยวรรต ยินกรานปฏิเสธเพราะไม่ต้องการเสียนางอันเป็นที่รักไป และตั้งใจจะไปบุกทำลายแคว้นกาสิแทน ดารารายพิลาส ไม่พอใจและไม่ยอมให้เขาทำลายแคว้นอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตน จึงตัดใจกล่าวตัดขาดกับ อริยวรรต ด้วยคำพูดที่ทำลายความรู้สึกของเขา เพื่อให้เขายินยอมแลกเปลี่ยนตัวนางกับชัตติยะราเชนทร์ เมื่อดารารายพิลาส ถูกปล่อยตัวกลับไปไม่นานนัก ชัตติยะราเชนทร์ กลับหนีออกมาได้แต่ก็ไม่ทันยับยั้งการแลกเปลี่ยนตัว

อริยวรรต เสียใจที่ถูกหญิงคนรักตัดรอน ทำให้ขาดสติและตัดสินใจสั่งให้ชัตติยะราเชนทร์ ไปรับ อาภัสรา คู่หมั้นของตัวเองมาอภิเษกสมรสทันทีกลางป่า โดยไม่ฟังคำคัดค้านจากใครว่า ผิดโบราณราชประเพณีถือเป็นลาภวิบัติ ก่อนวันพิธีจะเริ่มขึ้น คืนหนึ่งได้ต้นมลูลี ชัตติยะราเชนทร์ กับ อาภัสรา ได้กล่าวรำลืออาลัยกันเป็นครั้งสุดท้ายเพราะฝ่ายหญิงต้องตกไปเป็นราชินีของอริยวรรต ชัตติยะราเชนทร์ บอกให้ อาภัสรา ลืมตนเองไปเสีย และรักอริยวรรต ให้มาก อย่างน้อยก็เพื่อ บ้านเมือง และราษฎรชาวมคร ภายหลังจากเสร็จสิ้นพิธีแล้ว ทางฝั่ง ดารารายพิลาส ก็หนีจากงาน อภิเษกสมรสของตนเองมาหา อริยวรรต หวังที่จะละทิ้งทุกอย่างและมาใช้ชีวิตคู่กับเขาอย่างมีความสุข แต่กลับพบว่าอริยวรรตมีราชินีแห่งมครไปแล้ว เธอคลุ้มคลั่งและเสียใจอย่างหนักวิ่งหนีออกไปแบบ ไร้สติราวกับคนวิกลจริต ขณะเดียวกัน อริยวรรต เมื่อรู้ว่าตัวเองได้กลายเป็นผู้ทรยศต่อความรักของ หญิงอันเป็นที่รัก ก็ฟุ้งซ่านคลุ้มคลั่งหนักยิ่งกว่า โดยยื่นกรานที่จะยกทัพไปบุกกรุงพาราณสีเพื่อติดตาม ความรักกลับคืนมา เขาได้ทำการเสี่ยงทายต่อแม่น้ำคงคาและผลปรากฏออกมาว่าการไปครั้งนี้คงไม่ รอดชีวิตกลับมาแน่ ซึ่งชัตติยะราเชนทร์ พยายามห้ามปราม ทัดทานอย่างไรก็ไม่รับฟัง แต่กลับบอกว่า จะยกบัลลังก์แคว้นมครให้น้องชายตัวเองขึ้นครองราชย์แทน

อริยวรรต บุกเข้าทำสงครามกับกรุงพาราณสีอย่างเด็ดเดี่ยว ชัตติยะราเชนทร์ และราชินีแห่ง มคร ยกทัพตามไปช่วยสมทบแต่ก็ไม่ทันเวลาเสียแล้ว อริยวรรต ถูกอาวุธสังหารจนสวรรคต กระทั่ง เมื่อสิ้นสุดสงครามทุกอย่างพังราบเป็นหน้ากลอง ชัตติยะราเชนทร์ ได้ตะโกนถามหา ดารารายพิลาส จากเหล่านางกำนัล และก็ได้รู้ความจริงว่าเธอถูก กภาพสิงหะ และราษฎรทั้งราชอาณาจักรบังคับสู่ สถานจุฬาตรีคูณ สังเวชชีวิตเฉกเช่นเดียวกับมารดาของเธอ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Chulalongkorn University นวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่อง กามนิต-วาสิฏฐี

ภาพที่ 6 : นวนิยายเรื่อง กามนิต-วาสิฏฐี

“กามนิต-วาสิฏฐี” เป็นวรรณกรรมประเภทนวนิยายอิงพระพุทธศาสนาทางลัทธิมหายาน ที่มีชื่อเสียงมาก ดำเนินเรื่องโดยอาศัยพุทธประวัติและหลักธรรม ตลอดจนเรื่องราวในพระสูตรต่างๆ แต่งขึ้นในปี ค.ศ. 1906 โดย Karl Adolph Gjellerup นักประพันธ์ชาวเดนมาร์ก แต่งเป็นภาษาเยอรมัน โดยใช้ชื่อว่า “Der Pilger Kamanita” ต่อมาถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษโดย John E. Logie ให้ชื่อว่า “The Pilgrim Kamanita” ซึ่งเป็นฉบับที่ เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป นำมาแปลเป็นภาษาไทยเมื่อปี พ.ศ. 2473 โดยใช้ชื่อว่า “กามนิต” สำหรับเนื้อเรื่องจะแบ่งออกเป็นสองภาค คือ ภาคพื้นดิน และ ภาคบนสวรรค์

เรื่องย่อ

(จากนวนิยายเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ฉบับสมบูรณ์ โดย เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป สำนักพิมพ์ ศยาม พิมพ์ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2542)

ภาคพื้นดิน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำลังจะเสด็จไปที่เมืองกุสินารา ระหว่างทางได้มาขอพักอาศัยที่บ้านของช่างปั้นหม้อ ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่นักบวชเร่ร่อนคนหนึ่งกำลังแสวงหาความสงบมาพักอยู่ที่บ้านหลังนี้เหมือนกัน เขาคนนั้นคือ **กามนิต** โดยระหว่างที่พักแรมอยู่ด้วยกันก็ได้มีการพูดคุยกันเกิดขึ้น กามนิตไม่รู้เลยว่าคนที่นั่งอยู่ในห้องนั้นเป็นใคร รู้เพียงแค่ว่าเป็นนักบวชคนหนึ่งเท่านั้น และต่อมาก็เริ่มเล่าเรื่องของตัวเองให้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฟัง

กามนิตเล่าว่าตนเองเป็นลูกพ่อค้าของเมืองอุชเชนี เมื่อโตขึ้นพ่อก็ให้ตนเดินทางตามราชทูตของเมืองอุชเชนีไปที่เมืองโกสัมพีเพื่อไปค้าขายสินค้า เมื่อไปถึงเมืองโกสัมพีกามนิตก็ค้าขายตามที่พ่อสั่งจนเรียบร้อยหมด แล้วจึงไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนที่ชื่อว่า **โสมทัตต์** วันหนึ่ง ทั้งสองได้ไปเที่ยวที่เทวาลัยของพระลักษมีซึ่งจะมีหญิงสาวมากมายมาทำการเคารพบูชา เขาได้ไปเจอกับสาวงามคนหนึ่งที่มีความเก๋ โดดเด่นกว่าผู้หญิงคนอื่น เธอมีชื่อว่า **วาสิฏฐี** กามนิตได้สร้างความประทับใจให้กับวาสิฏฐี เป็นอย่างมาก ทำให้ **สาตาเคียร** ผู้ซึ่งมีอิทธิพลในเมืองโกสัมพีรู้สึกโกรธแค้นกามนิตทันที เพราะสาตาเคียรก็มีใจรักใคร่ในตัวของ วาสิฏฐี อยู่เช่นกัน เหตุการณ์หลังจากวันนั้น กามนิตกับวาสิฏฐีก็ได้นัดเจอกันที่ลานอโศก ได้สารภาพความในใจต่อกัน และตกลงปลงใจสมัครงักใคร่กันในเวลาต่อมา

คืนหนึ่งที่ลานอโศก กามนิตกับวาสิฏฐี ได้พบเห็นทางช้างเผือกสีขาวพาดจากขอบฟ้าฟากหนึ่งไปอีกฟากหนึ่ง และเห็นบริเวณที่แม่น้ำสองสายไหลมาบรรจบกัน คือคงคาและยมุนา วาสิฏฐี เล่าว่า

ทางข้างเผือกที่เห็นนั่นคือ แม่น้ำคงคาสวรรค์ ที่ไหลมาบรรจบรวมกันเป็นสายที่สาม จึงเรียกดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์นั้นว่า “**จุฬาทริคูณ**”

ต่อมา กามนิตโดนลอบทำร้ายจากสาตาเคียร จึงจำเป็นต้องกลับไปเมืองอุชเชนี ก่อนเดินทางกลับ เขาและวาสิฏฐีได้ให้คำมั่นสัญญากันว่าทั้งสองจะจงรักภักดีต่อกัน และจะไม่มีใครผิดคำสัญญา นี้ ระหว่างทางกลับกามนิตโดนโจร **องคุลิมาล** ปล้น แต่รอดกลับไปได้ เวลาผ่านไปค่อนข้างนาน กามนิตได้กลับไปค้าขายที่เมืองโกสัมพีอีกครั้ง และได้พบเห็นงานแต่งงานของสาตาเคียรกับวาสิฏฐีหญิงคนรักของเขา กามนิตเศร้าโศกเสียใจมาก จึงพาหัวใจที่แตกสลายของตัวเองกลับเมืองอุชเชนีไป จากเหตุการณ์นั้นกามนิตก็เริ่มเสียคน กลายเป็นคนสำมะเลเทเมา เทียวโสเภณี แต่พอถึงจุดหนึ่งก็ได้รับบางอย่างเตือนสติเขาขึ้นมา ทำให้กามนิตกลับมาค้าขายร่ำรวยเหมือนเดิม และแต่งงานมีภรรยาสองคน โดยพ่อเป็นคนจัดหาผู้หญิงมาให้

วันหนึ่งกามนิตได้เจอกับนักบวช ซึ่งก็คือองคุลิมาล เขาสับสนและกลัวมากกว่าจะถูกทำร้ายอีก จึงหาทางป้องกันบ้านตัวเอง กระทั่งเวลาผ่านไปองคุลิมาลก็ไม่ได้มา ทำให้เขาเริ่มมีสติ คิดไตร่ตรองขึ้นมาได้ว่าการที่ตนมีสมบัติมากมายก็มิแต่จะทำให้เกิดทุกข์ และไม่มีความสุข จึงตัดสินใจละทิ้งสมบัติทุกอย่างออกเดินทางเร่ร่อนเป็นนักบวชนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ทั้งหมดนี้คือเรื่องราวของกามนิตที่เล่าให้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฟัง และยังบอกอีกว่าอยากจะเข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะหากได้ฟังคำสอนแล้วตนจะได้บรรลु และจะได้หลุดพ้นจากทุกข์นี้เสียที เมื่อพระองค์ได้ยินอย่างนั้น จึงได้แสดงธรรมของพระองค์ให้กามนิตฟังทั้งหมด โดยไม่ได้เปิดเผยตัวตนที่แท้จริงว่าพระองค์เป็นใคร แต่ปรากฏว่าเมื่อสอนจนจบกามนิตกลับเถียง และไม่เชื่อในคำสอนนั้น พร้อมทั้งบอกว่ารุ่งขึ้นจะรีบไปเข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยตัวเอง

เช้าวันต่อมา กามนิตได้ยืนยันว่าเหล่าสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ไม่ไกลจากเมืองออกไปแค่นิดเดียวเท่านั้น จึงเข้าใจว่าพระพุทธรเจ้าต้องอยู่ที่นั่นแน่ เขาจึงรีบวิ่งออกไปด้วยใจที่จดจ่อ อยู่แต่กับการจะได้เข้าเฝ้าพระพุทธรเจ้าโดยไม่ทันระวังว่าตัวหนึ่งที่กำลังอาละวาดไล่ขวิดชาวบ้านอยู่สุดท้ายกามนิตก็โดนวัวขวิดจนบาดเจ็บสาหัส และขาดใจตาย

ภาคบนสวรรค์

หลังจากกามนิตสิ้นใจแล้วก็ได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรในดินแดนสวรรค์สุขาวดี เมื่อได้กลิ่นของต้นปาริชาติก็สามารถระลึกถึงเรื่องราวในอดีตชาติของตนได้ ต่อมาวาสิฏฐีก็ได้มาเกิดขึ้นบนสวรรค์สุขาวดี ใกล้ๆกับกามนิต เมื่อเธอได้กลิ่นดอกปาริชาติก็ระลึกถึงเรื่องราวในอดีตได้เช่นกัน วาสิฏฐี จึงเริ่มเล่า

เรื่องราวความหลังของตัวเองให้กามนิตฟัง ตั้งแต่การเฝ้ารอคอยกามนิตกลับมา จนกระทั่งถูกหลอก ด้วยกลอุบายจึงต้องแต่งงานกับสาตาเคียร หลังเล่าจบทั้งสองก็ได้ไปยังฝั่ง **คงคาสวรรค์**ตามที่เคย สัญญากันไว้ในโลกมนุษย์ แต่ได้เห็นความลึกลับ และน่าสะพรึงกลัว จึงกลับมาเสวยความสุข ความบันเทิงในสวรรค์เช่นเดิม

ไม่นานนัก ดินแดนสวรรค์สุขาวดีก็เริ่มมีความเสื่อมโทรมลง กามนิตรู้สึกประหลาดใจ วาสิวุญ จึงได้เล่าเรื่องราวที่ตนได้พบกับองค์สิมมาลจนเป็นเหตุให้ได้ไปเข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้รับฟังพระธรรมเทศนา และได้รับคำสอนจากพระองค์ว่า สุดท้ายแล้วสวรรค์สุขาวดีก็ต้องเสื่อมสลายไป ทั้งสองรู้สึกสลดใจ และได้ตั้งจิตปรารถนาไปเกิดในพรหมโลก กามนิตและवासิวุญ ได้อุบัติขึ้นเป็นดาวคู่แฝด กาลเวลาผ่านไป กามนิตเริ่มสังเกตเห็นว่า **ท้าวมหาพรหม**ผู้ซึ่งเป็นใหญ่ในพรหมโลกมีแสงรัศมีหมองมัวลง วาสิวุญ จึงเล่าต่อว่าตนเองได้บวชเป็นภิกษุณี แต่ด้วยความฟุ้งซ่านในความรัก และยังห่วงกังวลถึงชายอันเป็นที่รัก จึงได้ร้องขอให้พระภิกษุของคฤมาลไปสืบข่าวของกามนิต เมื่อทราบว่กามนิตแต่งงานมีภรรยาแล้วก็เศร้าเสียใจ และป่วยหนัก ตนจึงหาทางที่จะทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์จึงยืนยันที่เดินตามรอยพระบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในที่สุดก็สามารถไปได้ทันเวลา ก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานพอดี จึงได้ฟังพระธรรมเทศนาทั้งหมด แล้วจึงมาเกิดบนสวรรค์สุขาวดี ได้มาพบกับกามนิต

หลังจากवासิวุญ เล่าจบ พรหมโลกก็เริ่มจะถึงกาลอวสาน กามนิตจึงขอให้वासิวุญ บรรยายถึงลักษณะขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพบว่ามึลักษณะเหมือนกับพระภิกษุที่ตนได้พบเจอที่บ้านของช่างปั้นหม้อ แต่ก็ยังไม่แน่ใจ วาสิวุญจึงได้เฟ่งกระแสดิจิต เนรมิตพระรูปของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขึ้นในญาณของตนทำให้กามนิตได้เห็นด้วย ทันใดนั้น วาสิวุญ ก็ได้อันตรายหายวับดับสูญไปขณะที่เฟ่งกระแสดิจิตนั่นเอง เมื่อกามนิตได้เห็นพระรูปของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็นึกไตร่ตรอง และได้ทราบความจริงทั้งหมดว่าพระภิกษุที่ตนเจอที่บ้านของช่างปั้นหม้อนั้นเสียใหม่ และได้แสดงธรรมเทศนาให้ตนฟังนั้นก็คือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นเอง กามนิตเข้าใจผิดมาโดยตลอด จึงเริ่มคิด พิจารณาทบทวนในพระธรรมคำสอนต่างๆที่เกิดขึ้นที่บ้านของช่างปั้นหม้อนั้นเสียใหม่ จนในที่สุดแล้วกามนิตก็ได้ประจักษ์ถึงความเป็นไปในชีวิต ได้เห็นการนิพพานของवासิวุญ เขาจึงหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งหมด และบรรลุนิพพานอันตรายดับสูญ ตามवासิวุญไป.

ตำนานเทพปกรณัมกรีก นาร์ซิสซัส

ภาพที่ 7 : เทพนาร์ซิสซัส (Narcissus)

“นาร์ซิสซัส (Narcissus)” คือ ชื่อของเทพบุตรหนุ่มรูปงามผู้หนึ่ง ที่หลงใหลในรูปโฉมของตนเอง จนต้องตาย เป็นเทพเจ้าในตำนานกรีกที่มีเรื่องราวกล่าวไว้ว่า นาร์ซิสซัส เป็นบุรุษหนุ่มที่ใครๆ ต่างก็หลงรัก เป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตัวเอง หยิ่งหยอง ไม่เคยคิดครองคู่กับผู้ใด เพราะคิดว่าไม่มีใครที่จะเหมาะสมกับตัวเอง จึงทำร้ายจิตใจผู้อื่นไปทั่ว และคอยแสวงหาแต่เพียงบุคคลที่สมบูรณ์แบบเท่านั้น จนสุดท้ายเขาก็ถูกสาปให้หลงรักตัวเองจนตาย จากตำนานนี้เองจึงกลายเป็นที่มาของชื่อโรคชนิดหนึ่งที่บุคคลมีอาการหลงตัวเอง หรือมีความบกพร่องทางด้านบุคลิกภาพ ซึ่งทางการแพทย์จะเรียกโรคนี้ว่า “โรคหลงตัวเอง (Narcissistic Personality Disorder)”

เรื่องย่อ

(จากหนังสือ ตำนานเทพและปกรณัมกรีก โดย แอนโธนี ฮอโรวิทซ์ แปลโดย สมลักษณ์ สว่างโรจน์ สำนักพิมพ์ กู๊ดมอร์นิ่ง พิมพ์ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2546)

ผู้มีญาณหยั่งรู้ ไทริซิแอส ได้พยากรณ์ไว้ว่า นาร์ซิสซัส จะมีชีวิตยืนยาวหากเขาไม่ได้อยู่รักตัวเอง เมื่อนาร์ซิสซัสอายุได้ 16 ปี ความเป็นเทพที่มีรูปโฉมงดงามทำให้เหล่านางไม้ต่างตกหลุมรักเมื่อแรกเห็น วันหนึ่ง ขณะที่เขากำลังออกล่าสัตว์อยู่ในป่าได้พบกับนางไม้ชื่อว่า **เอคโค (Echo)** ซึ่งได้ตกหลุมรักนาร์ซิสซัสทันที เอคโค เป็นนางไม้ที่อยู่ในป่า เธอทำให้เทพีเฮียรา (Hera) มเหสีเอกของเทพซุส (Zeus) โมโหและโกรธ เนื่องจากเอคโคหลอกล่อให้เทพีเฮียราไขว่ไขว่ในขณะที่เทพซุสแอบไปหาความ

สำราญกับนางไม้ตนอื่น เมื่อเทพีเฮียราารู้เรื่องจึงสาปให้เอโคโคไม่สามารถพูดสิ่งที่ตนคิดได้ นอกจากคอยพูดซ้ำถ้อยคำสุดท้ายของผู้อื่นเท่านั้น

เอโคโค เริ่มแอบติดตามชายหนุ่มรูปงามที่เธอตกหลุมรัก จนกระทั่งทั้งสองได้พูดคุยกัน ตลอดระยะเวลาสนทนาไม่ว่านาร์ซิสซัสจะพูดอะไร เอโคโค ก็ได้แต่พูดซ้ำถ้อยคำสุดท้ายของเขาเท่านั้น ทำให้นาร์ซิสซัสโกรธมาก และรำคาญที่เอโคโคพูดตามเขาตลอดเวลา จึงไล่เอโคโคด้วยความรังเกียจ และเดินจากไป เอโคโค รู้สึกสิ้นหวังและเสียใจกับเหตุการณ์นี้มากจึงหนีออกจากป่าไปพร้อมดวงใจที่แตกสลาย เธอใช้เวลาที่เหลือในชีวิตอยู่อย่างเดียวดายในหุบเขาที่อ้างว้าง และหลบซ่อนอยู่แต่ในถ้ำจนเนื้อหนังเริ่มเหี่ยวเฉา กระดูกกลายเป็นซากหิน เหลือทิ้งไว้เพียงเสียงสะท้อนของตัวเอง

เทพีแอฟโรไดท์ (Aphrodite) เทพีธิดาแห่งความรัก เห็นทุกอย่างที่เกิดขึ้น และได้ยินวาทะสุดท้ายที่นาร์ซิสซัสพูดกับเอโคโค ทำให้โกรธเป็นอย่างมาก เพราะนาร์ซิสซัสทำตัวเป็นศัตรูกับความรัก ทั้งคำพูดและการกระทำ จึงสาปให้เขาหลงรักตัวเอง ซึ่งโดยปกติเขาก็เป็นผู้ที่หลงตัวเอง มั่นใจในตัวเองอยู่แล้ว เมื่อโดนสาปจึงทำให้อาการหนักมากขึ้น ระหว่างที่เดินกลับบ้านเขาพบสระน้ำแห่งหนึ่งกลางป่า นาร์ซิสซัสโน้มตัวลงเพื่อจะดื่มน้ำในสระนั้น แล้วเขาก็ได้พบกับชายหนุ่มรูปงามที่สุดในโลก เขาตกหลุมรักเงาอันงดงามสมบูรณ์แบบของตัวเองที่สะท้อนกลับมาในทันที นาร์ซิสซัสไม่เป็นอันกินอันนอนและไม่ขยับไปไหน ทุกครั้งที่เขาพยายามจะสัมผัสหรือจุมพิตชายหนุ่มรูปงามนั้น ภาพสะท้อนในน้ำก็จะเลื่อนหายไป แล้วก็กลับมาใหม่ ความทุกข์เริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นเพราะสิ่งที่เขารักอยู่ใกล้แค่เอื้อม แต่เขาไม่สามารถสัมผัสได้ ในที่สุดความทุกข์ระทม และความทรมานก็ท่วมทับเกินกว่าจะรับได้ เขาใช้มีดจ้วงลงกลางหัวใจของตนเอง และสิ้นใจตายอยู่ตรงนั้น เทพีแอฟโรไดท์รู้สึกเวทนา จึงเสกให้เขากลายเป็นดอกไม้ เพื่อเตือนให้ระลึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ดอกไม้นั้นมีชื่อว่า “ดอกนาร์ซิสซัส” ที่พบเห็นกันจวบจนทุกวันนี้.

4.1.2 การวิเคราะห์ตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง

ในการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ จุฬาทริคูณ กามนิทวาสิภูติ และนาร์ซิสซัส ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตามองค์ประกอบการเล่าเรื่องซึ่งประกอบไปด้วย โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) ฉาก (Setting) มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view) และสัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol) เพื่อค้นหาลักษณะความเชื่อมโยง หรือประเด็นที่เป็นจุดร่วมจุดต่างของวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง

1) โครงเรื่อง (Plot)

จุฬาทรีคุณ กามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส มีโครงเรื่องหลักที่กล่าวถึงความรักระหว่างตัวละครชายหญิง มีการดำเนินเรื่องด้วยความไม่สมหวัง ตัวละครหลักพบเจอกับปัญหา อุปสรรค และทำให้ต้องตัดสินใจแก้ไขสถานการณ์จนกระทั่งนำไปสู่บทสรุปสุดท้ายของเรื่องที่จบลงแบบโศกนาฏกรรม (Tragic ending) โดยจุฬาทรีคุณดำเนินเรื่องด้วยความรักที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ บ้านเมือง มีเรื่องของการสู้รบ การทำศึกสงครามระหว่างแคว้น และอยู่ภายใต้เรื่องราวของความเชื่อ ความศรัทธาในพลังอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในขณะที่กามนิต-วาสิฎฐี เล่าเรื่องราวความรักภายใต้หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา มีโครงเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติสอดแทรกอยู่ในเรื่อง รวมถึงการดำเนินเรื่องที่แบ่งเป็นภาคพื้นดินและภาคบนสวรรค์ มีการเรียงลำดับเหตุการณ์โดยตัดสลับย้อนกลับไปกลับมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ส่วนนาร์ซิสซัส ถึงแม้จะมีการดำเนินเรื่องด้วยความรักระหว่างตัวละครชายหญิงเช่นเดียวกับจุฬาทรีคุณ และกามนิต-วาสิฎฐี ก็ตาม แต่สิ่งที่แตกต่างออกไป นั่นก็คือตัวละครชายหญิงทั้งสองไม่ได้รักกัน เป็นความรักข้างเดียว อีกทั้งตัวละครชายไม่ได้มีความรักให้กับผู้อื่นนอกจากรักตัวเองเพียงผู้เดียว

2) แก่นเรื่อง (Theme)

วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง ดำเนินเรื่องภายใต้กรอบของโครงเรื่องหลักที่เกี่ยวกับความรัก แต่แก่นสำคัญที่แต่ละเรื่องนำเสนอ นอกเหนือจากแก่นเรื่องประเภทความรัก (Love theme) แล้ว ยังมีสาระสำคัญอื่นสอดแทรกอยู่ด้วย สำหรับจุฬาทรีคุณมีแก่นเรื่องประเภทอำนาจ (Power theme) ผสมผสานอยู่เนื่องจากตัวละครหลักมีการกิจเพื่อชาติบ้านเมืองของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ ทำศึกสงครามเพื่อแย่งชิงราชอาณาจักกร หรือการต้องปกป้องดูแลรับผิดชอบต่อบ้านเมือง โดยอาจเรียกได้ว่าเป็นเรื่องรักระหว่างรบ ซึ่งส่งผลให้ตัวละครพบปัญหา อุปสรรค การต้องเลือกระหว่างหน้าที่กับหัวใจตัวเอง อีกทั้งในเรื่องยังแฝงด้วยความโศกเศร้าของตัวละครเอกที่เกลียดชังความงามของตัวเองเพราะเชื่อว่าจะป็นสาเหตุที่จะนำมาซึ่งความรัก และความรักก็จะก่อให้เกิดความหายนะ โดยในท้ายที่สุดความรักในเรื่องจุฬาทรีคุณ ก็เป็นรักโศก (Tragic Love) ที่ตัวละครเอกต้องพบกับความผิดหวังจนก่อให้เกิดความทุกข์ระทม จนกระทั่งนำมาสู่ความตายในที่สุด เช่นเดียวกับกามนิต-วาสิฎฐี ที่มีใจความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องความรักในทำนองที่ว่า “ความรักนำมาซึ่งความทุกข์” ยกตัวอย่างเช่นบทสนทนาจากในเรื่อง ดังนี้

“ความพลัดพรากจากสิ่งที่ยรัก เป็นทุกข์ ความประจวบกับสิ่งที่ไม่รัก เป็นทุกข์ นี่กล่าวตามความรู้สึกอย่างของท่านที่เป็นอยู่”

(กามนิต-วาสิฎฐี, 2542, น. 158)

พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรมาที่ฉันทน์ รู้สึกว่าแววพระเนตรฉายซึ่งอ่านเข้าไปในดวงจิตต์
พระองค์ตรัสว่า

“วาสิฎฐี เราขอให้ภาวนาบธรรมนี้ไว้ คือ ที่ได้มีความรัก ที่นั่นมีความทุกข์”

(กามนิต-วาสิฎฐี, 2542, น. 316)

ชัตติยะราเชนทร์ผละจากไป และทันทีทันใดนั่นเอง หวนกลับมาอย่างรวดเร็ว รับสั่งซ้ำๆ
อย่างหนักแน่นมั่นคง ทว่าแผ่วเบา

“ความรักสร้าง...และทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง!”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 48-49)

โดยแนวคิดเกี่ยวกับความรักดังกล่าว ในเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี ได้แฝงเอาไว้อยู่ในหัวใจสำคัญ
ของเรื่องนั่นคือ ความจริงของสรรพสิ่งทั้งหลายที่ตั้งอยู่บนความไม่เที่ยงแท้ มีความแปรปรวน คงทน
อยู่ไม่ได้ และไม่มีอะไรเป็นตัวตน มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป หรือที่เรียกว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา”
รวมไปถึงการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ และการไปสู่นิพพานเพื่อเป็นหนทางดับ
ทุกข์และดับสิ้นในกิเลสทั้งปวง ดังตัวอย่างในบทสนทนาที่ว่า

“...แต่มีแห่งหนึ่ง ไม่มีความสิ้นไป...ไม่ใช่โลกนี้โลกหน้า...ไม่มีที่ยึดเกาะเกี่ยว ไม่มีเกิดไม่มีตาย
แต่เป็นที่สุดแห่งทุกข์ เรียกว่าพระนิพพาน เป็นของลึกซึ้ง นึกเห็นเอาด้วยยาก นึกรู้ตามด้วยยาก
คาดคะเนเอาไม่ได้ เป็นของประณีตละเอียด เพราะระงับสังขารทั้งปวง เพราะสลัดคั่นกิเลสทั้งปวง
เพราะสิ้นความแสออยากจึงเป็นที่สงบเงียบ เป็นที่ดับเย็นสนิท...”

(กามนิต-วาสิฎฐี, 2542, น. 349)

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรักที่เกิดขึ้นของตัวละครหลักในเรื่องเต็มไปด้วยความลุ่มหลง มัวเมา
ในกิเลสตัณหา ยึดมั่นถือมั่นตามความต้องการของจิตใจ เมื่อไม่สมหวังก็ผิดหวังจนนำมาซึ่งความทุกข์
และในท้ายที่สุดเมื่อค้นพบสัจธรรมที่แท้จริงของชีวิตว่าทุกสิ่งไม่มีอะไรแน่นอน จึงสามารถบรรลุนิพพานและดับสิ้นไป ความลุ่มหลง มัวเมา ในกิเลสตัณหา นี้ ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในเรื่องนาร์ซิสซัส
ด้วยเช่นกัน นั่นก็คือการที่ตัวละครเอกมีรูปโฉมงดงามและมีลักษณะนิสัยที่หลงตัวเอง เมื่อวันหนึ่งต้อง

มาพบเจอกับเงาของตัวเองจึงทำให้เกิดความรัก ความลุ่มหลง มัวเมา ยึดติดอยู่กับรูปโฉมภายนอก
 อยากรที่จะครอบครองโดยถือเอาความปรารถนาเป็นที่ตั้ง และไม่รู้ตัวว่าตนเองกำลังติดอยู่กับโลกมายา
 เมื่อสิ่งที่ต้องการไม่สามารถไขว่คว้ามาได้ ความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสจึงเป็นเหตุให้ต้องปลิดชีพ
 ตัวเองในท้ายที่สุด สิ่งนี้คือแก่นสำคัญของเรื่องนาร์ซิสซัส ที่ชี้ให้เห็นถึงวังวนของความรักความหลงที่
 ถูกครอบงำจนไม่สามารถมองเห็นความจริงของชีวิตที่ว่าทุกสิ่งในโลกล้วนไม่มีอะไรที่เป็นของเราโดย
 แท้จริง เช่นเดียวกับเรื่องกามนิท-วาสิฏฐี นั่นเอง

3) ความขัดแย้ง (Conflict)

ในเรื่องจุฬาทรีคุณ กามนิท-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส มีเนื้อเรื่องส่วนใหญ่ที่ตัวละครต้องพบปะ
 ปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันนั่นคือ ความขัดแย้งภายในจิตใจ โดย
 เป็นความขัดแย้งระหว่างความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของตัวกับโลกของความเป็นจริง หรือ
 อาจจะใช้เรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม สิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นไปของสถานการณ์จริงแต่ขัด
 กับความรู้สึกของใจตัวเอง อย่างเรื่องจุฬาทรีคุณจะพบว่าตัวละครหลักทั้ง 4 (พระเอก-นางเอก และ
 พระรอง-นางรอง) ต่างก็เกิดความขัดแย้งในเรื่องของความรักกับหน้าที่ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ
 บ้านเมือง ซึ่งจะขออธิบายให้เห็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

อริยวรรต (พระเอก) แต่เดิมมีความมุ่งมั่นตั้งใจจะรวมแผ่นดินแคว้นต่างๆ ให้มาเป็นปึกแผ่น
 เดียวกัน ด้วยการนำกองทัพออกสู้รบ ทำศึกสงครามกับเมืองต่างๆ แต่แล้วเมื่อเกิดความรักกับดารา
 รายพิลาส ซึ่งเป็นคู่อริ ถือเป็นศัตรูกันทางการเมือง ก็กลับเกิดความหวั่นไหว ลังเล ในการต้องตัดสินใจ
 เลือกระหว่างหน้าที่ความรับผิดชอบ กับความต้องการของตัวเอง

ดารา รายพิลาส (นางเอก) ด้วยความเป็นธิดาแห่งแคว้นกาสิ มีเหตุจำเป็นต้องแต่งงานกับ
 คู่หมั้นซึ่งเป็นกษัตริย์ของเมืองเวสาลี ในการร่วมกันปกป้องอาณาจักร และเพื่อผลประโยชน์ของชาติ
 บ้านเมือง แต่เธอก็ไม่ต้องการแต่งงานกับชายที่เธอไม่ได้รัก อีกทั้งยังมีความต้องการ และมีใจรักใคร่อยู่
 กับอริยวรรต ผู้เป็นศัตรูด้วย

ชัตติยะราเชนทร์ (พระรอง) มีคนรักอยู่แล้วคือ อาภัสรา ซึ่งเป็นคู่หมั้นของ อริยวรรต แต่ด้วย
 หน้าที่ที่ต้องรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติบ้านเมือง อีกทั้งมีความจงรักภักดีต่อพี่ชายมาก จึง
 ต้องยอมเสียสละคนรักของตัวเองให้กับพี่ชาย ทั้งที่ขัดแย้งกับความรู้สึกของตัวเอง

อาภัสรา (นางรอง) ถูกหมั้นหมายไว้ให้แต่งงานกับอริยวรรต แต่เธอมีคนที่รักอยู่แล้วคือชัตติยะ-
 ราเชนทร์ แม้ความรู้สึก และความต้องการของเธอคือชัตติยะราเชนทร์ เพียงผู้เดียว แต่ด้วยเหตุผล

ความจำเป็นที่ต้องรักษาชาติบ้านเมือง จึงต้องตัดใจสละคนรักของเธอ และเสียดสละตัวเองให้กับชายที่เธอไม่ได้รัก

ขณะที่เรื่องกามนิต-वासिष्ठी ตัวละครหลัก (พระเอก-นางเอก) ก็พบปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความรักกับสภาพความเป็นจริงของชีวิตที่ต้องเผชิญเช่นเดียวกัน

กามนิต (พระเอก) ได้พบรักกับवासिष्ठी แต่แล้วมีเหตุต้องพลัดพรากจากกันไปอยู่คนละเมือง จนกระทั่งได้รู้ว่าवासिष्ठीไปแต่งงานกับชายอื่น ก็ผิดหวังโศกเศร้าเสียใจ ประชดชีวิตด้วยการไปมั่วสุมกับพวกโสเภณี และภายหลังก็ถูกพ่อบังคับให้แต่งงานกับผู้หญิงสองคน ที่ตนไม่ได้รัก แม้ชีวิตจะมั่งคั่ง มีความเป็นอยู่สมบูรณ์พร้อมด้วยทรัพย์สมบัติ และครอบครัว แต่จิตใจของเขาก็ยังไม่อาจตัดใจจากหญิงอันเป็นที่รักได้ ยังหวังที่จะได้พบกับवासिष्ठी และครองรักกันดังที่เคยสัญญาไว้

वासिष्ठी (นางเอก) เมื่อได้พบรักกับกามนิต ก็มีเหตุจำเป็นที่ต้องยอมฝืนใจให้ชายคนรักพลัดพรากจากไปเพราะไม่ยอมให้ต้องเผชิญกับอันตราย อีกทั้งยังถูกหลอกว่ากามนิตตายแล้วจึงต้องแต่งงานกับสาตาเคียรทั้งที่เธอไม่ได้รักและไม่ได้เต็มใจ จนกระทั่งเมื่อได้บวชเป็นภิกษุณีจิตใจก็ยังคงฝักใฝ่ คิดถึงกามนิต และเมื่อรู้ข่าวว่ากามนิตมีความเป็นอยู่ดี มีภรรยาแล้วถึงสองคน ความฝันที่หวังว่าจะกลับไปเจอหน้าคนรักอีกครั้งก็พังทลายลง จึงตัดสินใจจะมุ่งหน้าเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อจะขอให้ตัวเองนั้นได้หลุดพ้นจากกิเลส

ในส่วนในเรื่องนาร์ชิสซัส ตัวละครเอกเมื่อได้พบกับเงาของตัวเองที่สะท้อนอยู่ในน้ำ จนเกิดความลุ่มหลง อยากได้ อยากสัมผัส อยากที่จะครอบครองแต่กลับไม่สามารถไขว่คว้าสิ่งที่อยู่ตรงหน้าตัวเองได้ ก็เกิดความทุกข์ทรมาน จิตใจหมองเศร้า กลายเป็นความเจ็บปวด และสุดท้ายเมื่อจมอยู่กับความมัวเมาที่ครอบงำจิตใจจนไม่อาจทนรับสภาพความเป็นจริงได้ ก็ตัดสินใจจบชีวิตตัวเอง

จากความขัดแย้งภายในจิตใจที่วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง ปรากฏให้เห็นดังที่กล่าวมาแล้ว ในเรื่องจุฬาทรีคุณยังพบลักษณะความขัดแย้งในรูปแบบอื่นๆอีกไม่ว่าจะเป็น ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน โดยเป็นความขัดแย้งระหว่างพระเอกกับคู่ศัตรูทางความรักในการแย่งชิงผู้หญิงคนเดียวกัน ซึ่งพบอยู่ในเรื่องกามนิต-वासिष्ठी ด้วย อีกทั้งในจุฬาทรีคุณยังมีความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่ต้องทำศึกสงครามกัน โดยพระเอกกับพ่อของนางเอกที่ต้องต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจ และปกป้องอาณาจักรบ้านเมืองของตนเอง ในฐานะที่ทั้งสองเป็นกษัตริย์ปกครองเมือง ประการต่อมาเป็นความขัดแย้งระหว่างคนกับอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยตัวละครต้องพบเจอกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เกิดขึ้น ทั้งกาลวิบัติ แผ่นดินไหว พายุโหมกระหน่ำ ฟ้าร้องสะเทือน หินถล่มทำลายล้าง ก่อให้เกิดความโกลาหลวุ่นวาย และประการสุดท้ายคือ ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างนางเอกกับราษฎรในกรุงพาราณสี โดยนางเอกถูกคู่หมั้นและชาวเมืองทั่วราชอาณาจักร

ประหารชีวิตด้วยการให้สังเวทตัวเองสู่วังน้ำวนอันศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากกระทำผิดต่อชนบประเพณีของบ้านเมือง และสร้างความอับอาย เสื่อมเสีย มาสู่แผ่นดิน

4) ตัวละคร (Character)

ในการวิเคราะห์ตัวละครจากรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องนี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาโดยเปรียบเทียบตัวละครเอกของแต่ละเรื่องไปพร้อมกัน โดยดูองค์ประกอบของตัวละครทั้งลักษณะภายใน เช่น อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด มุมมอง ทศนคติ อุปนิสัย ฯลฯ และลักษณะภายนอก เช่น บุคลิก รูปร่างหน้าตา ฐานะ ชนชั้นทางสังคม ความรู้ความสามารถ เป็นต้น

อริยวรรต และ กามนิต

ทั้งสองตัวละครเป็นพระเอกของเรื่อง และถือเป็นตัวดำเนินเรื่องหลัก มีลักษณะเหมือนกับมนุษย์ทั่วไปในสังคม คือมีกิเลสตัณหา มีรัก โลภ โกรธ หลง เป็นคนหัวดี เมื่อมีความรักก็ทุ่มลงในความรักมาก แต่เมื่อผิดหวังจากความรักก็กลายเป็นคนขาดสติ ประชดรักด้วยการกระทำที่ไม่สมควร จิตใจโลเล สับสน เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ใช้อารมณ์ของตัวเองเป็นใหญ่

โดยอริยวรรต เป็นจอมกษัตริย์ผู้สง่างาม รูปร่างสูงใหญ่ มีบุคลิกของความทะนง ดุดัน ใฝ่หาแต่การทำศึกสงคราม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะต่อสู้ ทำลายล้าง และรวมอาณาจักรต่างๆให้เป็นปึกแผ่นเดียวกัน ที่สำคัญคือไม่เคยมีความรัก และไม่รู้จักความรักมาก่อน เมื่อเขาได้พบรักกับ ดารารายพิลาส จิตใจที่เคยแข็งกร้าว ดุดัน หมกมุ่นอยู่แต่กับศึกสงครามก็กลับหวนไหว อ่อนแอลง เหมือนเจอรักแรกพบที่ทำให้ทุ่มหลง ตกอยู่ในวังค์แห่งความรักแต่เมื่อเจอสถานการณ์สำคัญที่ต้องตัดสินใจเลือกก็กลับกลายเป็นคนโลเล สับสน ไม่หนักแน่น เด็ดขาด เหมือนอย่างที่ถูกครองแผ่นดินควรเป็น เอออารมณ์อยู่เหนือเหตุผล อีกทั้งเมื่อถูกหญิงคนรักตัดรอน ก็กลายเป็นคนขาดสติ ไร้เหตุผล ประชดรักด้วยการกระทำที่ไม่เหมาะสม

“ขัตติยะราเชนทร์ จงกลับสู่มครและอัญเชิญอาภัสรามาที่นี้โดยเร็ว ข้าจะอุปภิเชกเธอเป็นราชินี ณ ฝั่งแม่น้ำคงคานี้แหละ วันใดที่ข้าเป็นจักรพรรดิครบบริบูรณ์ วันนั้นข้าจะไปเล่นทะเลเลื้อยยังปากโน้น บัดนี้ข้าเพียงแต่รอเท่านั้น รอรราชินีของข้า!!”

“โอ ราชะ! ใต้ฝ่าพระบาทจะกระทำพิธีอุปภิเชกกลางป่าเช่นนี้ไม่ได้เป็นอันขาด มันจะเป็นการอุบาทว์มหาอัปมงคลที่สุด อนึ่ง ราษฎรประสงค์ที่จะเห็นพระองค์กับราชินีในพระนคร”

“หยุด!”

ท้าวเธอแผศุรเสียงตวาดก้อง พระเนตรลุกวาว เป็อนพัคร์อันเหี้ยมเกรียมมาทางอนุชา

“ชัตติยะราเชนทร์ ทำตามทีข้าสั่ง”

ราชอนุชาพระพัคร์เผือด วรกายลั่น

“ราชะ!”

อริยวรรตกระเทีบพระบาทโดยแรง

“ใครชัตคำสั่งข้า หัวขาด”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 108-109)

ในท้ายที่สุดเมื่ออริยวรรต พบว่าตัวเองทรยศต่อหัวใจของหญิงอันเป็นที่รัก ก็เกิดฟุ้งซ่าน คลุ้มคลั่ง เสียสติอย่างหนัก และคิดไปตามเอารักกลับคืนมา โดยไม่สนใจเสียงทัดทานของน้องชาย และคำเสียงทหายว่าชีวิตต้องมีอันเป็นไป เขาบุกเข้าโจมตีแคว้นกาสิ ต่อสู้กับศัตรูอย่างบ้าคลั่ง ถูกอาวุธทิมแทงสาหัสจนสุดท้ายถึงแก่ความตาย

“ใช่แล้ว! ข้า อริยวรรต! อย่าตกใจ อย่าแปลกใจท่านเอ๋ย ผิว่าอาวุธของอริยวรรตจะพุนไปด้วยคมอาวุธแล้วไซ้ อริยวรรตก็ยงหาหมดลมไม่ จนกว่าจะพบดวงใจแห่งข้า ดารารายพิลาส!”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 132)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สำหรับกามินิต เป็นลูกชายของพ่อค้าในตระกูลเศรษฐีที่มั่งคั่งด้วยทรัพย์สมบัติ เขาได้เรียนรู้ศิลปวิทยาต่างๆทำให้มีความรู้ความสามารถรอบด้าน ทั้งศิลปะการต่อสู้ การค้า ดนตรี การวาดรูป การแต่งกลอน ฯลฯ ถือเป็นบุคคลที่เฉลียวฉลาดและเก่งครบเครื่อง เมื่อกามินิตได้ผูกสมัครรักใคร่กับวาสิฏฐี เขาก็หลงใหล หมกมุ่นอยู่แต่กับความรัก เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญที่เขากับวาสิฏฐีต้องพลัดพรากจากกัน รวมทั้งพบว่าหญิงคนรักไปแต่งงานกับชายอื่น ก็ผิดหวังในความรักรจนโศกเศร้า ไม่สามารถเผชิญหน้ากับความเป็นจริงได้ ชีวิตของกามินิตเปลี่ยนไปเป็นคนละคน เขาขาดสติ ทำตัวสำมะเลเทเมา และเที่ยวมั่วกับพวกโสเภณี

“สำหรับผู้ที่จะให้ลิ้มความโทม่นัสแสนสาหัส ทีเฝ้าผลาญดวงใจอย่างเช่นข้าพเจ้านี้ เมื่อมีนางงามนำถ้อยทองอันเต็มปริ่มด้วยสุธารสความบันเทิง มาฉอเลาะรออยู่ทีริมฝีปากแล้ว ไฉนจะไม่ดื่มโดยยินดีเล่า?...”

“...ข้าพเจ้าจึงคบหาสมาคมกับนางคนิกาชั้นต่ำด้วยอีกพวกหนึ่ง ถึงแม้ว่าความเป็นไปของพวกชั้นนี้จะเป็นชนิดที่เลวทราม ข้าพเจ้าก็ตีสอนสันทมิได้รังเกียจ จนนางพวกเหล่านั้นมีหลายคนที่ถูกดีต่อข้าพเจ้าอย่างสุดชีวิตจิตใจ”

(กามนิต-วาสิฎฐี, 2542, น. 116-117)

ในภายหลัง กามนิตกลับมามีสติแล้วตั้งตัวใหม่อีกครั้ง เขากลายเป็นคนร่ำรวย มั่งคั่งด้วยทรัพย์สินสมบัติจากการค้าขาย และได้แต่งงานมีครอบครัว จนกระทั่งวันหนึ่งค้นพบว่าการมีสมบัติมากมายก็มีแต่ทุกข์ ชีวิตไม่มีความสุข จึงคิดได้และตัดสินใจทิ้งสมบัติทุกอย่างออกเดินทางเร่ร่อนเป็นนักบวชนับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา กามนิตเล่าเรื่องราวทั้งหมดนี้ให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าฟัง และพระองค์ก็แสดงธรรมให้ฟังโดยไม่ได้เปิดเผยตัวตน ด้วยความเป็นคนหัวรั้น มั่นใจในตนเอง ก็ไม่เชื่อในคำสอนนั้น และมุ่งหวังแต่จะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าอย่างเดียว เมื่อได้ยินข่าวว่าพระองค์เสด็จมาละแวกใกล้ๆ จึงรีบหุนหันพลันแล่นออกไปโดยไม่สนใจสิ่งรอบข้าง และโดนวัวบ้าขวิดตาย ซึ่งก่อนตาย กามนิตก็ยังคงนึกถึงวาสิฎฐี และยังมีจิตยึดมั่นที่จะครองรักกันบนสวรรค์ตามคำสัญญา

“แม่คงคาในสวรรค์!” กามนิตกระซิบเสียงแผ่วแต่แจ่มใส เขามือขวาชี้ไปบนฟ้าเหนือศีร์ษะพูดว่า “แม่คงคาในสวรรค์ เราได้ปฏิญญา-แทบกระแสดลัน-วาสิฎฐี”

กามนิตกล่าวได้เท่านี้ ตัวลั่นเทิ้ม กระอักโลหิตออกจากปาก ลิ้นเลีย ลิ้นใจอยู่ในวงแขนพระอานนท์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(กามนิต-วาสิฎฐี, 2542, น. 185-186)

อริยวรรต และ กามนิต จัดเป็นตัวละครแบบกลมหรือตัวละครหลายลักษณะ (Well Rounded Character) ที่เหมือนกับมนุษย์ทั่วไปในสังคม มีรัก โลภ โกรธ หลง แม้ว่าอริยวรรตจะมีบุคลิกลักษณะนิสัยโดยพื้นฐานที่เป็นคนหนักแน่น เด็ดเดี่ยว กล้าได้กล้าเสีย มีองค์ประกอบของความเป็นชายชาตินักรบอย่างครบถ้วน แต่เมื่อได้ประสบพบเจอกับสิ่งที่เรียกว่าความรัก สิ่งทีฟึงใจ จิตใจอีกด้านหนึ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ก็แสดงออกมา คือความหวั่นไหว ลังเล สับสน จนทำให้เกิดการขาดสติ ใช้อารมณ์นำทาง และนำมาสู่ความหายนะ เช่นเดียวกับกามนิต ที่พรั่งพร้อมด้วยวิชาความรู้ และทรัพย์สินสมบัติมากมาย แต่เมื่อได้ตกอยู่ในห้วงของความรัก ก็ลุ่มหลงมัวเมา จนไม่สามารถแยกแยะความผิดชอบชั่วดีได้ ใช้อารมณ์เป็นตัวตัดสินใจ เปลี่ยนใจไปมา อีกทั้งยังมีความยึดมั่นถือมั่น ไม่รู้จักการปล่อยวาง คือเชื่อในสิ่งใดยึดมั่นในสิ่งใดแล้วก็ปรารถนาในสิ่งนั้น จนสุดท้ายก็พบกับความหายนะเช่นกัน

ดรรารายพิลาส และ วาสินี

เป็นนางเอกของเรื่อง ทั้งสองตัวละครมีรูปโฉมงดงาม มีความเฉลียวฉลาด และมีปฏิภาณไหวพริบ มีความเชื่อและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม้มักมีเล่ห์ตมหา รัก โลภ โกรธ หลง เหมือนมนุษย์ทั่วไปในสังคม แต่ก็ยังเป็นผู้ที่มีความคิด รู้จักไตร่ตรอง พิจารณาสິงต่างๆด้วยเหตุและผล

ดรรารายพิลาส จัดเป็นตัวละครเอกที่สำคัญของเรื่อง เพราะเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อตัวละครอื่นๆ และเป็นผู้ตัดสินใจแก้ไขปัญหา รวมถึงสถานการณ์เฉพาะหน้าต่างๆ ดรรารายพิลาสเป็นเจ้าหญิงที่งดงามบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา มีความเพ้อฝัน แต่ขณะเดียวกันก็เกลียดชังความงามของตัวเอง เพราะมีความคิดว่าความงามเป็นบ่อเกิดของความรักรัก และเกรงกลัวว่าจะต้องเผชิญชะตากรรมเหมือนแม่ของเธอ

“ข้าเกลียดความงามนัก เพราะความงามเป็นเหตุแห่งความรัก และความรักมักเป็นผลแห่งความเศร้า อย่างเช่นชนนีของข้า มิใช่เพราะความรักดอกหรือ ที่เธอต้องเสด็จสู่จุฬาทรีคุณ ข้ากลัว...กลัวที่จะเข้าสู่จุฬาทรีคุณเหมือนชนนี”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 52)

แม้ว่าดรรารายพิลาส จะมีความหวั่นไหวอยู่ภายในจิตใจ แต่อีกด้านหนึ่งก็มีความเด็ดขาด มั่นใจ มีความรอบคอบ รู้จักไตร่ตรอง พิจารณาสິงต่างๆด้วยเหตุและผล เมื่อต้องเจอกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดหรือมีเหตุการณ์เฉพาะหน้าเกิดขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหา และสถานการณ์ต่างๆได้ด้วยมีความเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ อีกทั้งยังมีความมยุติธรรม มีความรัก ความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมือง แต่ก็ไม่ทรยศหัวใจของตัวเองเช่นกัน

“ถึงหากพระองค์จะจากไปไกล...” นางวิงวอน “ก็ขอให้ระลึกถึงดรรารายบ้าง และสิ่งเดียวที่ดรรารายขอร้องก็คือ ได้โปรดอย่าเคลื่อนเสนาฯเข้ามาฝั่งนี้เป็นอันขาด ด้วยว่ากาลนี้เพียงนี้หาครณาทัพของพระองค์ไม่ แม้ว่าดรรารายจะรักพระองค์เพียงใดก็ตาม แต่ดรรารายรักกาลอันเป็นปิตุภูมิมากกว่า...โปรดอย่าพะคะ ดวงใจ อย่าเคลื่อนทัพมา”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 90)

“หม่อมฉันต้องกลับสู่พาราณสี โดยการแลกเปลี่ยนตัวกับองค์ขัตติยะราเชนทร์ และระงับสงครามในครั้งนี้”

“หม่อมฉันมิได้มีอะไรเปลี่ยนแปลง คงเป็นดรรารายผู้จงรักภักดีต่อเบื้องบาทของพระองค์อยู่
ทุกลมหายใจ ถึงเวลาจำเป็นที่สุดแล้วที่เราจะต้องจากกัน และพระองค์ไม่ดีพระทัยดอกหรือเพคะ ที่
จะได้อนุชาพร้อมชีวิตกลับคืนมา มันเป็นข้อสัญญาที่เที่ยงธรรมที่สุดแล้ว ต่างคนต่างไม่เลยเปรียบกันเลย
การที่เราจากกันมิใช่ว่าความรักจะพลอยจากกันไปด้วยไม่ แต่เราจำต้องจากกันในครั้งนี้ ราชะ!
ได้โปรดให้ทหารนำหม่อมฉันกลับคืนพาราณสีเดี๋ยวนี้เพคะ”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 101)

เมื่อมีความรักย่อมมีความคาดหวัง และเมื่อดรรารายพิลาส ผิดหวังในความรัก ถูกชายอันเป็นที่รักทรยศ ก็เศร้าโศกเสียใจ เจ็บปวดทรมานแสนสาหัส เพราะความรักที่เคยหอมหวานกลับมาทำร้าย
หัวใจของตัวเอง เหตุการณ์นี้ได้เปลี่ยนบุคลิกของเจ้าหญิงที่เคยสดใสร่าเริง จิตใจงดงาม กลับกลายเป็น
คนสิ้นสติ และวิกลจริตแทน

“อริยวรรตผู้ทรยศ...”

นางเกาะเสาแมดเสียงหัวเราะแหลม สُرเสียงวังเวงเยือกเย็นเข้าไปทั่วชุมชนของจอมกษัตริย์
และราชินี สยอเงล้าราวกับเสียงหัวเราะร้าวระทมของปีศาจลาวเมื่อคราวต้องทัณฑ์

“อริยวรรตผู้ทรยศ ลาก่อน ข้า...ดรรารายพิลาส ขอลาจากท่านไป...ตราบชั่วกัลปาว...”

และด้วยกิริยาของผู้ไร้สติ เจ้าหญิงดรรารายเสด็จวิ่งอย่างรวดเร็วแหวกกระโจมหายออกไป
ทันที พร้อมเสียงหัวเราะอันเยือกเย็นจับหัวใจที่ค่อยๆ เลื่อนหายไปกับสายลม

CHULALONGKORN UNIVERSITY (จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 119-120)

สำหรับวาสิฎฐี เป็นตัวละครที่ถือเป็นกุญแจสำคัญของเรื่องที่เฉลยเรื่องราวในแง่มุมต่างๆ อีกทั้งยังเป็นผู้ชี้ทางสว่างให้แก่กามนิทในตอนทีเรื่องราวดำเนินอยู่ในภาคบนสวรรค์ เนื่องจากเธอค้นพบ
สังกรรมของชีวิต และเข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ก่อนกามนิท วาสิฎฐีเป็น
หญิงสาวที่รูปโฉมงดงาม เมื่อได้พบรักกับกามนิทก็ลุ่มหลงในความรักอย่างเต็มที่ ไม่ยอมให้ชายคนรัก
จากตนไป แต่แล้วเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นเธอก็ยอมเสียสละ ฝืนใจ ให้คนรักพลัดพรากจากไป
เพื่อจะได้ไม่ตกอยู่ในอันตราย

“วาสิฏฐีได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าออกจากเมืองไปเสียทันที ด้วยจะมีอันตรายร้ายแรงมาสู่ข้าพเจ้านางแสดงปริเวทนา ว่าไม่ควรเลยที่นางคือดิงหვნงเหนียวข้าพเจ้าไว้มิให้ออกจากเมืองไป จนเป็นเหตุให้ข้าพเจ้า ณ บัดนี้ตกอยู่ในปากแห่งมฤตยูเสียแล้ว...”

“...หากข้าพเจ้าไม่ไปเสียจากเมืองทันที เพื่อให้พ้นภัย ก็เท่ากับนางเป็นผู้ฆ่าคู่รักของนางเอง นางกลัวความสะอื้นไว้ในอกจนสะอึกพูดไม่ออก...”

(กามนิต-วาสิฏฐี, 2542, น. 74-75)

ความซื่อสัตย์ และมั่นคงในรักของวาสิฏฐีที่มีต่อกามนิตนั้น ไม่เคยเปลี่ยนแปลง แม้เวลาจะผ่านไปนานและมีเหตุให้เธอต้องจำใจแต่งงานกับชายอื่น แต่ใจก็ยังไม่เคยลืมชายคนรักของเธอ ภายหลังเมื่อเธอभवเป็นภิกษุณีก็ยังคงติดตามข่าวคราวของกามนิต เมื่อพบว่าเขายังมีชีวิตอยู่ดี และมีครอบครัวแล้ว วาสิฏฐี โศกเศร้า เสียใจมาก แต่ก็ยอมตัดใจยุติความสัมพันธ์ และได้ตระหนกอย่างถ่องแท้แล้วว่าหากปล่อยให้ตนเองจมทุกข์อยู่แบบนี้ก็ไม่มีทางหลุดพ้นจากกิเลสได้ จึงคิดออกเดินทางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

“...ฉันยังจะไม่รู้สำนักอยู่อีกหรือ ว่าถ้าความรักยังหนาแน่นมาก ความทุกข์โศกนสก็ยิ่งทับถมหนักด้วย และด้วยเหตุฉะนี้ ฉันนึกหวังว่า เมื่อตามไปจนได้เฝ้าพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์คงจะทรงพระกรุณาประทานความมีชีวิตใหม่ให้แก่ฉัน เพื่อสามารถรับแรงกดดันดำเนินไปสู่วิมุตติ หลุดพ้นจากความอาลัยพัวพันโลก”

(กามนิต-วาสิฏฐี, 2542, น. 328-329)

เมื่อวาสิฏฐีมาเกิดบนสวรรค์ ได้พบกับกามนิตก็ได้เล่าเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นบนโลกมนุษย์ตลอดระยะเวลาที่เล่าเรื่องราวนั้นเธอก็ได้นำหลักธรรมคำสอนต่างๆของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้เรียนรู้และเข้าใจ มาบอกแจ้งแก่กามนิตจนได้เข้าใจสัจธรรมว่าสุดท้ายแล้วแม้แต่สวรรค์และพรหมโลกก็ไม่มีที่ใดเป็นจุดสิ้นสุดของชีวิตถ้าไม่สามารถดับกิเลสในใจตัวเองได้ วาสิฏฐีเพ่งจิตจนกระทั่งดวงจิตของเธอนั้นนิพพานไปในที่สุด

“...ข้าพระองค์ก็ได้เรียนรู้แจ้งซึ่งตนว่า เป็นสภาพแปรปรวน ไม่คงที่ถาวร เพราะหาแก่นสารมิได้ แล้วข้าพระองค์ก็ยอมละความอาลัยยึดถือคือดิงเสียด้วยความหยิ่งทราบเท่าที่เป็นจริงว่า นี่ไม่ใช่ของเรา นี่ไม่ใช่เรา นี่ไม่ใช่อาตมอันของเรา มีแต่มายา เท่านั้น”

(กามนิต-วาสิฏฐี, 2542, น. 352)

ดาราารายพิลาส และ วาสิฏฐี จึงถือเป็นตัวละครแบบกลมหรือตัวละครหลายลักษณะ (Well Rounded Character) เหมือนกับมนุษย์ทั่วไปในสังคม มีรัก โลภ โกรธ หลง มีทั้งจิตใจด้านดี และด้านมืด สำหรับดาราารายพิลาส จัดเป็นผู้มีสติ มีเหตุผล มีความรู้รับผิดชอบ มีจิตสำนึกในการกระทำสิ่งต่างๆเมื่อได้ประสบกับสิ่งที่น่ายินดี แต่เมื่อชีวิตต้องเจอกับเหตุการณ์ที่เลวร้าย เจอปัญหา อุปสรรค ความไม่สมหวัง สถานการณ์ต่างๆบีบบังคับ ด้านมืดของจิตใจจึงแสดงออกมา ในขณะที่วาสิฏฐี เมื่ออยู่ในห้วงของความรักก็ลุ่มหลง มัวเมาในรักไม่ต่างกัน แต่ก็ยังมีจิตใจที่รู้จักเสียสละ มีจิตสำนึกของการรู้ผิดชอบชั่วดี และเมื่อถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมกับความทุกข์อย่างแสนสาหัส ก็ได้ใคร่ครวญ พิจารณาด้วยตนเอง จนกระทั่งเข้าใจในสัจธรรม และความเป็นไปของชีวิตในที่สุด

นาร์ซิสซัส

เป็นตัวละครเอกที่มีรูปโฉมงดงาม หล่อเหลา และเป็นผู้ที่มีความหลงตัวเองอย่างมาก ด้วยความหลงตัวเองนี้ทำให้เขาทำร้ายจิตใจหญิงสาวที่ตกหลุมรักเขาหลายคน นาร์ซิสซัสมีลักษณะเหมือนกับมนุษย์ทั่วไป คือมีกิเลสตัณหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าไปอยู่ในวังวนของความลุ่มหลง มัวเมา ด้วยการถูกسابให้หลงรักตัวเอง ซึ่งพฤติกรรมที่เขาเคยทำไว้กับหญิงสาวทั้งหลายให้ต้องพบกับความเสียใจ และจบชีวิตเพราะการถูกทำร้ายจิตใจนั้น เขาได้ประสบพบด้วยตัวเองแล้ว เขาหลงใหลคลั่งไคล้ อยากจะครอบครองเงาสะท้อนของตัวเองในสระน้ำ โดยไม่รู้ตัวเลยว่ากำลังตกอยู่ในโลกมายาที่ล่อลวงให้เขายึดติด และครอบงำเขาจนถอนตัวไม่ขึ้น เมื่อเขาไม่สามารถไขว่คว้าสิ่งที่อยู่ตรงหน้าตัวเองได้ ในที่สุดชีวิตของเขาก็ได้พบกับความหายนะ

“ข้าทำร้ายใจเจ้าเช่นเดียวกับที่เจ้าทำร้ายข้า”

นาร์ซิสซัสกระซิบพลางเอื้อมมือหยิบกริชที่เหน็บไว้กับเข็มขัดขึ้นมา “ข้าจะไม่ทำร้ายเจ้าอีก”

(ตำนานเทพและปรัชญากรีก, 2546, น. 169)

ลักษณะแบบนี้ นาร์ซิสซัส ถือได้ว่าเป็นตัวละครแบบกลมหรือตัวละครหลายลักษณะ (Well Rounded Character) ถึงแม้จะมีนิสัยที่เห็นเด่นชัดว่าเย่อหยิ่ง มั่นใจในตัวเอง หลงตัวเองจนไม่สนใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่คิดจะรักใคร แต่เมื่อโดนسابให้หลงรักตัวของตัวเองก็กลับเกิดความรู้สึกปรารถนาอยากจะได้ตัวเองมาครอบครอง เกิดกิเลสขึ้นในจิตใจจนไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ โดยพฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิดของนาร์ซิสซัส เป็นผลมาจากการหลงใหลคลั่งไคล้ใน “ความงาม” ซึ่งเป็นสถานภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำให้รู้สึกพึงพอใจ หรือมีลักษณะที่เห็นแล้วชวนให้ชื่นชม ทำให้เกิด

แรงดึงดูดต่อผู้ที่ได้พบเห็น ดังนั้น ความงามจึงเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ต่างชื่นชอบและเป็นที่ต้องการ ซึ่งตรงกันข้ามกับความรู้สึกนึกคิดของ “ดารารายพิลาส” ในเรื่องจุฬาทรีคุณ ที่เป็นหญิงสาวรูปโฉมงดงาม แต่กลับไม่ต้องการให้ตัวเองเป็นเช่นนั้น เธอมีความคิด ความรู้สึกที่เกลียดชังความงามของตัวเอง และคอยอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อดลบันดาลให้ตัวเองกลายเป็นคนน่าเกลียด เพราะเธอมีทัศนคติต่อความงามว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรัก และความรักจะทำให้เกิดความทุกข์จนอาจนำมาสู่ความหายนะเหมือนกับชีวิตแม่ของเธอ

5) ฉาก (Setting)

ฉาก สถานที่ และบรรยากาศ ที่ปรากฏในเรื่องจุฬาทรีคุณ และกามนิต-วาสิฏฐี (ภาคพื้นดิน) เป็นดินแดนในชมพูทวีป ซึ่งเป็นแกนกลางหลักที่ดำเนินเรื่องราว โดยทั้งสองเรื่องปรากฏชื่อแคว้นและเมืองต่างๆที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ของอาณาจักรอินเดียโบราณ จุฬาทรีคุณ กล่าวถึงแคว้นมคธ แคว้นกาสิ (เมืองพาราณสี) และแคว้นวัชชี (เมืองเวสาลี) ในขณะที่เรื่องกามนิต-วาสิฏฐี กล่าวถึงเมืองอุชเชนี เมืองโกสัมพี และเมืองกุสินารา บรรยากาศโดยทั่วไปในเรื่องจุฬาทรีคุณ มีฉากหนึ่งที่กล่าวถึง “ต้นอโศก” ที่อยู่บริเวณรอบๆปราสาทของดารารายพิลาส (นางเอก) ซึ่งเป็นสถานที่ที่พระเอกนางเอกมาพลอดรักกัน โดยต้นอโศกนี้ได้ถูกกล่าวถึงในเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และเป็นบริเวณรอบๆปราสาทของวาสิฏฐี (นางเอก) ที่พระเอกนางเอกได้มาพลอดรักด้วยเช่นเดียวกัน

“...กลิ่นดอกมะลิซ้อนหอมเย็นยิ่งขึ้น เสียงนกโกกิลายิ่งโหยหวน เสียงลมพัดถูกกิ่งปาล์ม ทำให้วังเวงมากขึ้น ตลอดจนถึงอโศกที่แกว่งไกวก็มีเสียงดั่งจะกระซิบกระซาบกัน...”

“...และใต้ต้นอโศกเหล่านี้ เราทั้งสองเคยประคองพากันเดินเล่น จนเราให้สัญญาลานนั้นว่า “ลานอโศก” ...ข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็นต้นอโศกที่โชนใหญ่โตงามเหมือนกับที่มีอยู่บนลานนั้น”

(กามนิต-วาสิฏฐี, 2542, น. 65)

“ราตรีหนึ่ง เป็นราตรีที่สงบดี แต่ท้องฟ้าแปรปรวนไปด้วยดวงดาวแห่งสวรรค์ แมกไม้ใหญ่น้อยยืนตัวสงบนิ่ง ปราศจากการรบกวนแม้แต่น้อย จันทรลับพุ่มอโศกไปแล้ว...”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 42)

“...กลิ่นเล็บมือนางอวลชานเข้ามาตามสายลมแผ่วเย็น อโศกยืนต้นส่งเสียงครางประหนึ่งจะซุบซิบพูดกันอยู่ ตลอดเวลารাত্রีนี้ ช่างสงบเงียบวิเวกเป็นนักแล้ว...”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 72)

นอกจากนี้ในเรื่องจุฬาทรีคุณ ยังมีฉากสำคัญที่ถือเป็นจุดเด่นและเป็นที่ต้องกล่าวถึงนั่นก็คือ ดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ที่มีชื่อเรียกว่า “จุฬาทรีคุณ” ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญของเรื่อง และในพุทธประวัติมีบันทึกเกี่ยวกับสถานที่แห่งนี้ว่าอยู่ในชมพูทวีปสมัยพุทธกาล โดยจุฬาทรีคุณ คือ จุตรวมของแม่น้ำสายสำคัญ 3 สาย ที่ไหลมาบรรจบกันเกิดเป็นวังน้ำวน ได้แก่ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมุนา และในเวลากลางคืนบนท้องฟ้าจะพบเห็นทางช้างเผือกสีขาวทอดยาวลงมาบรรจบด้วย ซึ่งเชื่อว่าเป็นแม่น้ำสายสวรรค์ที่เรียกกันว่า “คงคาสวรรค์”

จุฬาทรีคุณ เป็นสถานที่ที่เกี่ยวพันกับตัวละครเอกในเรื่องอย่างดารา rays พิลาส (นางเอก) และ อริยวรรต (พระเอก) เนื่องจากดารา rays พิลาสเกลียดชังความมั่งคั่งของตัวเอง และมาร้องขอ อ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จุฬาทรีคุณว่าช่วยสาปให้นางเป็นคนน่าเกลียดเพื่อที่จะได้ไม่มีใครมารัก ซึ่งในคืนหนึ่ง อริยวรรตได้ฝันเห็นสิ่งนี้ จึงอยากที่จะตามหาและไปยังสถานจุฬาทรีคุณเพื่อไปพบกับนางในฝัน เมื่อทั้งสองได้พบรักกัน จุฬาทรีคุณ ได้กลายเป็นสักขีพยานแห่งความรักของทั้งคู่ ต่างคนต่างถือคำสัตย์ปฏิญาณ และในท้ายที่สุดชีวิตของดารา rays พิลาส ก็จบลงที่สถานจุฬาทรีคุณเฉกเช่นเดียวกับแม่ของเธอ

“ลาก่อน อริยวรรต จุฬาทรีคุณคือสถานอันเป็นแหล่งรักของเรา เป็นสักขีพยานในคำมั่นสัญญา ความรักอภัยให้แล้วในทุกสิ่งทุกอย่าง...ดารา rays กำลังรอ...รออริยวรรตอยู่ที่จุฬาทรีคุณแต่ผู้เดียว”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 125)

โดย “จุฬาทรีคุณ” นี้ ได้ปรากฏชื่ออยู่ก่อนแล้วในเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี เป็นตอนที่พระเอกนางเอกพลอดรักกันที่ลานอโศก และวาสิฏฐี (นางเอก) ก็ได้กล่าวถึงจุฬาทรีคุณให้ชายคนรักฟัง โดยทั้งสองเรื่องมีการบรรยายถึงลักษณะของจุฬาทรีคุณ เอาไว้ว่า

คืนอันน่าพิศวงคืนหนึ่งพระจันทร์กำลังเต็มดวงซึ่งข้าพเจ้านึกถึงในเวลานี้ ดูเหมือนว่าพี่ล่วงไปเมื่อวานนี้ ข้าพเจ้ายืนอยู่ใต้โอศกกับวาสิฏฐีคู่รัก ถัดออกไปทางหุบเขาซึ่งมีดครี๋ด้วยเงาไม้ เราทั้งสองมองชมภูมิประเทศที่เลียบพันออกไปจนสุดสายตา เห็นแม่น้ำสองสายไหลคดเคี้ยวขนานกันไป ดูดั่งแถบเงินอันอร่ามแผ่ไปบนที่ราบแล้วก็ไปประจบกันตรงที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่ง ชาวบ้านเรียกกันว่า “จุฬาทรีคุณ” เพราะเชื่อว่า “แม่คงคาแดนสวรรค์” ลงมารวมกับแม่น้ำทั้งสองที่ตรงนี้ อันว่าทางช้างเผือกที่เห็นเป็นทางขาวในท้องฟ้าที่ในเมืองนั้นเขาเรียกกันว่า “สวรรค์คงคา” วาสิฏฐียกมือขึ้นชี้ไป ณ ที่เห็นเป็นทางสว่างขาวอยู่เหนือยอดไม้

(กามนิต-วาสิฏฐี, 2542, น. 65-66)

อดีตกาลอันไกลโพ้น กระแสแพรวเพริดเลื่อมเงาเงินประกายทองคู่หนึ่ง ไหลเรื่อยคู่ขนานกัน มาจากดินแดนอันแสนไกล และวกใกล้เข้ามาบรรจบกันเป็นวังวนวิไล เงินและทองแซมไขว่มีปะปน แล่งนั้นบรรเจิดวิจิตรชวนฉงนเป็นยิ่งนัก คราใดเมื่อรัตติกาลไร้เดือน ก็ดูราวจะยิ่งเดือนเฝ้างามเป็น ทวีคูณ ด้วยว่าจะเห็นเป็นหัตถ์อสูรสอดศิลาเศวตมาทาบไว้กับฟ้าอินทนิล รวมกันเป็นสามกระแสสินธุ์ ประเสริฐ ทิวาคล้อยผ่าน รัตติกาลเคลื่อนมาแทนที่ ธารน้ำทั้งสามเมื่อรับกับรัศมีดาว ก็ดูประหนึ่งจะ สะท้อนระริกกระเริงวิ่งเล่นลมดีกอยู่ครึกครื้น บางครั้งลีเล่รสลด สะอึกรันทระทม ตั้งว่ามีวิญญาณ วิบไยคลึงสถิตอยู่ ท่านผู้เจริญ แล่งประหลาดนี้มีนามว่า “จุฬาทรีคูณ”

(จุฬาทรีคูณ, 2547, น. 1-2)

ฉากอื่นๆในเรื่องจุฬาทรีคูณที่พบก็จะเป็นสถานที่ต่างๆในแคว้นกาสี เพราะตัวละครเอก ทั้งสองได้พบเจอกันที่นั่น และมีการสู้รบ ทำศึกสงครามกันระหว่างแคว้นทั้งสอง อีกทั้งยังมีสถานที่ ตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ป่า หุบเขา ปรางค์อยู่ด้วย ในส่วนของเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี (ภาคพื้นดิน) นอกจากจะมีฉาก สถานที่ บรรยากาศ ที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกับเรื่องจุฬาทรีคูณ ดังที่กล่าวไปแล้วนั้น การดำเนินเรื่องในภาคบนสวรรค์ ก็ได้มีการบรรยายฉากเกี่ยวกับดินแดนสวรรค์สุชาวดี สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ของเหล่าเทวดา นางฟ้า มีภาพของคงคาสวรรค์ ที่พระเอกนางเอกเคยกล่าวถึงและให้ คำมั่นสัญญากันไว้เมื่อตอนที่อยู่บนโลกมนุษย์ รวมทั้งบรรยากาศของพรหมโลก ซึ่งทั้งหมดปรากฏให้ เห็นถึงความสวยงาม จนกระทั่งเกิดความเสื่อมโทรม และสุดท้ายก็ถึงกาลอวสาน

สำหรับเรื่องนาร์ซิสซัส ฉากเด่นที่สุดของเรื่องคือฉากสระน้ำกลางป่าที่ตัวละครเอกได้พบเห็น เงาสะท้อนอันงดงาม หล่อเหลาของตัวเองจนกระทั่งตกหลุมรัก และความลุ่มหลง มัวเมา ก็ได้ครอบงำ สติของนาร์ซิสซัส จนชีวิตของเขาต้องพบกับความหายนะที่สระน้ำแห่งนี้ เช่นเดียวกับชีวิตของ “ดารา รายพิลาส” ที่มักจะมาพำพรณนาถึงความทุกข์ ความเศร้า ความเกลียดชังในความงามของตัวเอง และอ่อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ จุฬาทรีคูณ เพื่อให้ตัวเองอัปลักขณ์และจะได้ไม่มีใครมารัก แต่สุดท้ายแล้วเธอก็พบกับความหายนะ พร้อมกับจบชีวิตลงที่แม่น้ำจุฬาทรีคูณนี้เช่นเดียวกับแม่ของเธอ สังเกตได้ว่าแม่ทั้งสองตัวละครจะมีอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับ “ความงาม” ไม่เหมือนกัน แต่บทสรุป ของชีวิตกลับจบลง ณ สถานที่ที่เป็นบริเวณแหล่งน้ำเหมือนกัน เรียกได้ว่าฉากสำคัญของทั้งสองเรื่องนี้ มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือเป็นฉากที่เป็นจุดเริ่มต้นของปมปัญหาและเป็นจุดจบของตัวละคร ในคราวเดียวกัน

6) มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view)

ในวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่เหมือนกันโดยผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้รู้แจ้ง เห็นจริงทุกอย่าง (The Omniscient author) เป็นมุมมองการเล่าเรื่องหลัก คือ ล่วงรู้ความเป็นมาและความเป็นไปของเรื่องตลอดจนสามารถหยั่งรู้ถึงความรู้สึกนึกคิด และเข้าถึงจิตใจของตัวละครในเรื่องได้ ทุกแง่มุม กลวิธีการเล่าเรื่องประเภทนี้จะใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 หรือใช้คำเพื่อเรียกแทนตัวละครในเรื่อง ซึ่งทำให้ผู้อ่านรับรู้เรื่องราวได้อย่างไม่สับสน สามารถเรียบเรียงเหตุการณ์ของเรื่องได้ตามลำดับ เข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ได้รู้จักอุปนิสัย และการกระทำของตัวละครทุกตัวในเรื่องได้อย่างดีว่ามีเหตุผลอย่างไรในการแสดงออกถึงพฤติกรรมต่างๆ เหล่านั้น อีกทั้งยังได้เห็นพัฒนาการของตัวละครในการคิด การตัดสินใจเมื่อต้องพบเจอกับสถานการณ์ต่างๆ มีการบรรยายองค์ประกอบ รวมไปถึงสภาพแวดล้อม และปัจจัยอื่นที่อยู่รอบตัวได้อย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อริยวรรตแกะพระหัตถ์ของอนุชาออก เสด็จมาริมฝั่งแม่น้ำคงคาโดยเร็ว ประทับยืนตริกตรอง อยู่นาน ชัดตียะราเชนทร์เสด็จตามมา ขณะนั้นเองท้าวเธอก็หันกลับมาเผชิญพักตร์กับอนุชาในทันทีทันใด...

ดาวลา ฟ้าสาง สองกษัตริย์โผเข้าหากัน อีกฝ่ายหนึ่งยินดีปรีดา ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งหวงกังวล และทุกข์พระทัย

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 14-15,18)

กล่าวแล้ว กามนิตก็ขมิ้มนออกจากบ้านไป วิ่งไปตามถนนโดยเร็ว ครั้นไปถึงประตูกำแพงกรุงราชคฤห์ ยังไม่ถึงเวลาเปิด กามนิตจำต้องรอคอยอยู่เป็นครู่หนึ่ง ซึ่งรู้สึกวุ่นวายตั้งกัลป์ ทำให้ใจเดือดพลุ่งพล่านเป็นอันมาก...

เมื่อกามนิตวิ่งเลี้ยวลัดเข้าไปทางตรอกที่แคบที่สุด กำลังมีใจตื่นมุงอยู่อย่างนี้ จนไม่ได้สังเกตเห็นโคม้าตัวหนึ่งวิ่งไล่คนแตกกระจายมาข้างหน้า... กว่าจะรู้สึกตัวก็พอดีโคม้ากรากเข้ามาถึงตัวเสียแล้ว หนีไม่ทัน ทันใดนั้น โคก็ขวิดกามนิตร้องเสียงโอยลั่นลงอยู่ริมกำแพง...

(กามนิต-वासिष्ठी, 2542, น. 180-181)

ในเวลาเดียวกันนั่นเอง นาร์ซิสซัสยังคงเดินต่อไป เขากำลังนึกว่าจะแต่งชุดไหนดีสำหรับการรับประทานอาหารเช้าในคืนวันนั้น และทรงผมของเขาจะดูดีขึ้นมาใหม่ถ้าเขาแสกผมไปทางซ้าย...

(ตำนานเทพและปรัชญากรีก, 2546, น. 166-167)

นอกจากนี้ ในเรื่องจุฬาทริคูณ และกามนิต-วาสิฏฐี ยังผสมผสานมุมมองการเล่าเรื่องอื่นๆอีก หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการเล่าโดยตัวละครเอกในเรื่องผ่านการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 การเล่าแบบมี ผู้ฟังคอยฟังเรื่องราวซึ่งอาจเป็นตัวละครในเรื่อง หรือแม้แต่การเล่าแบบที่ไม่ทราบว่ามีผู้ฟังคือใคร โดย ในจุฬาทริคูณ มีการใช้มุมมองการเล่าเรื่องโดยไม่ทราบว่ามีผู้เล่าเป็นใครและผู้ฟังเป็นใคร แต่มีการใช้ คำที่บ่งบอกว่าการกำลังเรียกผู้ฟังให้เกิดความสนใจ เช่น ทำให้ผู้อ่านกลายเป็นผู้ฟังเรื่องราว และตั้งให้เกิด อารมณ์ร่วม หรือรู้สึกว่าการกำลังเป็นส่วนหนึ่งในเรื่องราวนั้น ดังเช่นเนื้อหาในตอนเปิดเรื่องทีกล่าวว่

ท่านผู้เจริญ!... ท่านพร้อมแล้วมิใช่หรือ? โสดท่านเปิดกว้างพอที่จะสดับฟังข้าแล้วมิใช่รี อ! อย่าด่วนผ่านข้าไปเสียก่อน อย่าด่วนยืมหยันหรือประณามข้าเสียก่อน ข้ากำลังอุคตท่านไว้ ข้ากำลัง สะกดท่านไว้ด้วยมนต์พิลาส! จงเคลิ้มภวังค์ และคล้อยเข้าสู่ความฝัน...

(จุฬาทริคูณ, 2547, น. 1)

เช่นเดียวกันกับเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ที่ใช้วิธีการเล่าเรื่องโดยใช้คำเรียกผู้ฟังให้เกิดความสนใจ คล้ายๆกับเรื่องจุฬาทริคูณ แต่ต่างกันตรงที่ทราบว่าใครเป็นผู้เล่า และใครเป็นผู้ฟัง ดังเช่นตัวละครเอก อย่างกามนิตที่กำลังเล่าเรื่องของตัวเองให้พระพุทธรเจ้าฟัง

ดูก่อน ท่านอาคันตุกะ อันกรุงซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองบิดรของข้าพเจ้านี้ตั้งที่ชนท้าวไปย้อมทราบ ว่า เป็นกรุงมิชื่อเสียตลบไปในชมพูทวีปว่าสนุกสนานหาความบันเทิงได้ไม่มีที่เปรียบ...

ดูก่อนภราดา มีภริยาที่ไม่ทันจะรู้สึกรักใคร่ ก็ทำให้รักบ้านมิได้ เหลียวดูรอบห้องทั้งสี่ด้าน จะหาความสำราญเจริญใจสักนิดก็ไม่มี...

(กามนิต-วาสิฏฐี, 2542, น. 115,122)

เป็นที่น่าสนใจว่ากลวิธีการเล่าเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยได้พบลักษณะที่คล้ายคลึงกันในงานวรรณกรรมอื่นที่ประพันธ์ขึ้นโดยผู้ประพันธ์คนเดียวกันกับเรื่องจุฬาทริคูณ (พนมเทียน) นั่นคือเรื่อง “ศิวราตรี” ดังเช่นตัวอย่างเนื้อหาที่กล่าวตอนต้นเรื่องว่า

ท่านผู้เจริญ! ดังที่ท่านได้ประจักษ์เยี่ยงนี้แล้ว ภาพที่ท่านจะให้เห็นคือ การทำหุ่นปั้นชีวิต การเปียดเบียนยื้อแย่ง ซึ่งได้อุบัติคู่กับชีวิตขึ้นมาทุกกาลสมัย...

(คิวารাত্রี เล่ม 1, 2556, น. 4)

ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.รีนฤทัย สัจจพันธุ์ ที่ได้วิจารณ์เกี่ยวกับกลวิธีการประพันธ์นวนิยายเรื่องคิวารাত্রี ตีพิมพ์ไว้ในหนังสือ นวนิยาย : บทวิจารณ์นวนิยายสิบสามเรื่องของศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ แพรวสำนักพิมพ์ ปี พ.ศ. 2553 ว่า “...ไม่เพียงแต่สำนวนภาษา ศัพท์แสงสามัญ - ชั้นสูงที่วิจิตรพิสดาร โวหารเปรียบเทียบและพรรณนาโวหารต่างๆ การสร้างบุคลิกตัวละครที่โดดเด่นเห็นภาพชัด หากยังมีกลวิธีสมมุติให้ตัวละครไม่ปรากฏนามเป็นผู้ฟังเรื่อง แล้วนำเรื่องนั้นมาเล่าต่ออีกทีด้วยเสียงเล่าตั้งแต่ต้นๆเรื่อง ดังเช่น ...ตุกร ภราดร เท่าที่สดับมาเป็นดังนี้... กระทั่งจบเรื่องด้วยความที่ว่า...ความโดยพิสดารของคิวารাত্রีก็มาถึงซึ่งกาลปริโยสานด้วยประการฉะนี้...”

จะเห็นว่าลักษณะของวิธีการเล่าเรื่องโดยการใช้คำที่เรียกให้ผู้ฟังเกิดความสนใจในเรื่องราว นั้น ทั้งนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ และคิวารাত্রี มีความคล้ายคลึงกันอยู่พอสมควร เป็นไปได้ว่าผู้ประพันธ์ทั้งสองเรื่อง (พนมเทียน) อาจได้แรงบันดาลใจในการนำกลวิธีหรือแนวทางการเล่าเรื่องจาก “กามนิต-วาสิฎฐี” มาประยุกต์ใช้เป็นมุมมองการเล่าเรื่องในงานประพันธ์ของตน

7) สัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol)

ในเรื่องจุฬาทรีคุณ กามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส ปรากฏสิ่งที่ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายบางอย่างเอาไว้ซึ่งมีทั้งที่แสดงความหมายไปในทางเดียวกัน และแตกต่างกัน โดยจะแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ และเปรียบเทียบให้เห็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความรักทำให้คนตาบอด หรือ ความรักบงกช

ในเรื่องจุฬาทรีคุณมีฉากหนึ่งที่อริยวรรตปลอมตัวเป็นพราหมณ์เฒ่าที่มีดวงตาเพียงข้างเดียวชื่อว่า “วิพาหะ” โดยเป็นตอนที่เขากับน้องชายจะเข้าไปยังแคว้นกาสิเพื่อตามหาดารารายพิลาส ซึ่งเป็นดินแดนของแคว้นศัตรู พราหมณ์เฒ่าที่มีดวงตาเพียงข้างเดียว เป็นการสื่อความหมายถึง การที่อริยวรรตกำลังตกอยู่ในสถานะของ “ความรักทำให้คนตาบอด” เขารู้ทั้งรู้ว่ากำลังจะเข้าไปสู่ดินแดนศัตรู และหากถูกจับได้ก็อาจจะเกิดเรื่องราวุ่นวายใหญ่โต และเป็นอันตราย แม้น้องชายของเขาจะเอ่ยเตือน และห้ามปราม แต่เขาก็ไม่ฟัง ยังต้องรันที่จะทำตามหัวใจตัวเอง เหมือนคนที่กำลังมีความรัก บางครั้งการเปิดตาทั้งสองข้างและมองเห็นทุกสิ่งอย่างอาจจะพบกับความจริงที่ทำให้เสียใจ หากเลือก

เปิดตาข้างหนึ่งเอาไว้มอง แต่ปิดตาอีกข้างหนึ่งเพื่อไม่ต้องการรับรู้ และเก็บทุกอย่างไว้เหมือนอยู่ในความฝันก็อาจจะทำให้มีความสุขมากกว่า

โดยสถานะที่อริยวรรตเป็นอยู่นั้น ไม่ต่างอะไรกับ “กามนิต” ที่ชีวิตตกอยู่ในความลุ่มหลง มัวเมา กับความรัก โดนความรักครอบงำจนมองไม่เห็นว่าจะอะไรผิดอะไรถูก แต่กามนิตนั้นถลาลึกเข้าไปหนักกว่าจนถึงขั้นที่ว่าติดอยู่ในกามตัณหา อาจกล่าวได้ว่าในเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ใช้ตัวละครเอกอย่าง “กามนิต” เป็นสัญลักษณ์เพื่อบ่งบอกว่าชีวิตของเขาถูกความรักชักนำทำให้หลงทาง ดังเช่นคำอธิบายของรองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น ที่วิเคราะห์ลักษณะตัวตนของกามนิตในบทความวิชาการเรื่อง “กามนิต พากย์ภาษาไทย : วรรณกรรมคำสอนเชิงมนุษยนิยมตามคติพุทธ” ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปี พ.ศ. 2553 โดยกล่าวว่า “ชื่อกามนิต ประกอบด้วย กาม+นิต หมายถึง มีความรักหรือความใคร่ นำทาง หากพิจารณาความหมายของชื่อตัวเอกชายที่ผู้แต่งจงใจประกอบสร้างให้โยงถึงพฤติกรรมที่ตกอยู่ในบ่วงกาม ก็ยิ่งเรียกร้องให้เฟิงพินิจนิสสัยอันเป็นอัตลักษณ์ของกามนิต สังเกตได้ว่าความปรารถนานำพาชีวิตของกามนิตตั้งแต่ต้น จุดเริ่มคือความรักต่อวาสิฏฐี ที่ได้อ้อมอ้อมพลอดรักกัน ณ ลานอโศกอยู่เสมอ ถึงขั้นหลงใหลในกามสุข จนกามนิตลงความเห็น ว่า ผู้ที่คิดจะหนีโลก ไม่อยากกลับมาเกิดอีกเป็นคนโง่ วิเคราะห์สภาวะดังกล่าวได้ว่า “ความรักบังตา” ไม่ให้กามนิตเห็นคุณค่าของการหลุดพ้นจากสังสารวัฏ”

สถานที่แห่งความรัก

ในเรื่องจุฬาทรีคุณ มีการใช้ “จุฬาทรีคุณ” เป็นชื่อเรื่องของนวนิยาย และเป็นสถานที่สำคัญของเรื่อง โดยจุฬาทรีคุณ คือ สัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตัวละครในเรื่องนับถือ ศรัทธา และเชื่อกันว่ามืองค์เทพบนสวรรค์ที่สามารถบันดาลให้เกิดสิ่งต่างๆได้ตามความปรารถนา ไม่ว่าจะตัวละครในเรื่องจะทุกข์โศก หรือจะมีความต้องการสิ่งใด ล้วนแล้วแต่จะต้องระลึกนึกถึง อ้อนวอน ขอให้จุฬาทรีคุณช่วยเป็นสักขีพยานโดยเฉพาะในฉากสำคัญอย่างตอนที่ดาราarayพิลาสเย้ยคำสัตย์ปฏิญาณกับจุฬาทรีคุณว่าหากอริยวรรตทรยศต่อความรักของเธอก็ขอให้ตายด้วยคมอาวุธ และแล้วจากคำมั่นสัญญาในความรักนั้นก็กลับกลายเป็นคำสาปแช่ง ชีวิตของทั้งคู่ก็ลงเอยด้วยความตาย นอกจากนี้จุฬาทรีคุณยังถือเป็น “สถานที่แห่งความรัก” ของตัวละครเอกทั้งสอง ไม่ว่าจะสุขสมหวังหรือจะต้องพบกับความหายนะในความรัก จุฬาทรีคุณ ก็เป็นที่ที่อริยวรรตและดาราarayพิลาสได้ให้คำมั่นสัญญาและปรารถนาที่จะครองรักกัน

“ลาก่อน อริยวรรต จุฬาทรีคุณคือสถานอันเป็นแหล่งรักของเรา เป็นสักขีพยานในคำมั่นสัญญา ความรักอภัยให้แล้วในทุกสิ่งทุกอย่าง...ดาราarayกำลังรอ...รออริยวรรตอยู่ที่จุฬาทรีคุณแต่ผู้เดียว”

(จุฬาทรีคูณ, 2547, น. 125)

ซึ่งในเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ก็ปรากฏการใช้สัญลักษณ์ที่เป็น “สถานที่แห่งความรัก” ของตัวละครเอกอย่างกามนิต และวาสิฏฐี เช่นเดียวกัน นั่นคือ “ลานอโศก” ที่เต็มไปด้วยความร่มรื่นและกลิ่นหอมของต้นอโศกเรียงรายกันอยู่เป็นแถว โดยนอกจากจะเป็นสถานที่ที่ตัวละครเอกทั้งสองมาพลอดรักกันอยู่สม่ำเสมอแล้ว ในความหมายของคำว่า อโศก ก็คือความไม่โศกเศร้า ปราศจากความทุกข์ ความเศร้าหมอง อีกทั้งในความเชื่อของชาวอินเดียยังถือว่าต้นอโศกเป็นไม้มงคล เป็นสัญลักษณ์แห่งความรัก และดอกอโศกก็ยังใช้สำหรับสักการบูชาเทพเจ้าด้วย ในเรื่องมีฉากหนึ่งที่วาสิฏฐี กล่าวกับกามนิตขณะอยู่ที่ลานอโศกว่า

“เมื่อเธอจากไป และอยู่ห่างไกลแสนไกลจากที่นี่ ขอให้ระลึกถึงภาพความสุขของเราซึ่งมีอยู่ในขณะนี้แล้วจงนึกว่า ฉันยืนอยู่ที่ตรงนี้ กำลังไต่ถามข่าวคราวจากต้นอโศก ผิดกันแต่ฉันไม่ได้บอกชื่อแก่ต้นอโศกว่า พระชนล แต่บอกชื่อว่า กามนิต”

(กามนิต-วาสิฏฐี, 2542, น. 69)

และในตอนทีวาสิฏฐีบวชเป็นภิกษุณีเมื่อได้รู้ข่าวคราวว่ากามนิตมีความเป็นอยู่สุขสบายดี และแต่งงานมีภรรยาแล้ว ก็โศกเศร้าเสียใจ แต่เมื่อนึกไตร่ตรอง พิจารณาทบทวนถึงเรื่องราวต่างๆ อย่างถี่ถ้วน ก็ได้ตัดสตินใจที่จะตัดใจจากชายคนรัก

“...ตริกนี้กทบไปทวนมาอยู่หลายทวน ความรักของฉันอยู่บนลานอโศกอันงาม ภายใต้ดวงดาว และแสงเดือน ฉันคงไม่โง่พอที่จะแสร้งไปหาความเป็นอยู่แห่งครอบครัวในกรุงอุชเชนี เพื่อพรา่เกียรติยศลงเกลือกกลิ้งทะเลาะกับหญิงปากร้ายภริยาเธอ...”

(กามนิต-วาสิฏฐี, 2542, น. 328)

อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าลานอโศก เป็นสถานที่แห่งความรักของกามนิต และวาสิฏฐี ที่ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดหรือมีเหตุให้ทั้งสองต้องพลัดพรากจากกันไป แต่ความรัก ความมั่นคง และความทรงจำอันงดงามของทั้งคู่จะคงอยู่ที่ลานอโศกไปตราบนานเท่านาน

การนำเอาต้นไม้ม้าเป็นสัญลักษณ์เพื่อแทนสถานที่แห่งความรักของตัวละครไม่ได้ปรากฏแค่ ต้นโอศกในเรื่องกามนิท-วาสิฏฐี ดังที่ได้กล่าวไปแล้วเท่านั้น แต่ยังถูกใช้ในเรื่องจุฬาทรีคุณด้วยเช่นกัน โดยเป็นความรักของตัวละครสำคัญอีกคู่หนึ่งนั่นก็คือ “ชัตติยะราเชนทร์ และอาภัสรา” เป็นเหตุการณ์ ตอนที่ทั้งสองรำพึงรำพันต่อกันในคืนสุดท้ายก่อนที่จะต้องแยกย้ายกันไปทำตามหน้าที่ โดยฝ่ายหญิง จะต้องแต่งงานกับอริยวรรต ซึ่งถูกหมั้นหมายไว้แล้วตั้งแต่แรกและเธอไม่รักเขา เพราะเธอมีใจรัก อยู่กับชัตติยะราเชนทร์แต่เพียงผู้เดียว ทั้งคู่กล่าวรำลาอาลัยต่อกันบริเวณใต้ “ต้นมะลูลี” ซึ่งสื่อ ความหมายว่า ต้นมะลูลีนี้จะเป็นสักขีพยานในความรักของตัวละครทั้งสอง เป็นสถานที่สุดท้ายที่ทั้งคู่ จะได้อยู่ด้วยกันในฐานะคนรัก ได้พร่ำพรรณนาความรักที่มีต่อกัน และความรักที่มั่นคงแน่นอนของคน ทั้งสองนั้น จะถูกฝังอยู่ในที่แห่งนี้อย่างไม่วันเสื่อมสลายไป

ดึกลัด...ราตรีประดับดาว...น้ำค้างพราวเย็นเยเยือก ไตร่มมลูลีแผ่ฉายา เงามคำสนิทสองเงา
โผเข้าหากัน “ชัตติยะชา...อาภัสราขอลาก่อน”

“ความพิศวาส ที่ที่ฝังสลักอยู่ในเธอนั้น จักไม่มีวันเสื่อมคลายไปได้เลย อาภัสราเอ๋ย แต่บุญที่
น้อยนุก รักจึงหลุดลมลอย”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 110-111)

“ความงาม” ตัวแทนของ “ความตาย”

ในฉากเปิดเรื่องของจุฬาทรีคุณ “दारารายพิลาส” หญิงสาวที่มีรูปโฉมงามแต่กลับเกลียดชัง และกลัวความงามของตัวเอง ได้มาร้องขออ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ “จุฬาทรีคุณ” เพื่อขอให้เธอ อับลักษณ์ และจะได้ไม่ต้องมีผู้ใดมารัก ด้วยเหตุที่दारารายพิลาส มีความฝังใจเกี่ยวกับแม่ของเธอที่มี รูปโฉมงามจนเป็นบ่อเกิดของความรัก และความรักนั้นเองที่นำความหายนะมาสู่ชีวิตแม่ของเธอ บทเรียนนี้จึงทำให้दारารายพิลาสเกิดความรู้สึกหวั่นไหว หวาดกลัว และเกลียดชังรูปโฉมของตัวเอง ซึ่งเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจที่มองว่า “ความงาม” เป็นตัวแทนของ “ความตาย”

“บ้าร้ายกาจ! เจ้ามิใช่หรือที่กลืนร่างชนนีของข้าเสียเธอถูกสังเว... โปรดข้าด้วยเถิด...
दारารายพิลาสนี้เหลือที่จะเกลียดความงาม!...”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 3)

“ข้าเกลียดความงามนัก เพราะความงามเป็นเหตุแห่งความรัก และความรักมักเป็นผลแห่งความเศร้า อย่างเช่นชนนีของข้า มิใช่เพราะความรักดอกหรือ ที่เธอต้องเสด็จสู่สุภาตรีคุณ ข้ากลัว... กลัวที่จะเข้าสู่สุภาตรีคุณเหมือนชนนี”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 52)

การใช้ความงามเพื่อสื่อความหมายถึงความตาย ยังปรากฏในเรื่องนาร์ซิสซัส ด้วยอีกเช่นกัน เมื่อตัวละครเอกอย่างนาร์ซิสซัสพบเห็น “เงาสสะท้อนของตัวเองในสระน้ำ” ชีวิตของเขาก็พลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ เขาไม่ได้รู้สึกเกลียดชังในความงามเหมือนเช่นคารารายพิลาส แต่ความหลงใหลคลั่งไคล้ ในรูปโฉมภายนอกนี้เองได้นำเขาสู่ความมัวเมา ก็เลสตันหาได้ครอบงำสติของนาร์ซิสซัส เขาตกอยู่ในวังวนของโลกมายา ภาพสะท้อนที่เขาปรารถนาจะครอบครองนั่นก็คือตัวของเขาเอง ความงามในรูปโฉมของตัวเองที่ใครต่อใครเห็นแล้วก็ชื่นชอบ หลงรัก ได้กลับกลายมาเป็นอาวุธร้ายทำลายตัวเอง จนทำให้ชีวิตของนาร์ซิสซัสต้องพบกับความหายนะในที่สุด

ในที่สุดความทุกข์ระทมก็ท่วมทับเกินต้านทาน และดูเหมือนว่าชายหนุ่มในบ่อน้ำก็ทรมาณเช่นเดียวกับเขา เพราะใบหน้าของชายหนุ่มเริ่มซีดเซียว ดวงตาบวมแดง... เขาจ้วงมีดลงกลางหัวใจของตนเอง เขากรีดร้องพร้อมกับที่ชายหนุ่มกรีดร้อง...

(ตำนานเทพและปรัญากรีก, 2546, น. 169)

การใช้สัตว์สื่อความหมาย

ทั้งเรื่องจุฬาทรีคุณ และกามนิต-วาสิฏฐี มีการเอาสัตว์มาใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายต่างๆในเรื่อง ดังนี้

“โกกิลลา” เป็นชื่อนกชนิดหนึ่งใช้เรียก นกกาเหว่า หรือ นกคู้เหว่า ซึ่งนกชนิดนี้ได้ชื่อว่ามีเสียงร้องที่ไพเราะ บางครั้งก็ก้องกังวานปนโหยหวน ในทางวรรณกรรมมักมีการเปรียบเทียบผู้ที่มีเสียงร้องเพลงอันไพเราะว่า “เสียงหวานปานนกโกกิลลา” เช่นในเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี มีการบรรยายสภาพแวดล้อมบริเวณลานอโศกที่กล่าวถึงนกโกกิลลาอยู่ด้วย

...ดวงจันทร์ฉายแสงดูยิ่งสว่าง หินอ่อนรู้สึกว่ายิ่งเย็นชื่นใจ กลิ่นดอกมะลิซ้อนหอมเย็นยิ่งขึ้น เสียงนกโกกิลลาโหยหวน เสียงลมพัดถูกกิ่งปาล์มทำให้วังเวงมากขึ้น...

(กามนิต-วาสิฎฐี, 2542, น. 65)

แต่ในเรื่องจุฬาทรีคุณ โภกิลากถูกใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของ “จิตใต้สำนึก” หรือ “ส่วนลึกของความรู้สึกนึกคิดในจิตใจ” ในเหตุการณ์บางเหตุการณ์ที่ตัวละครมีความสับสน ลังเล หรือเกิดความทุกข์ ความกังวลในใจบางอย่าง โภกิลาก็จะปรากฏตัวขึ้นมาพร้อมเอ่ยเสียงร้องเหมือนนวจาของมนุษย์ดังเช่น

“อริยวรรต จักรพรรดิผู้ซึ่งซังฮิสตริยี่งสิ่งใด น่องรู้ว่าพี่จะต้องมีอันเป็นไป เมื่อประสบกับสิ่งที่ปรารถนาจะพบนั่นคือ จุฬาทรีคุณและดาราarayพิลาส ข้าหมายถึงความรัก”

“จริงซี รักสร้างและทำลายล้างทุกสิ่งทุกอย่าง ตู๊ว...!”

(จุฬาทรีคุณ, 2547, น. 19)

เสียงของโภกิลากที่เหมือนบทสนทนาของมนุษย์ดังกล่าวข้างต้นนี้ก็คือ จิตใต้สำนึกของ ชัตติยะ-ราเชนทร์ น้องชายของอริยวรรต ผู้ซึ่งรู้ว่าการที่พี่ชายตัดสินใจจะไปยังสถานจุฬาทรีคุณ และตามหาดาราarayพิลาสนั้น จะนำมาซึ่งกลางร้าย และชีวิตอาจจะต้องพบกับความเป็นไป เป็นความรู้สึกทุกข์และห่วงกังวลอยู่ภายในใจของผู้เป็นน้องชาย แต่ก็ไม่อาจขัดความประสงค์ของพี่ชายได้

“วู้บ้า” โดยทั่วไปแล้ว วู้ หรือ โค เป็นสัตว์ในความเชื่อทางคติของชาวฮินดู โดยคนอินเดียส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จะมีความเชื่อว่าวู้เป็นสัตว์ที่ศักดิ์สิทธิ์ ควรได้รับความเคารพและปกป้อง เพราะเชื่อว่าวู้เป็นพาหนะของเทพเจ้า ในเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี ก็ได้มีการนำวู้มาอยู่ในเนื้อเรื่องด้วย โดยเป็นตอนที่กามนิตรีบร้อนจะไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อจะได้ฟังพระธรรมคำสอนต่างๆจากพระองค์ และนำมาจัดข้อสงสัยของตัวเองที่คาใจเกี่ยวกับเรื่องสวรรค์ ซึ่งระหว่างทางที่ไม่มีวู้บ้าออกอาละวาดอยู่ ผู้คนแตกตื่นวิ่งหนีกันอลหม่าน มีชาวบ้านร้องตะโกนบอกกามนิตให้ระวังตัวแต่ด้วยใจที่กำลังตื่นเต้น มัวแต่จดจ่ออยู่แต่การจะได้พบพระพุทธเจ้าเลยไม่ได้สนใจสิ่งต่างๆรอบตัว จึงมองไม่เห็นและเขาก็ถูกวู้บ้าขวิดจนถึงแก่ความตาย ก่อนสิ้นใจตายจิตใจของเขาก็ยังคงนึกถึงคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับวาสิฎฐีว่าจะครองรักกันบนสวรรค์ พฤติกรรมของกามนิตดังที่ปรากฏนี้ไม่ต่างอะไรกับลักษณะของ “วู้บ้า” ที่ออกอาละวาดไล่ขวิดผู้คน กามนิตเชื่อมั่นในความคิดความเชื่อเดิมของตัวเองโดยไม่เปิดรับความจริงจากผู้อื่น มุ่งแต่จะไปค้นหาสิ่งที่ตัวเองต้องการโดยไม่ถอยออกมาพิจารณา

สิ่งอื่นๆบ้าง เป็นคนยึดมั่นถือมั่นจนไม่รู้จักระวาง เช่นเดียวกับที่ยังยึดติดและคิดถึงแต่การครองรักกับวาสิฏฐี เมื่อจิตใจถูกครอบงำด้วยกิเลสก็กลายเป็นคนขาดสติ ทำอะไรแบบไม่คิด และสุดท้ายชีวิตก็ได้พบกับความหายนะ

เมื่อกามนิตว์งเลี้ยวลัดเข้าไปทางตรอกที่แคบที่สุด กำลังมีใจตื่นมุ่งอยู่อย่างนี้ จนไม่ได้สังเกตเห็นโคบาลัวตัวหนึ่งวิ่งไล่คนแตกกระจายมาข้างหน้า ต่างหนีวิ่งเข้าไปในบ้านบ้าง หลบซ่อนหรือปีนหนีขึ้นไปอยู่บนกำแพงบ้าง หญิงคนหนึ่งอยู่บนมุขบ้านตะโกนบอกให้ระวังตัว แต่กามนิตว์ก็ได้ยินตาจ้องอยู่ที่ยอดหอคอย ซึ่งเป็นที่มุ่งหมายอยู่ตรงหน้าเพื่อมิให้เลี้ยวผิดทาง กว่าจจะรู้สึกตัวก็พอดีโคบาลัวกรากเข้ามาถึงตัวเสียแล้ว หนีไม่ทัน ทันใดนั้น โคก็ขวิดกามนิตว์ร้องเสียงโอยลุ่มลงอยู่ริมกำแพง ส่วนโคเมื่อขวิดกามนิตว์แล้ว ก็วิ่งเลยหายไปอยู่อีกทางหนึ่ง

(กามนิต-วาสิฏฐี, 2542, น. 181)

จากการเปรียบเทียบองค์ประกอบการเล่าเรื่องของวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงกันในประเด็นต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบลักษณะสัมพันธ์บทของนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณว่ามีการนำเอาส่วนใด หรือประเด็นใดจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ชิสซัส มาใช้สร้างสรรค์เป็นผลงาน ด้วยวิธีการอย่างไร โดยจะอธิบายรายละเอียดในลำดับถัดไป

4.1.3 ผลการศึกษาลักษณะสัมพันธ์บทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณกับเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ชิสซัส

ในการศึกษาลักษณะสัมพันธ์บทของนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบตัวบทวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง ซึ่งตัวบทแรกหรือตัวบทต้นฉบับจะเรียกว่า “ตัวบทต้นทาง” ได้แก่ นวนิยายเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และตำนานเรื่องนาร์ชิสซัส ส่วนตัวบทที่ถูกสร้างสรรค์เป็นผลงานต่อยอดมาจากตัวบทต้นทางเรียกว่า “ตัวบทปลายทาง” นั่นก็คือ นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาได้แก่ การคงเดิม (Convention) การขยายความ (Extension) การตัดทอน (Reduction) และการดัดแปลง (Modification) เพื่อดูว่าในองค์ประกอบการเล่าเรื่องของนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณมีลักษณะอะไรที่ยังคงเดิมจากตัวบทต้นทาง มีอะไรที่ถูกเพิ่มเติมหรือขยายความเข้ามา มีอะไรบ้างที่ถูกตัดทอนออกไป แล้วมีอะไรบ้างที่ถูกดัดแปลงให้มีลักษณะแตกต่างออกไปจากเดิม

1) ลักษณะการคงเดิม (Convention)

เป็นการพิจารณาว่านวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณมีการคงเดิมหรือยังคงรักษาเนื้อหาอะไรจากเรื่อง กามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส ยกตัวอย่างเช่น โครงเรื่องแบบเดิม แก่นเรื่องแบบเดิม ตัวละครแบบเดิม ฉากแบบเดิม ฯลฯ ซึ่งพบว่านวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณมีลักษณะที่คงเดิมองค์ประกอบการเล่าเรื่องเกือบ ทุกองค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) ฉาก (Setting) และมุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view) ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวมีลักษณะที่คงเดิม บางประการ โดยจะอธิบายรายละเอียด ดังนี้

โครงเรื่อง (Plot) ในจุฬาทรีคุณนำเสนอโครงเรื่องหลักที่คงเดิมจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และ นาร์ซิสซัส โดยกล่าวถึงความรักระหว่างตัวละครชายหญิง ที่ดำเนินเรื่องด้วยความไม่สมหวัง ตัวละคร หลักต้องพบเจอกับปัญหา อุปสรรค และทำให้ต้องตัดสินใจแก้ไขสถานการณ์จนกระทั่งนำไปสู่บทสรุป สิ้นสุดท้ายของเรื่องที่จบลงแบบโศกนาฏกรรม (Tragic ending) โดยมีส่วนที่คล้ายคลึงกับเรื่องกามนิต- วาสิฏฐี คือ แรกเริ่มตัวละครได้พบความสุขสมหวังในความรัก แต่แล้วก็มีเหตุให้ต้องพลัดพรากจากกัน และเมื่อถึงเวลาที่ตัดสินใจแก้ไขปัญหา ทุกอย่างดูเหมือนจะคลี่คลาย ตัวละครกลับมามีความหวังใน ความรักอีกครั้ง แต่เหตุการณ์ก็พลิกผันอีกทำให้สุดท้ายก็พบกับความผิดหวังซ้ำอย่างเดิม

แก่นเรื่อง (Theme) มีการคงเดิมลักษณะการดำเนินเรื่องตามแก่นเรื่องประเภทความรัก (Love theme) ที่จบเรื่องด้วยความหายนะของตัวละคร ดังนั้นจึงถือเป็นแก่นเรื่องความรักในรูปแบบ ของ “รักโศก (Tragic Love)” ซึ่งมีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักที่คล้ายคลึงกับเรื่องกามนิต- วาสิฏฐี คือ “ความรักนำมาซึ่งความทุกข์” อีกทั้งยังพบแนวคิดเกี่ยวกับความงามที่สอดคล้องกับเรื่อง นาร์ซิสซัส นั่นก็คือ “ความงามเป็นเหตุแห่งความตาย” โดยแฝงมากับความคิดที่ว่าความงามเป็น บ่อเกิดของความรัก ความหลง และนำมาสู่ความหายนะในชีวิต

ความขัดแย้ง (Conflict) คงเดิมลักษณะของความขัดแย้งภายในจิตใจจากเรื่องกามนิต- วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส โดยเป็นความขัดแย้งระหว่างความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของตัวเองกับโลก ของความเป็นจริง ตัวละครต้องพบกับสภาวะที่ขัดกับความรู้สึกของใจตัวเอง อีกทั้งยังมีลักษณะความ ขัดแย้งแบบอื่นที่คงเดิมจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ด้วย ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน โดยเกิด จากความขัดแย้งระหว่างพระเอกกับคู่ศัตรูทางความรักในการแย่งชิงผู้หญิงคนเดียวกัน

ตัวละคร (Character) มีการคงเดิมลักษณะนิสัย อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของ ตัวละครพระเอกกับนางเอก จากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี เอาไว้บางประการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

พระเอก เป็นตัวดำเนินเรื่องหลัก ที่มีลักษณะเหมือนกับมนุษย์ทั่วไปในสังคม คือ มีกิเลส ตัณหา มีรัก โลภ โกรธ หลง เป็นคนที่หัวดี เมื่อมีความรักก็ทุ่มลงในความรักมาก แต่เมื่อผิดหวังจาก

ความรักก็กลายเป็นคนขาดสติ ประชดรักด้วยพฤติกรรมที่ไม่ควรกระทำ จิตใจโลเล สับสน เปลี่ยนไป เปลี่ยนมา มักใช้อารมณ์ของตัวเองเป็นใหญ่ โดยทั้งสองจัดเป็นตัวละครแบบกลมหรือตัวละครหลายลักษณะ (Well Rounded Character)

นางเอก มีรูปโฉมงดงาม มีความเฉลียวฉลาด และมีปฏิภาณไหวพริบ มีความเชื่อและศรัทธา ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม้มักมีเลสตัณหา รัก โลก โกรธ หลง เหมือนมนุษย์ทั่วไปในสังคม แต่ก็ยังเป็นผู้ที่มีความคิด รู้จักไตร่ตรอง พิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยเหตุและผล โดยทั้งสองถือเป็นตัวละครแบบกลมหรือตัวละครหลายลักษณะ (Well Rounded Character)

ส่วนการคงเดิมจากเรื่องนาร์ซิสซัส คือ ลักษณะจุดจบของตัวละครเอกโดยดาราฉายพิลาส ได้สังเวทชีวิตตัวเองลงที่สถานจุฬาตรีคูณซึ่งเป็นบริเวณแหล่งน้ำเช่นเดียวกับนาร์ซิสซัส ที่ปลิดชีพตัวเอง ณ สระน้ำกลางป่า

ฉาก (Setting) มีการนำเสนอฉาก สถานที่ และบรรยากาศ ที่คงเดิมจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี (ภาคพื้นดิน) โดยเป็นดินแดนในชมพูทวีป ซึ่งปรากฏชื่อแคว้นและเมืองต่างๆ ที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ของอาณาจักรอินเดียโบราณ อีกทั้งยังมีฉากที่กล่าวถึง “ต้นอโศก” ซึ่งเป็นสถานที่ที่พระเอกและนางเอกมาพลอดรักกันด้วย นอกจากนี้ ยังมีการคงเดิมฉากที่เป็นลักษณะแหล่งน้ำจากเรื่องนาร์ซิสซัส ซึ่งเป็นที่ที่ตัวละครเอกจบชีวิตลง ถือได้ว่าเป็นฉากที่เป็นจุดเริ่มต้นของปมปัญหาและเป็นจุดจบของตัวละครเหมือนกัน

มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view) มีส่วนที่คงเดิมจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส คือ ใช้กวีวิธีการเล่าเรื่องโดยผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่าง (The Omniscient author) โดยใช้เป็นมุมมองการเล่าเรื่องหลัก ซึ่งจะสามารถล่วงรู้ที่มาที่ไปต่างๆ ของเรื่องตลอดจนหยั่งรู้ถึงความรู้สึกนึกคิด และเข้าถึงจิตใจของตัวละครในเรื่องได้ทุกแง่มุม ทำให้ผู้อ่านรับรู้เรื่องราวได้อย่างไม่สับสน มีความเข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และอุปนิสัย และพฤติกรรมของตัวละครทุกตัวในเรื่องได้อย่างดี นอกจากนี้ยังคงเดิมลักษณะวิธีการเล่าเรื่องจากกามนิต-วาสิฏฐี อีกหลากหลายรูปแบบ เช่น การเล่าโดยตัวละครเอกในเรื่องผ่านการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 การเล่าแบบมีผู้ฟังคอยฟังเรื่องราวซึ่งอาจเป็นตัวละครในเรื่อง อีกทั้งยังพบกวีวิธีการเล่าแบบใช้คำที่บ่งบอกว่ากำลังเรียกผู้ฟังให้เกิดความสนใจในเรื่องราวนั้น

2) ลักษณะการขยายความ (Extension)

เป็นการพิจารณาว่านวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณมีเนื้อหาหรือลักษณะอะไรที่เพิ่มเข้ามาจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส แล้วถูกเพิ่มเติมเข้ามาเพื่อทำหน้าที่อะไร ด้วยเหตุผลอะไร มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือไม่อย่างไรกับเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส รวมทั้งในการขยายความหรือเพิ่มเติมลักษณะต่าง ๆ นั้นส่งผลให้ภาพรวมทั้งหมดเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ซึ่งพบว่านวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณมีลักษณะที่เพิ่มเติมหรือขยายความในองค์ประกอบการเล่าเรื่องหลายองค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) และฉาก (Setting) โดยจะอธิบายรายละเอียด ดังนี้

โครงเรื่อง (Plot) จุฬาทรีคุณมีการขยายความตัวละครจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส โดยให้ตัวละครต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อประเทศชาติบ้านเมือง มีเรื่องของการสู้รบ ทำศึกสงครามระหว่างแคว้น การต้องปกป้องอาณาจักรบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ตัวละครเกิดความขัดแย้งในจิตใจเพิ่มขึ้น โดยลักษณะโครงเรื่องที่จุฬาทรีคุณได้เพิ่มเข้ามานี้ ไม่ได้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส แต่อย่างใด เนื่องจากทั้งสองเรื่องดังกล่าวไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสู้รบ หรือการทำศึกสงครามของตัวละคร

แก่นเรื่อง (Theme) จากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส จุฬาทรีคุณมีแก่นเรื่องประเภทอำนาจ (Power theme) เพิ่มเติมเข้ามาเนื่องจากเมืองของตัวละครเอกเป็นศัตรูกัน ดังนั้นจึงมีการกิจเพื่อชาติบ้านเมืองของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ ทำศึกสงครามเพื่อแย่งชิงราชอาณาจักร หรือการต้องปกป้องดูแลรับผิดชอบให้อยู่ในความสงบและร่มเย็น โดยอาจเรียกได้ว่าเป็นเรื่องรักระหว่างรบ ซึ่งส่งผลให้ตัวละครพบปัญหา อุปสรรค ความคับข้องใจ และการต้องเลือกระหว่างหน้าที่กับหัวใจตัวเอง

ความขัดแย้ง (Conflict) เนื่องจากจุฬาทรีคุณมีโครงเรื่อง และแก่นเรื่อง ที่ตัวละครเอกเป็นศัตรูกันทางการเมืองเพิ่มเติมเข้ามา ดังนั้น ความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครจึงเป็นความรักกับหน้าที่ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งรูปแบบอื่นๆ ที่เพิ่มเติมจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนโดยเป็นตัวละครที่ต้องสู้รบกันในฐานะที่เป็นกษัตริย์ปกครองเมือง อีกทั้งยังมีความขัดแย้งระหว่างคนกับอำนาจเหนือธรรมชาติ รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม ซึ่งเกิดจากการที่นางเอกทำผิดต่อขนบประเพณีของบ้านเมือง จึงทำให้คนทั้งอาณาจักรบังคับให้สังเวทชีวิตตัวเอง

ฉาก (Setting) ในเรื่องจุฬาทรีคุณได้มีการนำเอา “จุฬาทรีคุณ” สถานที่ที่ถูกกล่าวถึงในบทสนทนาของกามนิต และวาสิฏฐี มาขยายความและเพิ่มรายละเอียดให้กลายเป็นฉากสำคัญและเป็นจุดเด่นของเรื่อง โดยจุฬาทรีคุณถือเป็นฉากแกนกลางของเรื่อง และเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับ

ตัวละครเอกตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบเรื่อง ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็นภาพที่พระเอกฝันถึงนางเอกมาเยือนคร่ำครวญกับจุฬาลงกรณ์ว่าเกลียดชังในความงามของตัวเอง เพราะแม่ของเธอได้สังเวทชีวิตที่สถานที่แห่งนี้ จนเมื่อทั้งสองได้พบรักกันได้ให้คำสัตย์ปฏิญาณโดยมีจุฬาลงกรณ์เป็นสักขีพยาน และสุดท้ายชีวิตของทั้งสองก็สู่ความหายนะที่สถานจุฬาลงกรณ์เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมฉากที่เกี่ยวกับการสู้รบ ทำศึกสงครามระหว่างตัวละครในเรื่อง มีการบรรยายที่แสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวของกองทัพ การเคลื่อนไหวและท่าทางในการต่อสู้ต่างๆ รวมไปถึงสภาพบ้านเมืองหลังจากที่สงครามสิ้นสุดลง โดยฉากดังกล่าวไม่มีปรากฏในเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส แต่อย่างใด

3) ลักษณะการตัดทอน (Reduction)

เป็นการพิจารณาว่านวนิยายเรื่องจุฬาลงกรณ์มีการตัดทอนเนื้อหาหรือลักษณะอะไรออกไปจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส ด้วยเหตุผลอะไร และการตัดทอนดังกล่าวนี้ส่งผลทำให้ความหมายของเรื่องเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ซึ่งพบว่านวนิยายเรื่องจุฬาลงกรณ์มีลักษณะที่ถูกตัดทอนออกไปบางองค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ตัวละคร (Character) และฉาก (Setting) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

โครงเรื่อง (Plot) มีการตัดทอนโครงเรื่องจากกามนิต-วาสิฏฐี ในส่วนที่เป็นหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา และเรื่องราวพุทธประวัติออกทั้งหมด รวมถึงการดำเนินเรื่องราวบนสวรรค์ และการลำดับเหตุการณ์แบบตัดสลับย้อนกลับไปกลับมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ส่วนการตัดทอนจากเรื่องนาร์ซิสซัส ได้ตัดในส่วนโครงเรื่องย่อยอื่นๆออกไป เช่น การแอบหลงรักนาร์ซิสซัสของนางไม้เอคโค การที่นางไม้เอคโคโดนสาปให้สูญเสียพลังในการพูด หรือการที่นาร์ซิสซัสถูกเทพีแอฟโรไดท์เสกให้กลายเป็นดอกไม้ในตอนสุดท้าย เป็นต้น

แก่นเรื่อง (Theme) มีการตัดทอนในส่วนของแก่นเรื่องจากกามนิต-วาสิฏฐี ที่เป็นแนวคิดทางพุทธศาสนาออก ซึ่งเป็นความจริงของสรรพสิ่งทั้งหลายที่เรียกว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” รวมไปถึงเรื่องของหนทางดับทุกข์ การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ และการไปสู่นิพพาน

ตัวละคร (Character) ในเรื่องจุฬาลงกรณ์ได้ตัดทอนตัวละครจากกามนิต-วาสิฏฐี ที่อยู่ในพุทธประวัติออกทั้งหมด ได้แก่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอานนท์ พระสารีบุตร องคุลีมาล

และทำวามหาพรหม รวมถึงตัวละครองอื่นๆในเรื่อง ส่วนการตัดทอนจากเรื่องนาร์ซิสซัส ได้ตัดตัวละครอื่นๆออกทั้งหมดได้แก่ นางไม้เอคโค เทพีเฮียรา เทพซุส เทพีแอโฟรไดท์ ฯลฯ

ฉาก (Setting) มีการตัดทอนฉาก สถานที่ และบรรยากาศ ที่เกี่ยวข้องกับนรก-สวรรค์ และพรหมโลก จากเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี ออกทั้งหมด รวมถึงฉากอื่นๆโดยทั่วไปของเรื่องนาร์ซิสซัส ก็ถูกตัดออกไปเช่นกัน

สำหรับการตัดทอนองค์ประกอบต่างๆดังที่กล่าวข้างต้นนี้เป็นสาเหตุมาจากที่เรื่องราวของจุฬาทรีคุณนั้น กล่าวถึงความรักของตัวละครชายหญิงที่เป็นศัตรูกันทางการเมือง คือเป็นเรื่องความรักกับสงครามโดยไม่ได้มีการผูกเรื่องให้เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติหรือมีการแทรกหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาแต่อย่างใด อีกทั้งตัวละครทั้งหมดดำเนินเรื่องราวต่างๆบนโลกมนุษย์ไม่ได้มีการกล่าวไปถึงโลกหลังความตาย นรก-สวรรค์ อย่างชัดเจนดังเช่นเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี นอกจากนี้ในเรื่องจุฬาทรีคุณก็ไม่ได้มีเรื่องราวส่วนใดเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์อื่นๆจากเรื่องนาร์ซิสซัส ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งการตัดทอนเหล่านี้ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดสำคัญของเรื่องเปลี่ยนแปลงไป เพราะโครงเรื่องหลักที่เป็นความรักแบบโศกนาฏกรรมรวมถึงแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรักและความงามยังคงอยู่ อีกทั้งลักษณะที่สำคัญอื่นๆในองค์ประกอบต่างๆยังคงเดิม เช่น ลักษณะเด่นของตัวละครเอก ลักษณะของความขัดแย้ง องค์ประกอบของฉากหลัก เป็นต้น

4) ลักษณะการดัดแปลง (Modification)

จากลักษณะสัมพันธ์ทั้ง 3 ข้อ ที่ได้อธิบายรายละเอียดไปก่อนหน้านี้จะเห็นว่านวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณมีลักษณะที่คงเดิมอยู่หลายประการ และในหลายองค์ประกอบก็มีการเพิ่มเติม ขยายความ รวมไปถึงในบางองค์ประกอบก็ถูกตัดทอนออกไป จึงนำมาสู่การอธิบายถึงลักษณะวิธีการดัดแปลงนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ที่ทำให้รูปลักษณ์ไม่เหมือนเดิม หรือมีความแตกต่างไปจากเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส ซึ่งพบว่านวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณมีการดัดแปลงเกือบทุกองค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ตัวละคร (Character) ฉาก (Setting) มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view) และสัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

โครงเรื่อง (Plot) นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณได้ดัดแปลงการนำเสนอโครงเรื่องหลักจากเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส โดยนำเสนอเรื่องราวทั้งความรักระหว่างชายหญิง และความรักต่อชาติบ้านเมืองไปพร้อมๆกัน กล่าวคือเป็นเรื่องความรักกับสงคราม ซึ่งส่งผลให้ตัวละครเกิดปมปัญหาอุปสรรค เมื่อต้องเลือกระหว่างเรื่องของหัวใจกับหน้าที่ จุฬาทรีคุณเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากที่

สำคัญที่สุดของเรื่องอย่างสถานจุฬาตรีคูณพร้อมกับภาพการคร่ำครวญ พร่ำพรรณนาความโศกเศร้าของนางเอกเนื่องจากเกลียดชังในความงามของตัวเอง เหตุการณ์นี้ได้ปรากฏอยู่ในความฝันของพระเอก และเป็นชนวนให้เกิดการดำเนินเรื่องราวต่างๆขึ้นตามมา

แก่นเรื่อง (Theme) นวนิยายเรื่องจุฬาตรีคูณได้ผสมผสานแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ความลุ่มหลงในกิเลสตัณหา จากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี รวมเข้ากับแก่นเรื่องความงาม และความลุ่มหลง มัวเมาในวังวนของโลกมายา จากเรื่องนาร์ซิสซัส พร้อมทั้งเพิ่มเติมแก่นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง จนทำให้เกิดเป็นแนวคิดสำคัญหรือแก่นเรื่องเฉพาะตัวของจุฬาตรีคูณที่ว่าด้วยความรัก ความงาม อำนาจ อันก่อให้เกิดความทุกข์และนำมาสู่ความหายนะในชีวิต (Tragic ending)

ตัวละคร (Character) ตัวละครทั้งหมดของนวนิยายเรื่องจุฬาตรีคูณมีฐานะเป็นเชื้อพระวงศ์ด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องราวรักๆใคร่ๆของชนชั้นปกครอง มีกษัตริย์ เจ้าชาย เจ้าหญิง ในขณะที่เรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ตัวละครเอกเป็นเพียงคนธรรมดา โดยเรื่องจุฬาตรีคูณมีการดัดแปลงรูปลักษณ์บุคลิกภายนอก และพฤติกรรมบางอย่างของตัวละครเอก เพื่อให้สมกับฐานะตัวละคร ดังนี้

พระเอก เป็นจอมกษัตริย์ผู้สง่างาม รูปร่างสูงใหญ่ มีบุคลิกของความทะนง ดุดัน มุ่งมั่นที่จะทำศึกสงครามเพื่อรวมอาณาจักรต่างๆให้เป็นปึกแผ่นเดียวกัน เป็นคนหนักแน่น เด็ดเดี่ยว กล้าได้กล้าเสีย มีองค์ประกอบของความเป็นชายชาตินักรบอย่างครบถ้วน แต่เป็นผู้ที่ไม่เคยมีความรัก และไม่รู้จักความรักมาก่อน กระทั่งเมื่อได้พบกับรักครั้งแรกจิตใจก็กลับหวนไหว อ่อนแอ

นางเอก เป็นเจ้าหญิงที่งดงามบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา มีความเพ้อฝัน แต่ขณะเดียวกันก็เกลียดชังความงามของตัวเอง แม้จะมีความหวนไหวอยู่ภายในจิตใจ แต่อีกด้านหนึ่งก็มีความเด็ดขาดมั่นใจ มีความรอบคอบ อีกทั้งยังมีความยุติธรรม มีความรัก ความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมือง

นอกจากนี้ ในนวนิยายเรื่องจุฬาตรีคูณ ได้มีการดัดแปลงตัวละครเอกจากเรื่องนาร์ซิสซัส โดยการเปลี่ยนรูปลักษณ์ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรม จากตัวละครเพศชายที่มีความหลงใหล คลั่งไคล้ในรูปโฉมความงามของตัวเอง จนกระทั่งวันหนึ่งเห็นเงาของตัวเองในสระน้ำแล้วก็หลงรัก กลายมาเป็น **ดาราชายพิลาส** นางเอกของเรื่องที่มีรูปโฉมงดงาม แต่กลับมีความรู้สึกเกลียดชังความงามของตัวเอง และคอยอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ตกลงดาลให้ตัวเองกลายเป็นคนน่าเกลียด ซึ่งการดัดแปลงนี้ถือเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่งของเรื่องจุฬาตรีคูณ โดยจะเห็นได้ว่าเป็นการทำให้ตัวละครมีลักษณะที่ตรงข้ามกันหมดเลย สิ่งเดียวที่มีเหมือนกันคือรูปโฉมความงามซึ่งถึงแม้ว่าความงามจะเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เป็นลักษณะที่น่าพึงพอใจแก่ทุกคนที่ได้พบเห็น และเป็นความปรารถนาของคนส่วนใหญ่ แต่ความคิดของดาราชายพิลาสกลับตระหนกอยู่เสมอว่าความงามทำให้มีแต่ผู้คนรักใคร่ แล้วเมื่อมีความรัก ความทุกข์ ความเศร้าย่อมเกิดตามมา ซึ่งเธอได้รับบทเรียนที่สำคัญนี้มาจากชีวิตแม่ของเธอ นั่นหมายความว่า

สิ่งสำคัญของความงามที่ต้องการนำเสนอ คือ ความงามไม่ได้นำมาซึ่งความสุขในชีวิตของผู้คนเสมอไป เพราะในความงามได้ซ่อนอาวุธร้ายที่เรียกว่า “ความหลง” โดยไม่ว่าจะหลงด้วยตัวของตัวเอง หรือจะหลงโดยผู้อื่นที่ได้พบเห็นก็ตาม แต่ในท้ายที่สุดแล้วความงามก็นำพาชีวิตมาสู่ความหายนะ ดังเช่นตัวละครนาร์ซิสซัส และดาร์รายพิลาส นั่นเอง

ฉาก (Setting) ในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณได้ดัดแปลงให้ “จุฬาทรีคุณ” มีความสำคัญมากขึ้น จากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี เนื่องจากบริเวณดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ที่ถูกสมมติขึ้น แต่เป็นบริเวณที่เชื่อว่ามียุ่จริงในทางภูมิศาสตร์ของอินเดีย โดย “จุฬาทรีคุณ” ได้ถูกใช้เป็นที่ฉากเปิดเรื่อง ตอนกลางเรื่อง และตอนจบของเรื่อง ซึ่งมีความผูกพันกับตัวละครเอกตั้งแต่ต้นจนจบ อีกทั้งในเรื่อง นาร์ซิสซัส ที่ตัวละครเอกได้จบชีวิตตัวเองบริเวณสระน้ำกลางป่า ก็ได้ถูกนำมาดัดแปลงใช้เป็นที่สังเวทชีวิตของดาร์รายพิลาสและแม่ของเธอ ณ สถานจุฬาทรีคุณ เช่นกัน

มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view) มีการผสมผสานมุมมองการเล่าเรื่องหลายรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนเปิดเรื่อง จุฬาทรีคุณมีการใช้วิธีการเล่าเรื่องโดยที่ไม่ทราบว่ามีผู้เล่าเป็นใคร และกำลังเล่าให้ใครฟัง แต่มีการใช้คำที่เปรียบเสมือนว่ากำลังเรียกผู้ฟังให้เกิดความสนใจ เช่น ทำให้ผู้อ่านที่กำลังอ่านเนื้อหาในตอนนั้นอยู่กลายเป็นผู้ฟังเรื่องราว เป็นกลวิธีที่ดึงความสนใจให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม หรือรู้สึกที่กำลังถูกชักชวนให้ติดตามเรื่องราวต่างๆที่จะเกิดขึ้นต่อไป

สัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol) ในเรื่องมีการสื่อความหมายด้วยการใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงแนวคิดบางอย่าง หรือเป็นสภาวะ อารมณ์ความรู้สึก พฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งมีความหมายไปในทิศทางเดียวกับเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส แม้จะไม่ได้ใช้สิ่งเดียวกันมาเป็นสัญลักษณ์ แต่ก็สามารถสื่อสารให้เข้าใจในความหมายแบบเดียวกันได้ ยกตัวอย่างเช่น การปลอมตัวของพระเอกในเรื่องจุฬาทรีคุณ กับตัวละครเอกอย่างกามนิต ที่แทนสภาวะของ “ความรักทำให้คนตาบอด หรือความรักบังตา” การใช้ “จุฬาทรีคุณ” เป็นชื่อเรื่องของนวนิยาย และเป็นสถานที่แห่งความรักของพระเอกนางเอก เช่นเดียวกับการใช้ “ลานอโศก” ในเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี โดยต้นอโศกถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อเป็นสักขีพยาน และเป็นสถานที่แห่งความรัก ซึ่งในเรื่องจุฬาทรีคุณก็ได้เลือกใช้ต้นไม้ “ต้นมะลูลี” เป็นสถานที่แห่งความรักของตัวละครอย่างชัตติยะราเชนทร์ และอาภัสรา ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการสื่อความหมายของ “ความงาม” เป็นตัวแทนของ “ความตาย” ผ่านความรู้สึกนึกคิดของดาร์รายพิลาส ที่เกลียดชังความงามของตัวเองเพราะจะทำให้ชีวิตต้องพบกับหายนะ ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกับที่นาร์ซิสซัส ได้ลุ่มหลง มัวเมา และประสบกับหายนะในชีวิตของเขาเองแล้ว.

สรุปลักษณะสัมพันธ์ทวินวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณกับเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส

องค์ประกอบ การเล่าเรื่องใน นวนิยายจุฬาทรีคุณ	ลักษณะสัมพันธ์ทวิน							
	กามนิต-วาสิฎฐี				นาร์ซิสซัส			
	คงเดิม	ขยาย	ตัดทอน	ดัดแปลง	คงเดิม	ขยาย	ตัดทอน	ดัดแปลง
1. โครงเรื่อง	■	■	■	■	●	●	●	●
2. แก่นเรื่อง	■	■	■	■	●	●		●
3. ความขัดแย้ง	■	■			●	●		
4. ตัวละคร	■		■	■			●	●
5. ฉาก	■	■	■	■	●	●	●	●
6. มุมมองการเล่าเรื่อง	■			■	●			
7. สัญลักษณ์พิเศษ				■				●

ตารางที่ 1 : สรุปลักษณะสัมพันธ์ทวินวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณกับเรื่อง
กามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณมีลักษณะสัมพันธ์ทวินจากกามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส ครบทุกลักษณะได้แก่ การคงเดิม (Convention) การขยายความ (Extension) การตัดทอน (Reduction) และการดัดแปลง (Modification) โดยองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดที่สุดคือ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) และฉาก (Setting) ซึ่งเปลี่ยนแปลงครบทุกลักษณะของสัมพันธ์ทวิน ในขณะที่เดียวกันลักษณะสัมพันธ์ทวินที่พบมากที่สุดคือ ลักษณะของการคงเดิม และการดัดแปลง นั้นหมายความว่านวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณได้รักษาองค์ประกอบหลักของเรื่องจากกามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส เอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่องหลักที่เป็นเรื่องความรักของชายหญิงแล้วพบกับปัญหา อุปสรรค ความขัดแย้งในจิตใจ อันนำไปสู่บทสรุปของเรื่องที่เป็นโศกนาฏกรรม (Tragic ending) โดยแก่นเรื่องหลักก็เป็นแก่นความรักในแบบรักโศก (Tragic Love) ที่ตัวละครต้องพบกับความทุกข์ ความโศกเศร้าในความรัก อีกทั้งตัวละครในเรื่องจุฬาทรีคุณก็มีลักษณะเด่นของตัวละครเอกจากเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี ที่ถูกหยิบมาใช้ในด้านของ อุปนิสัย อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม และความเป็นไปของตัวละคร ในส่วนของฉากหลักก็เป็นบรรยากาศโดยทั่วไปที่คล้ายคลึงกับเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี คือ อาณาจักรอินเดียโบราณ มีปราสาท เทวาลัย มีสถานที่ธรรมชาติ แม่น้ำ ป่า หุบเขา ฯลฯ รวมทั้งลักษณะของแหล่งน้ำที่นาร์ซิสซัสจมน้ำลงในตอนสุดท้ายก็คล้ายคลึงกับสถานที่สังเวณีชีวิตของดาร์รายพิลาสในจุฬาทรีคุณ สำหรับมุมมอง

การเล่าเรื่องหลักก็เป็นการเล่าโดยผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่าง (The Omniscient author) แต่สอดแทรกด้วยมุมมองการเล่าเรื่องแบบอื่นๆสลับกันไป

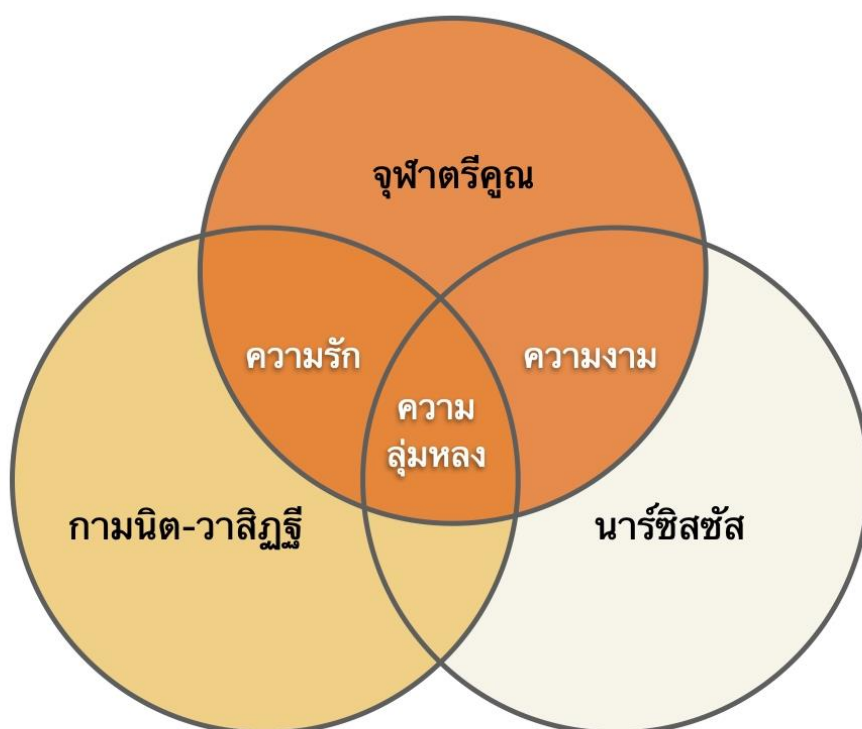
ซึ่งองค์ประกอบที่มีการคงเดิมเหล่านี้เมื่อถูกนำไปดัดแปลงก็ทำให้นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ มีรูปลักษณะที่แตกต่างออกไปจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส โดยที่องค์ประกอบหลักไม่ได้เปลี่ยนแปลงหรือทำให้ความหมายของเรื่องหดหายไปด้วย อย่างในโครงเรื่องจุฬาทรีคุณก็ได้ผสมผสานเรื่องราวความรักของชายหญิงที่มาพร้อมกับการเป็นศัตรูกันทางการเมือง โดยมีแก่นเรื่องความรัก ความงาม อำนาจ ที่นำมาสู่ความหายนะในชีวิต ซึ่งตัวละครก็ได้ถูกดัดแปลงให้เหมาะสมกับเรื่องมากขึ้น เช่น ชนชั้นฐานะ บุคลิกลักษณะ พฤติกรรมบางอย่าง แต่ลักษณะเด่นยังคงเหมือนเดิม รวมทั้งการดัดแปลงตัวละครเอกจากเรื่องนาร์ซิสซัสที่จุฬาทรีคุณได้สร้างให้เป็นนางเอกผู้เลอโฉมแต่เกลียดชังในความงามของตัวเอง ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของเรื่องเช่นเดียวกับการดัดแปลงฉาก ที่ได้เน้นความสำคัญของ “จุฬาทรีคุณ” จากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ให้กลายเป็นฉากสำคัญ และเป็นแกนกลางของเรื่องได้อย่างน่าสนใจ

ลักษณะสัมพันธ์บทที่เกิดขึ้นในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณนี้ ชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมทั้งสองเรื่องอย่างกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส ได้มีอิทธิพลต่อเรื่องจุฬาทรีคุณในแง่มุมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของตัวผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ (พนมเทียน) ที่ได้กล่าวถึงที่มาของนวนิยายเรื่องนี้เอาไว้ว่า

“...มีข้อความอยู่ตอนหนึ่งคือเป็นบทสนทนาระหว่างกามนิตกับวาสิฏฐีเกี่ยวพันไปถึงวังน้ำวนอันศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากแม่น้ำคงคาไหลมาบรรจบกับแม่น้ำยมุนา และในเวลากลางคืนบนท้องฟ้าก็จะมีทางช้างเผือกขาวไสวไหลเลื้อยมาบรรจบด้วย เรียกทางช้างเผือกด้านบนนั้นว่า คงคาสวรรค์ ตำแหน่งที่แม่น้ำทั้งสามสายมาบรรจบกันนี้เรียกว่า “จุฬาทรีคุณ” รุ่งขึ้นอีกปีหนึ่ง ได้เรียนลึกลงไปในประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของอินเดียโบราณและได้พบว่าแม่น้ำคงคาและยมุนามีจุดบรรจบกันจริง ต่อมาได้ศึกษาในตำราของเทววิทยาพบเอาเทพบุตรองค์หนึ่งนามว่านาร์ซิสซัส ผู้ซึ่งมองลงไปใ้ในแผ่นน้ำเห็นเงาอันสวยงามของตัวเองแล้วก็หลงรักเงา ผมแปลกใจ อะไรหว่า มีการเห็นเงาตนเองแล้วมาหลงรักตัวเองด้วย นาร์ซิสซัสนั้นเป็นเพศชายยังหลงรักเงาของตัวเองได้ ถ้าจะมีผู้หญิงสักคนมีความคิดเป็นตรงข้าม คือเห็นความงามของตนเองแล้วแทนที่จะชื่นชอบกลับเกลียดชังความงามของตนเอง? และเมื่อจะเกลียดชังความงามของตนเองมันก็ต้องมีเหตุผลด้วยว่าเป็นเพราะเหตุใด? โครงเรื่องถูกกำหนดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งมันจะต้องเกี่ยวพันกับวังน้ำวนจุฬาทรีคุณด้วย ตำแหน่งจุฬาทรีคุณจะต้องเป็นโครงสร้างใหญ่หรือเป็นสถานที่สำคัญของเรื่อง...”

(จากคำนำผู้เขียน, จุฬาทรีคุณ, แพรวล้านกพิมพ์, 2556)

อาจกล่าวได้ว่าตัวบทนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณนี้ได้เลือกสรรส่วนต่างๆมาใช้ได้อย่างลงตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาหัวใจสำคัญของทั้งสองเรื่องไว้อย่างประเดิมเกี่ยวกับความงามที่เป็นบ่อเกิดของความรัก เมื่อรักเกินพอดีก็กลับกลายเป็นความหมกมุ่น ลุ่มหลง มัวเมาจนมองไม่เห็นโลกของความเป็นจริง และไม่ยอมรับในสภาวะของชีวิตที่ต้องเจอ เมื่อถูกความลุ่มหลงครอบงำจนขาดสติ สุดท้ายแล้วชีวิตจึงได้พบกับความหายนะในที่สุด นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมขยายความในรายละเอียดส่วนต่างๆ มีการตัดบางส่วนออกไป และปรับเปลี่ยนในองค์ประกอบทุกอย่างสอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เกิดเป็นวรรณกรรมเรื่องจุฬาทรีคุณ ที่มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จนมีการนำไปต่อยอด ดัดแปลงเป็นผลงานอีกหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ บทเพลง บทละครวิทยุ ละครเวที ภาพยนตร์ และบทการแสดงต่างๆ โดยเฉพาะบทเพลงเพื่อใช้ประกอบละครวิทยุซึ่งมีจำนวนถึง 5 บทเพลง ที่ได้รับความนิยมกันมายาวนานและปัจจุบันก็ยังคงเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะนำเสนอลักษณะเนื้อหา และวิธีการดัดแปลงบทเพลงดังกล่าว ในลำดับถัดไป.

ภาพที่ 8 : สรุปความสัมพันธ์ของวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง (ที่มา : โดยผู้วิจัย)

4.2 ลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

บทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ หรือเพลงชุดจุฬาทรีคุณ ประกอบด้วย 5 บทเพลง ได้แก่ เพลงจุฬาทรีคุณ เพลงจ้าวไม่มีศาล เพลงอ้อมกอดพี่ เพลงใต้ร่มมลลิว และเพลงปองใจรัก เป็นผลงานการประพันธ์คำร้องโดย “ครูแก้ว อัจฉริยะกุล” และประพันธ์ทำนองโดย “ครูเอื้อ สุนทรสนาน” แห่งวงดนตรีสุนทราภรณ์ โดยในปี พ.ศ. 2491 ครูแก้ว อัจฉริยะกุล ได้พบเห็นต้นฉบับเรื่องจุฬาทรีคุณ ของพนมเทียน และได้นำไปดัดแปลงเป็นบทละครวิทยุ พร้อมกับประพันธ์บทเพลงขึ้นมาจำนวน 5 บทเพลง เพื่อใช้ประกอบเรื่องโดยมี ครูเอื้อ สุนทรสนาน ประพันธ์ทำนอง ละครวิทยุเรื่องจุฬาทรีคุณนี้ ได้ถูกนำไปออกอากาศทางกรมประชาสัมพันธ์โดยคณะละครวิทยุ “คณะแก้วฟ้า” (ครูแก้ว อัจฉริยะกุล เป็นเจ้าของคณะ) ซึ่งมีการขับร้องและบันทึกเสียงครั้งแรกโดย ครูเอื้อ สุนทรสนาน รับบท อริยวรรต, มัณฑนา โมรากุล รับบท ดารารายพิลาส, วินัย จุลละบุษปะ รับบท ชัตติยะราเชนทร์ และเพ็ญศรี พุ่มชูศรี รับบท อาภัสรา

สำหรับการวิเคราะห์ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง โดยจะอธิบายรายละเอียดในแต่ละบทเพลงไล่เรียงไปตามลำดับ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์วิธีการดัดแปลงบทเพลงดังกล่าว ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้จะประกอบไปด้วย

1. เนื้อเพลง และเรื่องราวในบทเพลง
2. ลีลาการใช้ภาษาในบทเพลง ได้แก่ การใช้ภาพพจน์ และรสในวรรณคดี
3. ผลการศึกษาวิธีการดัดแปลงบทเพลง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.2.1 ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลง

1. เพลงจุฬาทรีคุณ

ข้าแต่คงคา จุฬาทรีคุณ	ดวงใจข้าอาตุร หนักเอย
ความงามวิไล ข้ามิได้ปรารถนา	ข้าซึ่งหนักหนา เจ้าเอย
เพราะชนนี้ ข้าวิไล	จึงถูกสังเวย เสียในสายชล ด้วยรักเอย
จุฬาทรีคุณ ชนนี้ชีพสูญ	ในสาย จุฬาทรีคุณ นี้เอย
ดาราราย เลิศโสภา	ข้าไม่นำพา เพราะกลัวว่า จะถูกสังเวย
โปรดสถาปสรร ขอให้โถม อันนำเขย	สิ้นสวดยเลย ไร้ค่า

ให้ข้าฯ ชัง ลิ่นหวังชื่นชม
ขอให้สมใจ ในปรารภณา

ขอให้ไร้คุณิยม นำพา
นะ จุฬาทรีคุณ เจ้าเอย

เรื่องราวในเพลงจุฬาทรีคุณ

กล่าวถึงดรรารายพิลาส นางเอกของเรื่องที่มีรูปโฉมงดงาม แต่กลับเกลียดชังในความงามของตัวเอง เธอได้มาร้องขอ อ่อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บริเวณแม่น้ำ “จุฬาทรีคุณ” ให้ช่วยดลบันดาลให้เธออัปลักษณ์เพื่อที่จะได้ไม่มีผู้ใดมารักใคร่ เพราะเธอมีความรู้สึกนึกคิดที่ว่าความงามเป็นบ่อเกิดของความรัก และความรักจะก่อให้เกิดการเผชิญกับความทุกข์ เช่นเดียวกับที่แม่ของเธอต้องสังเวทชีวิต ณ สถานจุฬาทรีคุณแห่งนี้ เรื่องราวตอนนี้อยู่ในฉากเปิดเรื่องโดยภาพเหตุการณ์นี้ได้ปรากฏอยู่ในความฝันของอริยวรรต และเป็นต้นเหตุให้เกิดการดำเนินเรื่องราวต่างๆตามมา

เนื้อเรื่องในเพลงจุฬาทรีคุณจึงเป็นคำพูดที่ดรรารายพิลาสรำพึงรำพันกับจุฬาทรีคุณ ด้วยอารมณ์ที่โศกเศร้า หวาดหวั่น และเกรงกลัว ว่าชีวิตตัวเองจะต้องพบกับความหายนะ โดยชี้ให้เห็นถึงทัศนคติต่อความงามว่า “ความงามเป็นสาเหตุของความตาย” ซึ่งฉากนี้ถือเป็นฉากสำคัญ และเป็นจุดเด่นที่สุดของเรื่อง เนื่องจากเรื่องราวทั้งหมดเริ่มต้นจากตรงนี้และบทสรุปสุดท้ายของเรื่องก็จบลง ณ สถานที่แห่งนี้เช่นกัน อีกทั้งชื่อเพลงก็เป็นชื่อเดียวกันกับชื่อเรื่องนวนิยาย อันเป็นการเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของแม่น้ำจุฬาทรีคุณซึ่งเป็นสถานที่หลัก และเป็นแกนกลางของเรื่อง จึงส่งผลให้เพลงนี้กลายเป็นเพลงเอก ที่มีความโดดเด่น แตกต่างจากบทเพลงอื่นๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ลีลาการใช้ภาษาในเพลงจุฬาทรีคุณ

1) ภาพพจน์ (Figure of speech)

ภาพพจน์ในเพลงจุฬาทรีคุณ ปรากฏการใช้ สมมุติภาวะ (Apostrophe) เป็นการทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น สถานที่ สิ่งของ สิ่งที่เป็นนามธรรมต่างๆ รวมถึงบุคคลที่ล่วงลับหรือไม่ปรากฏตัวในทีนั้นกลับมีชีวิตขึ้นมา และตัวละครสามารถพูดคุยโต้ตอบกับสิ่งนั้นได้

ขอให้สมใจ ในปรารภณา

นะ จุฬาทรีคุณ เจ้าเอย

แสดงให้เห็นว่าตัวละครเอกมองจุฬาทรีคุณเป็นมากกว่าแค่สถานที่หนึ่ง แต่ได้กล่าวพูดคุย แสดงอารมณ์ความรู้สึก ความปรารถนา เสมือนว่าจุฬาทรีคุณมีชีวิตจิตใจ คอยรับฟัง และรับรู้ได้ในสิ่งที่ตัวละครกำลังพูดคุยด้วย

2) รสในวรรณคดี

เพลงจุฬาทรีคุณ ปรากฏรสในวรรณคดี ได้แก่ กรณารส คือ รสแห่งความสงสาร ที่ได้รับรู้ถึงความทุกข์โศกของตัวละคร เช่น การพลัดพรากจากคนรัก การประสบเคราะห์กรรม เป็นต้น โดยในบทเพลงเป็นการพร่ำพรรณนา คร่ำครวญถึงความทุกข์โศกของนางเอกที่ต้องสูญเสียแม่ของตัวเองด้วยสาเหตุจากความงาม และความรัก

2. เพลงจ้าวไม่มีศาล

ไอ้เกิดมา ไอศูรย์ราชาของข้าก็มี
 แคว้นใดเข้าไปทั่วในปฐพี ข้าถือเป็นที่ครองนาน
 ประเวศเขตแดน ซอกซอน
 เที้ยวเร่สัญจร หาดวงสมรนงคราญ
 จากจรที่กิน ถิ่นฐาน
 จ้าวไม่มีศาลขอทานเขากินสิ้นคน
 ปรารถนา พบดวงดาราเบื่องบน
 ถึงต้องทุเรศอัปจน ทุกข์ใจจำทนกัดฟัน
 ข้าปอง โฉมงามรูปทองน้องเอย
 ขอเพียงชื่นชมขีดเซย ดังที่เคยคิดมั่น
 ทั้งดวงใจ พี่จะให้ไอศูรย์ร่วมกัน
 ร่วมยศราชันย์ ร่วมขวัญข้าเอย

เรื่องราวในเพลงจ้าวไม่มีศาล

เป็นเหตุการณ์ในตอนต้นเรื่องภายหลังจากที่อริยวรรตได้ฝังเห็นภาพของดาราaray-พิลาส หญิงงามผู้เลอโฉมแต่กลับพร่ำพรรณนา คร่ำครวญ ถึงความเกลียดชังในความงดงามของตัวเอง ณ สถานจุฬาทรีคุณ จึงเกิดความร้อนใจอยากค้นหาว่านางในผืนนั้นเป็นใคร และชักชวนขัตติยะราเชนทร์ ผู้เป็นน้องชายให้เดินทางไปด้วยกัน ทั้งสองปลอมตัวเป็นคนร่อนเร่ พเนจร เหมือนพวกยาจก เพื่อที่จะเข้าไปยังเมืองพาราณสีซึ่งเป็นดินแดนของศัตรู

เนื้อร้องในเพลงจ้าวไม่มีศาลจึงเป็นบทสนทนาของชัตติยะราเชนทร์ที่กล่าวถามกับพี่ชายถึงสาเหตุที่ต้องปลอมตัวเข้าไปอยู่ในดินแดนข้าศึก ทั้งๆที่เป็นถึงกษัตริย์ผู้ซึ่งมีอำนาจ บริวาร แต่กลับทำตัวเหมือนพวกเร่ร่อน ขอทาน เพียงเพื่อจะไปตามหานางในฝันนั่นคือดารารายพิลาส เป็นการแสดงให้เห็นถึงพลาณภาพแห่งความรัก ที่ทำให้คนๆหนึ่งยอมทุกอย่างแม้กระทั่งเกียรติยศศักดิ์ศรีของตัวเอง เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ อีกทั้งมีการใช้คำว่า “จ้าวไม่มีศาล” เป็นชื่อเพลง เพื่อที่จะสื่อความหมายถึง “พฤติกรรมของอริยวรรต” ที่เป็นกษัตริย์แต่ยอมลำบากปลอมตัว เหมือนพวกยากจนคอยร่อนเร่ พเนจร ต้องขอทานเขากิน คำไหนนอนนั่น ซึ่งคำว่าจ้าวไม่มีศาลมาจากสำนวนที่ว่า “เจ้าไม่มีศาล สมภารไม่มีวัด” หมายถึง ผู้ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน

ลีลาการใช้ภาษาในเพลงจ้าวไม่มีศาล

1) ภาพพจน์ (Figure of speech)

การใช้ภาพพจน์ในเพลงจ้าวไม่มีศาล ได้แก่ อติพจน์ (Hyperbole) หรือการกล่าวเกินความเป็นจริง เพื่อเน้นย้ำความหมายของคำให้มีน้ำหนักมากขึ้น ดังเช่น

ข้าปอง โฉมงามรูปทองน้องเอ๋ย

โดยคำว่า “โฉมงามรูปทอง” ไม่ได้ถึงร่างกายหรือรูปโฉมเป็นทองคำ แต่ให้อารมณ์ที่หนักแน่นว่า หญิงสาวที่เอ๋ยถึงต้องเป็นหญิงที่งดงามมาก ผิวพรรณเปล่งปลั่ง ผุดผ่องเหมือนดังทองคำ หรืออาจจะหมายถึง เป็นความสวยงามแบบหญิงชนชั้นสูงศักดิ์ ดูเลอค่า ดุมีชาติตระกูล

2) รสในวรรณคดี

เพลงจ้าวไม่มีศาล ปรากฏรสในวรรณคดี ได้แก่ วีรรส คือ รสที่รับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่มีความกล้าหาญ มุ่งมั่น บากบั่น เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ โดยในเพลงแสดงให้เห็นถึงความมุมานะ พากเพียรของพระเอก คืบคลานที่จะเข้าไปในแคว้นของศัตรูเพื่อจะตามหานางในฝัน โดยไม่หวั่นเกรงต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า

ประเวศเขตแดน ชอกซอน

เที่ยวเร่ลัญจกร หาดวงสมรนางคราญ

จากจรที่กิน ถิ่นฐาน

จ้าวไม่มีศาลขอทานเขากินสิ้นคน

3. เพลงอ้อมกอดพี่

ขวัญ ชีวีพี่เอย	ขวัญ เจ้าจงอย่าเลยจากไป
นอน	เนื้อละมุนหนุนกลางหว่างใจ
พี่ประคองในอ้อมกอดไว้	เพื่อขวัญฤทัยได้หนุนรอง
นอน ในอ้อมกอดพี่	แขนพี่ วางแทนที่ตั้งทอง
นอน	ขวัญดวงใจในอ้อมประคอง
คุ้มกันภัยให้แทนเกราะทอง	ให้น้องนิทรอย่าหมองเลย
เนตรน้อง มีประกายดารา	น้องจง นิทร อย่าลืมตาน้องเอย
หลับเถิดหนา	น้องอย่าเผยดวงตาเลย
เพราะดาทราชมชย	จะเฝ้า แสงดาวนภาอัปไป
ซ่อนแสง เก็บไว้ให้พี่	ตื่นนี้ พี่จะชมชื่นใจ

เรื่องราวในเพลงอ้อมกอดพี่

เป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏในช่วงกลางของเรื่อง โดยหลังจากที่อริยวรรตถูกจับขังอยู่ในคุก ดารารายพิลาสได้แอบเข้าไปช่วยและขอคำมั่นสัญญาจากเขาว่าจะไม่มารุกรานเมืองพาราณสี แต่อริยวรรตปฏิเสธ ดารารายพิลาสจึงตะโกนเรียกทหาร ในขณะที่เดียวกันชัตติยะราเชนทร์ก็โผล่เข้ามาช่วยไว้ได้ อริยวรรตจึงพาดารารายพิลาสหลบหนีเข้าป่าไปด้วยกัน

เนื้อร้องในเพลงอ้อมกอดพี่จึงเป็นตอนที่ดารารายพิลาสกำลังนอนหลับอยู่ในที่พัก และได้ละเมอเรียกหาอริยวรรต เขาจึงร้องเพลงขับกล่อมพร้อมประคองเธอเอาไว้ในอ้อมกอด โดยเนื้อหาในบทขับกล่อมเป็นความรู้สึกของอริยวรรตที่แสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย ความปรารถนาดี และการให้ความปลอดภัยกับดารารายพิลาส อีกทั้งยังมีการชื่นชมในความงามของหญิงคนรักอีกด้วย

ลีลาการใช้ภาษาในเพลงอ้อมกอดพี่

1) ภาพพจน์ (Figure of speech)

การใช้ภาพพจน์ในเพลงอ้อมกอดพี่ พบว่ามี 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1 อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยคำร้องในเพลงมีการเปรียบเทียบอ้อมกอดของพระเอกที่กอดนางเอกไว้ขณะนอนหลับ

นอน ในอ้อมกอดที่ แขนที่ วางแทนที่ตั้งทอง

เปรียบเทียบว่าแขนของพระเอกเป็นตั้งที่ใช้สำหรับนั่งหรือนอน

ขวัญดวงใจในอ้อมประคอง คุ้มกันภัยให้แทนเกราะทอง

เปรียบเทียบว่าอ้อมกอดของพระเอกคือเกราะที่ช่วยปกป้อง คุ้มครองนางเอกจากภัยอันตรายต่างๆ นางเอกสามารถนอนหลับได้โดยไม่ต้องกังวลสิ่งใด

1.2 อติพจน์ (Hyperbole) มีการใช้คำกล่าวให้เกินความเป็นจริง โดยเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพของตัวละครชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เนตรน้อง มีประกายดารา น้องจง นิทรา อย่าลืมตาน้องเอย

เป็นคำที่พระเอกชื่นชมในความงามของนางเอกว่ามีแววดาเปล่งประกายเหมือนแสงของดวงดาว

1.3 บุคคลวัต (Personification) เป็นการทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความคิด หรือสิ่งที่ เป็นนามธรรม ให้มีอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆ เหมือนกับมนุษย์

หลับเถิดหนา น้องอย่าเผยดวงตาเลย
เพราะตาทราวมเขย จะแย้ แสงดาวนภาอัปไป

พระเอกกล่าวชื่นชมในความงามของนางเอกและให้นางเอกงนอนหลับตาเสียเถิด อย่าเผยดวงตาให้ใครเห็น เพราะแววดาของนางเอกจะทำให้แสงของดวงดาวบนท้องฟ้าดูหม่นหมองลงไป เป็นการทำให้ “ดวงตา” ซึ่งเป็นอวัยวะในร่างกายที่ไม่มีชีวิตทำกริยาอาการ “แย้” เหมือนพฤติกรรมของมนุษย์

2) รสในวรรณคดี

เพลงอ้อมกอดพี่ มีคำร้องที่กล่าวพรรณนาความรักของตัวละครเอก รวมทั้งมีการชื่นชมความงามของตัวละครด้วยในคราวเดียวกัน โดยรสวรรณคดีที่ปรากฏในเพลง มีดังนี้

2.1 ศฤงคารรส คือ รสที่เกิดจากการได้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกถึงความรักของตัวละคร มีการพรรณนากล่าวแสดงความรักระหว่างชายหญิง อย่างในบทเพลงนี้พระเอกกล่าวแสดงถึงความรักความห่วงใยที่มีต่อนางเอกอย่างมาก เป็นการให้ความอบอุ่น ปลอดภัยแก่ชีวิตเมื่อเธออยู่ในความดูแล

ขวัญ ชีวิตีเอย	ขวัญ เจ้า จงอย่าเลยจากไป
นอน	เนื้อละมุนหนุนกลางหว่างใจ
ที่ประคองในอ้อมกอดไว้	เพื่อขวัญฤทัยได้หนุนรอง
นอน ในอ้อมกอดพี่	แขนที่ วางแทนที่ตั้งทอง
นอน	ขวัญดวงใจในอ้อมประคอง
คุ้มกันภัยให้แทนเกราะทอง	ให้น้องนิทราย่าหมองเลย

2.2 เสาวรจณี คือ รสแห่งการชื่นชมความงาม ทำให้รับรู้ถึงความงดงามของสิ่งที่กล่าวถึง โดยมีทั้งการชมความงามของสภาพบ้านเมือง และความงามของตัวละคร สำหรับในเพลงนี้เมื่อพระเอกกล่าวแสดงความรักแก่นางอันเป็นที่รักแล้ว ก็แสดงความชื่นชม ความหลงใหลในความงดงามของนางเอกด้วย อันเป็นการสร้างความโรแมนติกในความรักได้อย่างดี

เนตรน้อง มีประกายดารา	น้องจิ่ง นิทรา อย่าลืมนาง้องเอย
หลับเกิดหนา	น้องอย่าเผยดวงตาเลย
เพราะตาทราวมเขย	จะเข้ย แสงดาวนภาอัปไป
ซ่อนแสง เก็บไว้ให้พี่	คืนนี้ พี่จะชมชื่นใจ

4. เพลงใต้ร่มมลลิล¹

(ญ) โอ มลลิล ร่มนี้มีดีมน ข้าเหลือทนอัจนหัวใจ
ต้องพรากรักไป ภายใต้ร่มไม้ของเจ้านี้
(ข) ลีม รักที่หลัง ลงฝังกับใจ ฝังฝากให้ใต้ร่มมลลิล

¹ มลลิล ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เขียนว่า มะลลิล หมายถึง ชื่อไม้พุ่มรอเลื้อยชนิด *Jasminum multiflorum* (Burm.f.) Andrews ในวงศ์ Oleaceae ในวรรณคดีเรียก มะลลิล

จงลืมรักพี่ อย่ามีญาติอาลัยต่อกัน

(ญ) ยากเย็น กรรมหรือเวรอันใด นำชักให้ดวงฤทัยโศกศัลย์

(ข) พี่ตรม สุตภิรมย์รำพัน บุญไม่เปรียบเทียบทันร้าวรานฤทัย

(ญ) โอ รักที่ผ่าน ดั่งฝันชั่วคืน ครั้นพอตื่นกลับคืนหายไป

(ข) โธ อย่าร้องไห้ พลอยให้ดวงใจร้าวระบม

(ข+ญ) ร่มมลูลี เป็นที่สุดท้าย แห่งจุดหมายน้องพี่

มลูลีเห็นใจน้องพี่ ว่าสิ้นคืนนี้ น้องพี่สิ้นกัน

เรื่องราวในเพลงใต้ร่มมลูลี

กล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนที่อริยวรรตและดาราarayพิลาสหลบหนีมาอยู่ในป่า โดยขณะเดียวกันชัตติยะราเชนทร์ ก็ถูกจับเป็นตัวประกันอยู่ที่เมืองพาราณสี จึงมีจดหมายเสนอให้แลกเปลี่ยนตัวชัตติยะราเชนทร์ ดาราarayพิลาสจึงตั้งใจกล่าวตัดขาดกับอริยวรรตเพื่อให้เขายินยอมแลกเปลี่ยนตัวกับชัตติยะราเชนทร์ อริยวรรตเสียใจที่ถูกหญิงคนรักตัดรอนทำให้ขาดสติ และสั่งให้ชัตติยะราเชนทร์ไปพาตัวอภิสราคุ่มั้นของตัวเองมาอภิเษกสมรสกลางป่าทันที

เนื้อหาในเพลงใต้ร่มมลูลี เป็นบทสนทนาระหว่างชัตติยะราเชนทร์กับอภิสรา ทั้งสองเป็นคนรักกันแต่จำเป็นต้องตัดใจเพราะต้องทำตามหน้าที่ โดยอภิสราต้องแต่งงานกับอริยวรรตในคืนก่อนที่จะมีงานแต่งงานกับอภิสราจึงได้มากล่าวรำลาอาลัยต่อกันเป็นครั้งสุดท้ายที่ได้ต้นมลูลี ซึ่งในชื่อเพลง “ใต้ร่มมลูลี” เป็นการสื่อความหมายว่า ต้นมลูลีนี้จะเป็นสักขีพยานในความรักของตัวละครทั้งสอง เป็นสถานที่สุดท้ายที่ทั้งคู่ได้พำพิราบรรณาความรักที่มีต่อกัน และความรักที่มั่นคง แน่วแน่ของทั้งคู่ จะถูกฝังอยู่ในที่แห่งนี้อย่างไม่วันเสื่อมสลายไป

ลีลาการใช้ภาษาในเพลงใต้ร่มมลูลี

1) ภาพพจน์ (Figure of speech)

การใช้ภาพพจน์ในเพลงใต้ร่มมลูลี พบว่ามี 2 รูปแบบ ดังนี้

1.1 อุปมา (Simile) เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันหรือไม่เหมือนกัน โดยคำร้องในเพลงที่ปรากฏลักษณะของการเปรียบเทียบ ได้แก่

บุญไม่เปรียบเทียบทันร้าวรานฤทัย

ตัวละครต้องการจะเปรียบเทียบว่าตนเองบุญน้อย ไม่มีบุญวาสนาเหมือนกับคนอื่น จึงทำให้ต้องสูญเสียความรักไป

โอ รักที่ผ่าน ดั่งฝันชั่วคืน ครั้นพอตื่นกลับคืนหายไป

ตัวละครต้องการจะเปรียบเทียบว่าความรักที่มีให้แก่กันและกันที่ผ่านมานั้น เป็นเหมือนเพียงความฝันที่เพิ่งผ่านพ้นไปชั่วข้ามคืน เมื่อตื่นขึ้นมาความรักนั้นก็สูญสลายไปแล้ว

1.2 บุคคลวัต (Personification) เป็นการสร้างให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความรู้สึกนึกคิด ให้สามารถมีอารมณ์ ความรู้สึก หรือพฤติกรรมต่างๆ เหมือนกับมนุษย์

มลูลิเห็นใจน้องที่ ว่าสิ้นคืนนี้ น้องพี่สิ้นกัน

เป็นการทำให้ต้นมลูลิซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต รู้สึกเห็นอกเห็นใจในความรักของตัวละคร ทั้งสองที่ต้องพลัดพรากจากกัน หรือเป็นสักขีพยานให้แก่ความรักครั้งนี้ โดยอาการเห็นใจเป็นการร่วมรู้สึกในความทุกข์ยาก ลำบากใจของผู้อื่น

2) รสในวรรณคดี

ในเพลงได้ร่ำมลูลิ ปรากฏรสในวรรณคดี ได้แก่ กรณารส เป็นรสแห่งความรู้สึกเศร้า สลด หดหู่ใจ ที่ได้รับรู้อารมณ์ของตัวละครที่แสดงความโศกเศร้า อาลัยรัก จากความรักที่ไม่สมหวัง โดยคำร้องในเพลงแสดงให้เห็นถึงความเศร้าเสียใจ ทุกข์ทรมาน ของตัวละครทั้งสองที่ต้องพรากจากกันทั้งที่ยังรักกัน

5. เพลงปองใจรัก

(อ) โอ้ความรักเอ๋ย สุดชื่น สุดเซย	สุดจะเฉลยรำพัน
(ข) รักเจ้าเฝ้าแต่ฝัน	ผูกพัน รักพี่กระสันคอยหา
(อ) พี่คอยน้องคอย ต่างคนต่างคอย	แต่บุญเราน้อยหนักหนา
(ข) คอยเจ้าเจ้าไม่มา	เจ้าหนีหน้า แก้วตาหนีพี่ไป
(อ) รักพี่สุดที่อาวรณ์	รักจรจำไกล

(ข) ออย่าเลยอย่าไป พี่หวงดวงใจ	ขอให้พี่ได้เคียงครอง
(ญ) พี่ป้องน้องป้องห้องหอ	น้องจะไปรอกู่คลอ หอห้อง
(ช) พี่ป้องน้องป้อง ต่างคนต่างป้อง	แล้วพี่จะครองคู่เอย

เรื่องราวในเพลงปองใจรัก

เป็นเหตุการณ์ในตอนท้ายของเรื่อง โดยหลังจากที่อริยวรรตรู้ว่าตนเองทรยศรักต่อดารารายพิลาส ด้วยการไปแต่งงานกับอภัสรา ก็ทำให้กลุ่มคลัง ไร้สติ ละเมอเพื่อว่าตนเองได้เจอกับดารารายพิลาส และเธอบอกว่าจะรอเขาอยู่ที่จุฬาทรีคูณ เขายืนกรานที่จะไปตีเมืองพาราณสีเพื่อตามเอาความรักกลับคืนมา โดยทำการเสี่ยงทายต่อแม่น้ำคงคา และผลออกมาว่าการไปครั้งนี้คงไม่รอดชีวิต เมื่ออริยวรรตบุกเข้าทำสงครามที่เมืองพาราณสีเขาได้ถูกอาวุธสังหารจนพบกับความตาย โดยที่ไม่รู้เลยว่าอันที่จริงแล้วดารารายพิลาสได้ถูกบังคับให้สังเวชีวิตสู่สถานจุฬาทรีคูณไปก่อนแล้ว

เนื้อหาในเพลงปองใจรักเป็นบทสนทนาโต้ตอบกันระหว่างอนุสติของอริยวรรตกับดวงวิญญาณของดารารายพิลาส ที่กล่าวถึงความรักของทั้งคู่ที่ต้องพลัดพรากจากกัน ทั้งสองยังคงรอคอยที่จะได้ครองรักกันตามคำมั่นสัญญาที่เคยให้กันไว้ ซึ่งเพลงปองใจรักจัดเป็นเพลงที่อยู่ในลำดับสุดท้ายของบทเพลงทั้งหมด โดยแฝงไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกของอริยวรรตกับดารารายพิลาส ที่แม้จะมีฝ่ายหนึ่งได้ตายจากไปแล้วแต่จิตของทั้งสองก็ยังคงผูกพัน หวังหา อาลัยอาวรณ์ต่อกันอยู่ เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอริยวรรตกับดารารายพิลาส ที่ยังคงวนเวียนติดอยู่ในบ่วงกิเลสอย่างไม่อาจจะหลีกเลี่ยงไปได้เลย

ลีลาการใช้ภาษาในเพลงปองใจรัก

1) ภาพพจน์ (Figure of speech)

การใช้ภาพพจน์ในเพลงปองใจรัก ได้แก่ บุคคลวัต (Personification) โดยการทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม มีพฤติกรรม อากัปกริยาต่างๆ เหมือนกับมนุษย์

รักที่สุดที่อาวรณ์ รักจรจำไกล

เปรียบเทียบกับนางเอกมีความรัก แต่รักก็จรจากไปไกล หรือหมายถึงการที่มีความรัก แต่มีเหตุให้รักนั้นต้องพลัดพรากจากกันไป

2) รสในวรรณคดี

ในเพลงปองใจรัก มีการผสมผสานอารมณ์ในเพลงที่ทั้งหวานปนเศร้า โดยเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรักของตัวละครเอกทั้งสองที่พิศวาส ประารถนาในกันและกัน แต่จำต้องพรากจากกันไป ซึ่งปรากฏรสในวรรณคดี 2 ประเภท ดังนี้

2.1 ศฤงคารรส เป็นการพรรณนาความรักระหว่างพระเอกกับนางเอก โดยกล่าวถึงความรักใคร่ ผูกพัน ประารถนาที่จะเป็นคู่ครองกันตลอดไป

2.2 กรุณารส ตัวละครเอกแสดงให้เห็นถึงความโศกเศร้าเสียใจ การไม่สมหวังในความรัก รักกันอยู่แต่ต้องพลัดพรากจากกัน ต่างคนต่างยังรอคอย หวังหาอาลัยต่อกัน

ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าทุกๆ บทเพลงนำเนื้อหาหลักมาจากเนื้อเรื่องในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณทั้งสิ้น โดยในแต่ละบทเพลงเป็นการบอกเล่าเหตุการณ์สำคัญในเรื่องตั้งแต่จุดเริ่มต้นของเรื่อง ตอนกลางของเรื่อง และบทสรุปสุดท้ายของเรื่อง ซึ่งทุกบทเพลงสามารถปะติดปะต่อเรื่องราวได้สอดคล้องต่อเนื่องกัน เหมือนกับการดำเนินเรื่องในนวนิยายต้นฉบับ ดังที่พนมเทียน เจ้าของบทประพันธ์นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ได้กล่าวถึง ครูแก้ว อัจฉริยะกุล และครูเอื้อ สุนทรสนาน ผู้ประพันธ์บทเพลงดังกล่าวว่า ท่านทั้งสองสามารถนำบทเพลงแต่ละเพลงใส่แทรกลงไปในเรื่องจุฬาทรีคุณได้ตรงตามเนื้อหาหมดทุกขั้นตอน อีกทั้งยังได้อธิบายถึงเพลงแต่ละเพลงเอาไว้ว่า

“เมื่อผมเปิดฉากต้น เกี่ยวกับการรำพึงซึ่งความงามของเจ้าหญิงดาราaray ก็กลายเป็น ...ข้าแต่คงคา จุฬาทรีคุณ... ในฉากสอง ผมเขียนเป็นร้อยกรองแบบกาพย์ฉบัง โดยชัตติยะราเชนทร์เป็นผู้ร้องถาเป็นปริศนาแก่พระเชษฐาที่รอนแรมปลอมแปลงตัวมาในดินแดนศัตรู ก็พลันกลายมาเป็น ...ไอ้เกิดมา ไอศูรย์ราชาของข้าก็มี แคว้นใดเข้าไปทั่วในปฐพี ข้าถือเป็นที่ครองนาน... ฉากสาม เจ้าหญิงดาราarayละเมอ แม้วถามอริยวรรตว่า ‘หม่อมฉันอยู่ไหนนี่เพคะ?’ ก็กลายเป็น ...ขวัญชีวิพีเอย ขวัญเจ้าจงอย่าเลยจากไป... ฉากสี่ ชัตติยะราเชนทร์ รำพึงรำพันในคืนสุดท้ายกับเจ้าหญิงอาภัสรา โดยมีข้อความว่า ‘ได้ร่มมะลูลีแม่ฉายา เมาดำสนิทสองเงาเฝ้าเข้าหากัน’ ก็กลายมาเป็น ...โอ มลูลีร่มนี้มีดมน ข้าเหลือทนอับจนหัวใจ ต้องพรากรักไป ภายใต้ร่มไม้ ของเจ้านี้... ฉากสุดท้ายของเรื่อง อริยวรรตกำลังเสียดสีกับสายน้ำคงคาว่าจะไปตามรักกลับคืนมา หากจะมีอันเป็นไปก็ขอให้สายน้ำวนให้ประจักษ์เถิด ลั่นคำอธิษฐานสายน้ำกวนเขี้ยวกรากให้เห็น ความจริงนั้น ในกระแสน้ำสายเดียวกันนี้ เจ้าหญิงดาราarayได้ปลงพระชนม์ตัวเองโดยกระโจนลงสู่วังวนแห่งจุฬาทรีคุณแล้ว จึง

กลายเป็นคำพูดโต้ตอบระหว่างอนุสติของอริยวรรต กับดวงวิญญาณของคาราราย ก็มาเป็นบทเพลงว่า ...โอ้ความรักเอ๋ย สุดชื่นสุดเซย สุดจะเฉลยรำพัน รักเจ้าเฝ้าแต่ฝัน ผูกพันรักพี่กระสันคอยหา...

(จากบทนำเรื่องของผู้เขียน, จุฬาทรีคุณ, ณ บ้านวรรณกรรม, 2547)

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการที่บทเพลงทั้ง 5 บทเพลงเหล่านี้ สามารถเล่าเรื่องราวในนวนิยาย ได้อย่างครบถ้วน และยังสามารถแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครได้ชัดเจน เป็นเพราะบทเพลง ทั้งหมดได้ถูกแต่งขึ้นมาเพื่อใช้นำไปประกอบในบทละครวิทยุเรื่องจุฬาทรีคุณ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า ละครวิทยุมีการใช้เสียงเป็นหลักในการสื่อสาร การที่แต่ละเพลงสอดแทรกอยู่ในเหตุการณ์แต่ละตอน เป็นระยะๆ นอกจากจะทำให้ตัวละครวิทยุมีความน่าสนใจแล้ว ยังเสริมให้ผู้ฟังละครวิทยุเกิดจินตนาการ และเกิดอารมณ์ร่วมไปกับเรื่องราว สามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้เป็นอย่างดี ซึ่งไม่ เพียงแค่การหยิบเอาเนื้อหาจากนวนิยายมาแต่งเป็นเพลงแล้วใช้ประกอบได้ทันที แต่ทุกเพลงต้องผ่านการเลือกสรร พิจารณา ค้นหาถ้อยคำ และเรียบเรียงสำนวนภาษาต่างๆอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้ ละทิ้งความไพเราะ สละสลวย จากภาษาในนวนิยายไป รวมทั้งต้องเน้นให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ รับรู้ได้ว่า ในบทเพลงแต่ละเพลงนั้นกำลังเล่าเรื่องอะไรอยู่ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจต่อไปว่าทั้ง 5 บทเพลง ข้างต้นนี้ มีกลวิธีการดัดแปลงเนื้อหาจากนวนิยายมาเป็นคำร้องในเพลงอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียด เอาไว้ในลำดับถัดไป.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.2.2 วิธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

ในการศึกษาวิธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ในการ วิเคราะห์ 4 วิธี ได้แก่ การคงเดิม การตัดทิ้งหรือการลดทอน การเพิ่มเติมหรือการขยาย และการสลับ หรือการปรับเปลี่ยน เพื่อเปรียบเทียบดูว่าในบทเพลงแต่ละบทเพลงมีลักษณะของการดัดแปลงเนื้อหา จากนวนิยายต้นฉบับมาอย่างไร ซึ่งจากการศึกษาลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง ก่อนหน้านี้ ผู้วิจัยพบว่าทุกๆบทเพลงมีการเล่าเรื่องจากเหตุการณ์สำคัญในนวนิยายต้นฉบับมาอย่าง ครบถ้วน โดยหากพิจารณาตามองค์ประกอบการเล่าเรื่องจะพบว่าทั้ง 5 บทเพลง มีลักษณะการคงเดิม ในทุกองค์ประกอบได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) ฉาก (Setting) บทสนทนา (Dialogue) มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view) และ สัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol) ดังนั้น ในการศึกษาวิธีการดัดแปลงบทเพลงต่อไปนี้ ผู้วิจัยจะ

วิเคราะห์วิธีการดัดแปลงเพียง 3 วิธี และจะกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อแสดงผลการวิเคราะห์ รวมถึงอธิบายรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

สัญลักษณ์ในข้อความ

ข้อความปกติ	หมายถึง
<i>ข้อความตัวเอียง</i>	หมายถึง
ข้อความตัวหนา	หมายถึง
ข้อความที่มีตัวเลขในวงเล็บ (..)	หมายถึง

ลักษณะที่ดัดแปลงในบทเพลง

คงเดิมเนื้อหาหรือองค์ประกอบ
มีการตัดทิ้งหรือลดทอน
มีการเพิ่มเติมหรือขยายความ
มีการสลับตำแหน่งหรือปรับเปลี่ยน

ผลการศึกษาวិธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

1. เพลงจุฬาทรีคุณ

<u>เนื้อหาจากนวนิยาย</u>	<u>คำร้องในเพลงจุฬาทรีคุณ</u>
<p>“ทเวะ! ข้าแต่พระมารดาสวรรค์ โปรดเถิดเพคะ ได้ทรงโปรดหม่อมฉันนี้แต่สักน้อยเถิด เพียงแต่จะใช้ปะกาศิตของพระองค์ มากริดตวงพักตร์ของหม่อมฉันเสีย โอ! เทพีพิลาส หม่อมฉันนี้ซึ่งความงาม...”</p> <p>“<i>ดูซิเพคะ หม่อมฉันช่างร้ายเลวสักเพียงไหน แม้แต่รัชนี้เจ้าก็มีอาจพอที่จะเยี่ยมฟ้ามาปราศรัยด้วย เธอทรงพิโรธในดวงพักตร์ของหม่อมฉัน พระแม่เจ้าเจ้าขา..หม่อมฉันนี้สุดจะซึ่งความงาม!..”</i></p> <p>“จุฬาทรีคุณ! เจ้าจะช่วยสร้างทุกข์แก่ข้าสักนิดมิได้หรือ (2) <u>สาปข้านี้เสียเถิดให้มีดวงพักตร์ตจนางมารร้าย อย่าให้ใครพึงปรารถนา อย่าให้ใครพึงเข้าใกล้ และข้าจะได้อยู่เดียวดาย โอ! จุฬาทรีคุณ...ข้าปรารถนาความวิเวกในภพนี้ ยิ่งกว่าอันใดทั้งสิ้น...</u></p> <p>(1) <u>“บ้าร้ายกาจ! เจ้ามิใช่หรือที่กลืนร่างชนนิจของข้าเสีย เธอถูกสังเวช แต่โอ! จุฬาทรีคุณเอ๋ย ข้ารักเจ้ายิ่งกว่าตัวข้าเองเสียอีก สุดที่รักเอ๋ย ข้าจะไม่รักอะไรในโลกนี้นอกเหนือไปจากเจ้าอีกแล้ว โปรดข้าด้วยเถิด...ดารารายพิลาสนี้เหลือที่จะเกลียดความงาม!..”</u></p>	<p>ข้าแต่คงคา จุฬาทรีคุณ</p> <p>ดวงใจข้าอาดูร หนักเอย</p> <p>ความงามวิไล ข้ามิได้ปรารถนา</p> <p>ข้าซึ่งหนักหนา เจ้าเอย</p> <p>(1) เพราะชนนี้ ข้าวิไล</p> <p>จึงถูกสังเวช เสียในสายชล ด้วยรักเอย</p> <p>จุฬาทรีคุณ ชนนี้ชีพสูญ</p> <p>ในสาย จุฬาทรีคุณ นี้เอย</p> <p>ดาราราย เลิศโสภา</p> <p>ข้าไม่นำพา เพราะกลัวว่า จะถูกสังเวช</p> <p>(2) <u>โปรดสาปสรรร ขอให้โถม อันนำเขย</u></p> <p><u>สิ้นสวเลย ไร้ค่า</u></p> <p><u>ให้ข้าฆ่าซึ่ง สิ้นหวังสิ้นชม</u></p> <p><u>ขอให้ไร้คุณนิม นำพา</u></p> <p>ขอให้สมใจ ในปรารถนา</p> <p>นะ จุฬาทรีคุณ เจ้าเอย</p>

ตารางที่ 2 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงจุฬาทรีคุณ

1.1 การตัดทิ้งหรือการลดทอน

ในเพลงจุฬาทรีคุณมีการลดทอนและตัดองค์ประกอบในส่วนของ**บทสนทนา** บางส่วนออกไป โดยเป็นคำพูดตอนช่วงท้ายของดรรารายพิลาสที่กล่าวคร่ำครวญกับจุฬาทรีคุณ ซึ่งพบว่าไม่มีปรากฏในส่วนใดของเนื้อเพลง

1.2 การเพิ่มเติมหรือการขยาย

ในเพลงจุฬาทรีคุณมีการเพิ่มเติมในส่วนของ**บทสนทนา** โดยเป็นการขยายความคำพูดของดรรารายพิลาสเพื่อเน้นย้ำให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงสาเหตุสำคัญหรือความฝังใจที่ทำให้เธอมีความคิดและการกระทำเช่นนั้น ซึ่งในบทเพลงได้แสดงให้เห็นว่า เพราะความสวยความงามเป็นเหตุแห่งความตาย และดรรารายพิลาสก็ไม่ปรารถนาในความงามเพราะกลัวจะต้องตายตามแม่ของตัวเองไป

1.3 การสลับหรือการปรับเปลี่ยน

เพลงจุฬาทรีคุณมีการสลับตำแหน่งของ**บทสนทนา** เป็นการสลับคำพูดของดรรารายพิลาส โดยเอาเหตุและผลขึ้นก่อนว่าเพราะความงามเป็นต้นเหตุทำให้แม่ของตนเองตาย จึงรู้สึกกลัวและไม่อยากจบชีวิตเช่นเดียวกับแม่ จากนั้นจึงค่อยเป็นคำร้องขอ อ้อนวอน ว่าขอให้ตนนำเกลียด ไม่ต้องมีใครมารักมาชอบ จะได้อยู่โดดเดี่ยว ขอให้จุฬาทรีคุณช่วยให้ตนได้สมปรารถนา

โดยในการดัดแปลงบทเพลงจุฬาทรีคุณนี้ จะสังเกตได้ว่ามีการใช้ชื่อตัวละครนางเอก “ดรรารายพิลาส” อยู่ในเนื้อเพลงตรงประโยคที่ว่า “...ดรรารายเลิศโสภา ข้าไม่นำพา เพราะกลัวว่าจะถูกสังเวย...” ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าเป็นเพลงที่แทนความคิด ความรู้สึก อารมณ์ของดรรารายพิลาส แต่เพียงผู้เดียว นอกจากนี้ยังมีการใช้ “จุฬาทรีคุณ” สถานที่สำคัญของเรื่องเข้าไปเข้ามาอยู่หลายครั้ง ก็เพื่อต้องการตอกย้ำถึงความสำคัญของแม่น้ำจุฬาทรีคุณ โดยเป็นสถานที่ที่นวนิยายเรื่องนี้ได้รับอิทธิพลมาจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี แล้วถูกนำมาขยายความให้กลายเป็นฉากสำคัญของเรื่องรวมถึงเป็นชื่อเรื่องด้วย ถึงแม้ว่าในบทเพลงแม่น้ำจุฬาทรีคุณจะไม่ใช่มุขบุคคลที่มีชีวิตซึ่งสามารถพูดคุย สื่อสารได้ แต่ตัวละครดรรารายพิลาสก็ได้กล่าวคร่ำครวญ พร่ำพรรณนา ขอร้อง อ้อนวอน เสมือนว่าจุฬาทรีคุณนั้นมีชีวิต ก็ยิ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่าผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณให้ความสำคัญกับสถานที่แห่งนี้มากเพียงใด และเมื่อถูกดัดแปลงมาเป็นบทเพลง ผู้ประพันธ์เพลงก็ได้เน้นย้ำความสำคัญของจุฬาทรีคุณนี้เช่นเดียวกัน ดังนั้น เพลงจุฬาทรีคุณ จึงถือเป็นเพลงหลักหรือเพลงเอกของนวนิยายเรื่องนี้ และเป็นเพลงที่โดดเด่นที่สุดในบรรดาบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง ก็ว่าได้

2. เพลงจ้าวไม่มีศาล

เนื้อหาจากนวนิยาย	คำร้องในเพลงจ้าวไม่มีศาล
<p>อ้า! พระผู้ทรงเดชา ที่พระประเวศมา ด้วยพระประสงค์อันใด?</p> <p>ไร้ญาติขาดทั้งราชย์ บัลลังก์ก็รัตนอำไพ จรไปดุจเช่นจันฑาล</p> <p>เสวยทุกข์ทรมานกันดาร ยากแค้นชมชาน สิ่งใดเป็นพระประสงค์</p> <p>พระลตเกียรติยศผู้ทรง มหิทธาฤทธิรงค์ (1) ทรงเป็นยาจกจันฑาล</p> <p>หวังเพื่อประสนนคราญ ในพระสุบินมาน กับสถานจุฬาศรีคุณ!</p> <p>สองสิ่งนี้หรือเกื้อกูล ให้พระจำรูญ จำรัสจะแจ้งพระทัย?</p> <p>หรือพระหลงสวาททรมวย ในพระนิมิตไซรี ไฉนจึงอิงอำพราง?</p>	<p>ไอ้เกิดมา ไอศูรย์ราชาของข้าก็มี แคว้นใดเข้าไปทั่วในปฐพี ข้าถือเป็นที่ครองนาน</p> <p>ประเวศเขตแดน ซอกซอน เที่ยวเร่สัญจร หาดวงสมรนคราญ</p> <p>จากจรที่กิน ถิ่นฐาน (1) <u>จ้าวไม่มีศาล</u>ขอทานเขากินสิ้นคน</p> <p>ปรารถนา พบดวงดาราเบื้องบน ถึงต้องทุเรศอัปจน ทุกขใจจำทนกัดฟัน</p> <p>ข้าปอง โฉมงามรูปทองน้องเอย ขอเพียงชื่นชมชิตเซย ดังที่เคยคิดมัน ทั้งดวงใจ พี่จะให้ไอศูรย์ร่วมกัน ร่วมยศราชันย์ ร่วมขวัญข้าเอย</p>

ตารางที่ 3 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงจ้าวไม่มีศาล

2.1 การเพิ่มเติมหรือการขยาย

ในเพลงจ้าวไม่มีศาลมีการเพิ่มเติมในส่วนของ**บทสนทนา** โดยเป็นการขยายความคำพูดของ ขัตติยะราชนรินทร์ที่พูดแทนความรู้สึกนึกคิดของอริยวรรตถึงความปรารถนาที่จะได้ใกล้ชิด ผูกพัน และเป็นคู่ครองชีวิตกับดารารายพิลาส

2.2 การสลับหรือการปรับเปลี่ยน

เพลงจ้าวไม่มีศาลมีการปรับเปลี่ยนคำที่ใช้ใน**บทสนทนา**ของตัวละคร โดยจากนวนิยายใช้คำว่า “จันฑาล²” เมื่อมาอยู่ในบทเพลงมีการใช้คำว่า “จ้าวไม่มีศาล” แทน ซึ่งก็สื่อความหมายไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นคนเร่ร่อน พเนจร ต้องคอยขอทานเขากิน เหมือนพวกเขาจาก อีกทั้งยังให้อารมณ์ความรู้สึกถึงความสมเพชเวทนา และสงสาร ต่อพฤติกรรมของอริยวรรตที่ยอมทิ้งศักดิ์ศรี ทิ้งอำนาจของตัวเอง และยอมลำบากตรากตรำ เพื่อจะได้พบกับนางในฝัน

² ในอินเดีย จันฑาล หมายถึง ลูกที่เกิดจากพ่อและแม่ต่างวรรณะแต่งงานกัน จึงเกิดมาเป็นคน “นอกรวรรณะ” และมีสถานะทางสังคมต่ำกว่าวรรณะศูทร

สำหรับเพลงจ้าวไม่มีศาล เมื่อเปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับเนื้อเพลงจะเห็นว่ามิกลวีธีการเล่าเรื่องที่แตกต่างกัน โดยในนวนิยายจะเป็นบทสนทนาของชัตติยะราเชนทร์ที่กล่าวถามกับอริยวรรตผู้เป็นพี่ชาย ว่าเหตุใดจึงต้องล่าบากลอมตัวเป็นยาจก เร่ร่อน เข้าไปอยู่ในดินแดนศัตรู แต่เมื่อตัดแปลงมาเป็นบทเพลงได้เปลี่ยนมุมมองการเล่าเรื่องเป็นบุรุษที่ 1 ซึ่งเป็นตัวละครรองในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องราวแทนตัวละครเอก นั่นคือชัตติยะราเชนทร์ เป็นผู้บอกกล่าวและแสดงความรู้สึกนึกคิดแทนตัวของอริยวรรต นอกจากนี้ ในบทเพลงได้เปลี่ยนถ้อยคำจากคำว่า “จันทาล” เป็นคำว่า “จ้าวไม่มีศาล” ซึ่งเป็นไปได้ว่าผู้ประพันธ์บทเพลงมีความตั้งใจที่จะใช้คำที่ผู้ฟังสามารถเข้าใจความหมายได้โดยง่าย เพราะคำว่า “จันทาล” เป็นการกล่าวถึงกลุ่มคนที่มีชนชั้นต่ำที่สุดในสังคมอินเดียตามหลักความเชื่อเรื่องระบบวรรณะของศาสนาฮินดู เป็นกลุ่มคนที่สังคมอินเดียมีทัศนคติในเชิงลบ มีความรังเกียจ และเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มคนชนชั้นนี้ ซึ่งถ้าหากใครไม่คุ้นเคยหรือรู้จักที่มาที่ไปเกี่ยวกับเรื่องระบบวรรณะในอินเดียก็อาจจะไม่เข้าใจในความหมายของคำนี้ และเมื่อใช้คำว่า “จ้าวไม่มีศาล” แทน ซึ่งมาจากสำนวนไทยที่ว่า “เจ้าไม่มีศาล สมภารไม่มีวัด” ก็ทำให้คนไทยคุ้นหูกับคำนี้มากกว่า สามารถตีความหมายถึงพฤติกรรมของอริยวรรตที่ถูกเปรียบเทียบเป็นจ้าวไม่มีศาลได้ว่า ทำตัวเป็นผู้ร่อนเร่ พเนจร ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน ต้องคอยขอทานเขากิน โดยวิธีการตัดแปลงที่เปลี่ยนถ้อยคำดังกล่าวนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นลักษณะของ “Localization” หรือการปรับเปลี่ยนเนื้อหาเดิมให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรมของผู้รับสารในท้องถิ่นนั้นๆ โดยปรับให้มีความลื่นไหล เหมาะสมกับผู้รับสาร อาจจะเป็นการปรับเปลี่ยนคำศัพท์ สำนวนโวหาร วลีต่างๆ เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3. เพลงอ้อมกอดพี่

เนื้อหาจากนวนิยาย	คำร้องในเพลงอ้อมกอดพี่
“อริยวรรต!” เสียงครวญ ผวาตื่น กษัตริย์หนุ่มตระกองรับขวัญ... “พี่อยู่นี่ ดาราราย” “นี่หม่อมฉันอยู่ไหนเพคะ หรือว่าได้ฝันไป?” “สุดที่รักเอ๋ย เจ้าอยู่ในอ้อมกอดพี่ หาใช่เพื่อฝันไปไม่ นอนเสียเถิดดวงใจ” “ดาวระยิบหิ้งคู่หลังลงตามเดิม พิมฟ้าแผ่ว “อย่าห่าง ดารารายนะเพคะ” “หลับเถิดพี่จะกล่อม และกอดเจ้าไว้เช่นนี้”	ขวัญ ซีวีพี่เอย ขวัญ เจ้า จงอย่าเลยจากไป นอน นื้อละมุนหนุนกลางหว่างใจ พี่ประคองในอ้อมกอดไว้ เพื่อขวัญฤทัยได้หนุนรอง นอน ในอ้อมกอดพี่ แขนพี่ วางแทนที่ตั้งทอง นอน ขวัญดวงใจในอ้อมประคอง คุ้มกันภัยให้แทนเกราะทอง ให้น้องนิทรอย่าหมองเลย เนตรน้อง มีประกายดารา

<p>โอษฐ์น้อยเผยยิ้มอย่างเปรมสุข สะอื้นระริกในรส เส่นหา และก็เสด็จเฉลิมสู่นิทรารมย์ต่อไปด้วยเสียง เพลงซบกลุ่มแห่งกษัตริย์หนุ่ม และความอบอุ่นจาก อ้อมแขนที่ตระกองเป็นเกราะกันภัยให้อย่างมั่นคง...</p>	<p>น้องจง นิทรา อย่าลืมตาน้องเอย หลับเถิดหนา น้องอย่าเผยดวงตาเลย เพราะตาทราชมเขย จะแย้ม แสงดาวนภาอำบไป ซ่อนแสงเก็บไว้ให้พี่ ตื่นนี้ พี่จะชมชื่นใจ</p>
---	--

ตารางที่ 4 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงอ้อมกอดพี่

3.1 การเพิ่มเติมหรือการขยาย

ในเพลงอ้อมกอดพี่ มีการเพิ่มเติมในส่วนของ**บทสนทนา** โดยเป็นการเพิ่มคำบรรยายลักษณะท่าทางที่อริยวรรตประคองดารารายพิลาสไว้ในอ้อมกอด ทำให้มองเห็นภาพ รวมไปถึงการเพิ่มเติมการชื่นชมความงามของดารารายพิลาสว่ามีดวงตาระยิบระยับเปล่งประกายเหมือนดวงดาว และจงหลับต่อไปเถิดเพราะดวงตาของน้องจะทำให้แสงดาวบนฟ้าต้องหม่นหมองลงไป ซึ่งการเพิ่มบทบรรยายนี้ทำให้เห็นถึงความอบอุ่น โรแมนติกที่อริยวรรตมีต่อดารารายพิลาส

ลักษณะการดัดแปลงเพลงอ้อมกอดพี่ดังที่ปรากฏนี้ จะเห็นว่าได้ขยายความจากบทสนทนาที่อริยวรรตกับดารารายพิลาสพูดคุยกัน โดยเป็นการเพิ่มเติมบทซบกลุ่มของอริยวรรตซึ่งในเนื้อหาของนวนิยายไม่ได้มีบทซบกลุ่มนี้ปรากฏอยู่ มีเพียงแค่ประโยคที่บรรยายว่า “...และก็เสด็จเฉลิมสู่นิทรารมย์ต่อไปด้วยเสียงเพลงซบกลุ่มแห่งกษัตริย์หนุ่ม...” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้ประพันธ์บทเพลงต้องการจะเน้นความสำคัญของเหตุการณ์นี้เนื่องจากเป็นฉากที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครพระเอก-นางเอก ในตอนที่เรื่องราวกำลังดำเนินการอยู่ในช่วงวิกฤต ตัวละครกำลังเกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ และมีเรื่องสำคัญให้ต้องตัดสินใจ เนื้อหาในบทซบกลุ่มได้แสดงให้เห็นอีกด้านหนึ่งของอริยวรรตที่ถึงแม้จะเป็นกษัตริย์ผู้กล้าหาญ เก่งกาจในการสู้รบ แต่ก็มีอารมณ์อ่อนไหว อ่อนโยน เมื่อได้ตกอยู่ในห้วงของความรัก มีคารมดี และมีมุมโรแมนติกเมื่ออยู่สองต่อสองกับหญิงอันเป็นที่รัก เป็นอีกบทเพลงหนึ่งที่แสดงถึงความรัก ความห่วงใยของอริยวรรตที่มีต่อดารารายพิลาสได้อย่างน่าประทับใจ

4. เพลงใต้ร่มมลุลี

เนื้อหาจากนวนิยาย	คำร้องในเพลงใต้ร่มมลุลี
<p>ดึกสงัด...ราตรีประดับดาว...น้ำค้างพรราวเย็นเยะเยือก ใต้ร่มมลุลีแผ่ฉายา เงามคำสนิทสองเงาโผล่เข้าหากัน “ซัดตียะชา...อาภัสราขอลาก่อน” (4) “ดวงใจเจ้าเอ๋ย อย่ำร้องไห้...เธออย่าทำให้หัวใจ ระทมของพี่ต้องเหี่ยวเศร้าร้าวรานยิ่งขึ้นไปกว่านี้อีก เลย...” (3) “ซัดตียะ อาภัสรานี้เพียงเพื่อหรือ หรือว่าหลับฝัน ละเมอหลงในสิ่งที่แล้วมา” (1) “จงลืมพี่เสียอาภัสรา สิ่งที่แล้วมาขอให้มันเป็นแต่ เพียงเพื่อฝัน เรามีได้อยู่ในหนทางของกันและกัน” “ลืมเสียกระนั้นหรือ อนิจจา! ซัดตียะชา เธอเห็น อาภัสราเป็นอะไรไปแล้ว เธอนึกหรือเพคะว่า อาภัสรา นี้จะสลัดความรักออกเสียได้ เหมือนเช่นเธอ” “ความรัก!...” “ความพิศวาส ที่พี่ฝังสลักอยู่ในเธอนั้น จักไม่มีวันเสื่อม คลายไปได้เลย อาภัสราเอ๋ย (2) แต่บุญพี่น้องนัก รักจึงหลดลมลอย” “พรุ่งนี้แล้ว ที่อาภัสราจะเป็นพี่สะใภ้ของซัดตียะ” “อาภัสรา เธอรักพี่เพียงไหน?” “ล้วนจักรวาลมารวมกัน ยังไม่เทียบเท่าความรักของ อาภัสราที่มอบไว้ให้แก่ซัดตียะ”</p>	<p>โอ มลุลี ร่มนี้มีมณ ข้าเหลือทนอับจนหัวใจ ต้องพรากรักไป ภายใต้อ้อมไม้ของเจ้านี้ ลืม รักที่หลัง ลงฝังกับใจ ฝังฝากให้ใต้ร่มมลุลี (1) จงลืมรักพี่ อย่ำมีฤดีอาลัยต่อกัน ยากเย็น กรรมหรือเวรอันใด นำชักให้ดวงฤทัยโศกศัลย์ พี่ตรมสุดภริมย์รำพัน (2) บุญไม่เปรียบเทียบทันร้าวรานฤทัย (3) โอ รักที่ผ่าน ดั่งฝันชั่วคืน ครั้นพอตื่นกลับคืนหายไป (4) โธ่ อย่ำร้องไห้ พลอยให้ดวงใจร้าวระบม ร่มมลุลี เป็นที่สุดทำย แห่งจุดหมายน้องพี่ มลุลีเห็นใจน้องพี่ ว่าสิ้นคืนนี้ น้องพี่สิ้นกัน</p>

ตารางที่ 5 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงใต้ร่มมลุลี

4.1 การตัดทิ้งหรือการลดทอน

ในเพลงใต้ร่มมลุลี มีการตัดองค์ประกอบในส่วนของบทสนทนาบางส่วนออกไป เช่น คำพูดของอาภัสราที่ตัดพ้อต่อว่าซัดตียะราเชนทร์ หรือบทสนทนาอื่นที่ตัวละครทั้งสองกล่าวถามความรู้สึกของกันและกัน

4.2 การเพิ่มเติมหรือการขยาย

ในเพลงได้ร่มมลูลี มีการเพิ่มเติมในส่วนของ**บทสนทนา** โดยเป็นการขยายความคำพูดของตัวอาภัสราที่กล่าวถึงความรักว่าเป็นเพราะเวรกรรมอะไรถึงทำให้หัวใจต้องเจอกับความเจ็บปวด และความโศกเศร้าเช่นนี้ รวมไปถึงการขยายให้เห็นความสำคัญของต้นมลูลีที่นอกจากจะเป็นสถานที่รำลาอาลัยกันแล้ว ยังเป็นเหมือนสักขีพยานในความรักของคนทั้งสองด้วย

4.3 การสลับหรือการปรับเปลี่ยน

เพลงได้ร่มมลูลี มีการสลับตำแหน่งของ**บทสนทนา**ระหว่างตัวละครทั้งสอง โดยบางประโยคที่ตัวละครพูดในตอนแรกถูกนำมาไว้ช่วงท้ายของคำร้องในเพลง ในขณะที่เดียวกันบางประโยคที่ตัวละครพูดในตอนท้ายก็ถูกสลับไปไว้ในช่วงแรกของเพลงแทน

บทเพลงได้ร่มมลูลีมีความแตกต่างกับบทเพลงอื่นๆ เนื่องจากเป็นเพลงแทนอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครรองนั่นคือชัตติยะราเชนทร์กับอาภัสรา ที่กล่าวรำลาอาลัยต่อกันเป็นครั้งสุดท้ายใต้ต้นมลูลี ถึงแม้ว่าทั้งสองตัวละครนี้จะไม่ใช่ตัวละครเอกในเรื่องแต่การที่ผู้ประพันธ์บทเพลงสร้างสรรค์เพลงนี้ขึ้นมาแสดงให้เห็นว่าตัวละครรองทั้งสองก็มีบทบาทสำคัญไม่แพ้ตัวละครเอก โดยการปรากฏตัวของชัตติยะราเชนทร์กับอาภัสราทำให้เรื่องราวในนวนิยายมีความสมเหตุสมผล และมีน้ำหนักมากขึ้นอย่างกรณีของชัตติยะราเชนทร์ เขาเป็นทั้งเพื่อนแท้และเป็นสมอของพระเอก โดยจะคอยช่วยเหลือตัดสินใจ เตือนสติ และอยู่เคียงข้างพระเอกในเหตุการณ์สำคัญเสมอ ซึ่งลักษณะเด่นของตัวละครนี้ได้สอดคล้องกับความคิดของ “**รพีพร**” (สุวัฒน์ วรดิลก) ผู้เขียนบทละครเวทีเรื่องจุฬาทรีคุณ เมื่อปี พ.ศ. 2537 ว่า “...เมื่อพิจารณาตัวละครสำคัญถึง 4 ตัวละครนี้ด้วยกัน จะเห็นได้ว่าตัวละครที่ชื่อ ‘ชัตติยะราเชนทร์’ เด่นและชัดเจนที่สุด...คือพ่อชัตติยะราเชนทร์ ไพล่ออกมาอย่างไรก็เป็นอย่างนั้นเสมอ รักและยึดถือพี่ชายอย่างไรก็ยังคงเดิม สามารถที่จะเสี่ยงชีวิตเพื่อพี่ชาย และเสียสละคนรักตามประกาศิตของพ่ออีก และเขาก็ไม่เปลี่ยนแปลงอีกด้วย ซึ่งคนอย่างนี้ที่ที่เหมาะสมกับการครองราชย์กว่าพี่ชายมากเพราะเขาเป็นคนมีสติ เมื่อเทียบภูมิปัญญากันแล้วชัตติยะราเชนทร์เหนือกว่าพี่ชายมากเหลือเกิน...”

(บางส่วนจากบทสัมภาษณ์ของ รพีพร, จุฬาทรีคุณ, 2547, ภาคผนวก น. 8-9)

เช่นเดียวกับตัวละครอาภัสรา ที่เป็นคนมีเหตุมีผล เมื่อชายคนรักร้องขอให้เสียสละ และทำตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมือง เธอก็ยอมทำตามอย่างไม่ขัดข้องแม้จะต้องฝืนใจตัวเองก็ตาม ซึ่งการกระทำของอาภัสราบ่งชี้ให้เห็นว่าเธอเป็นผู้หญิงที่มีใจเด็ดเดี่ยว แน่วแน่ เหมือนเช่นคนรัก

ของเธอ โดยบุคลิกของตัวละครแบบนี้เหมาะสมอย่างมากที่จะขึ้นเป็นราชินีคอยเคียงข้างกษัตริย์ที่ปกครองแผ่นดินและดูแลราษฎรให้มีความร่มเย็นเป็นสุขได้

ดังนั้น บทเพลงได้ร่วมมือจึงแสดงให้เห็นถึงความรักแท้ที่บริสุทธิ์ของตัวละครทั้งสอง ถึงแม้จะเต็มไปด้วยอารมณ์ที่โศกเศร้าเพราะต้องจำใจเลิกรา และพลัดพรากจากกัน แต่กลับแฝงไปด้วยความหนักแน่น มั่นคง ในความรักของคนทั้งคู่ ถือเป็นความรักที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมซึ่งแตกต่างกับความรักของอริยวรรตและदारारायพิลาสอย่างชัดเจน

5. เพลงปองใจรัก

เนื้อหาในนวนิยาย	คำร้องในเพลงเพลงปองใจรัก
“นี่เจ้ากับพี่อยู่ไหน?”	ไอ้ความรักเอ๋ย สุดซึ้งสุดเซย
“อริยวรรต มันจะเป็นที่ไหนและเวลาใดไม่แปลกมิใช่หรือเพคะ ในเมื่อที่นั่นๆ มีอริยวรรตและदारारायเคียงคู่กันอยู่เช่นนี้”	สุดจะเฉลยรำพัน
“สวรรค์คงคา”	รักเจ้าเฝ้าแต่ฝัน ผูกพัน
“แม่น้ำทิพย์อีกสายหนึ่ง ที่ไหลไปบรรจบกับจุฬาทรีคุณของเรา”	รักพี่กระสันคอยหา
“แหละนั่น จุฬาทรีคุณ!”	พี่คอยน้องคอย ต่างคนต่างคอย
“อริยวรรต ยังจะจำได้หรือไม่เพคะว่าเราได้ปฏิญาณไว้ต่อสถานอันศักดิ์สิทธิ์นั้น”	แต่บุญเราน้อยหนักหนา
“ว่าจะรักมัน”	คอยเจ้าเจ้าไม่มา
“อย่างไม่มีวันเสื่อมสลาย”	เจ้าหนีหน้า แก้วตาหนีพี่ไป
“ลาก่อน อริยวรรต จุฬาทรีคุณคือสถานอันเป็นแหล่งรักของเรา เป็นสักขีพยานในคำมั่นสัญญา ความรักอภัยให้แล้วในทุกสิ่งทุกอย่าง...दारारायกำลังรอ...รออริยวรรตอยู่ที่จุฬาทรีคุณแต่ผู้เดียว”	รักพี่สุดที่อวรณ์ รักจรจำไกล
	อย่าเลยอย่าไป พี่หวงดวงใจ
	ขอให้พี่ได้เคียงครอง
	พี่ปองน้องปองห้องหอ
	น้องจะไปรอคู่คลอ หอห้อง
	พี่ปอง น้องปอง
	ต่างคนต่างปอง แล้วพี่จะครองคู่เอ๋ย

ตารางที่ 6 : เปรียบเทียบเนื้อหาจากนวนิยายกับคำร้องในเพลงปองใจรัก

5.1 การเพิ่มเติมหรือการขยาย

ในเพลงปองใจรัก มีการเพิ่มเติมในส่วนของ**บทสนทนา**ทั้งหมด โดยเป็นการขยายความคำพูดของอริยวรรตและดาราarayพิลาสที่ได้ต่อกันไปมา ทั้งในส่วนของความรู้สึกนึกคิดของอริยวรรตที่เฝ้ารอคอยอยากพบอยากเจอหน้าดาราarayพิลาสมาก ขณะที่เธอเองก็อยากพบอยากเจออริยวรรตเช่นกัน แต่ความรักกลับต้องพลัดพรากจากไป ทั้งสองสิ่งความซึ่งกันและกันโดยดาราarayพิลาสกล่าวว่า จะรอคอยอริยวรรตอยู่ในที่ที่เป็นสถานแห่งความรักของทั้งคู่ และอริยวรรตเองก็ปรารถนาจะตามไปใช้ชีวิตเคียงคู่กับดาราarayพิลาสตลอดไป

การดัดแปลงในบทเพลงปองใจรักนี้เป็นการหยิบเอาเหตุการณ์สำคัญในตอนท้ายของเรื่องมา นำเสนอด้วยการขยายความเพิ่มเติมจากบทสนทนาของอริยวรรตและดาราarayพิลาส โดยเนื้อหาในเพลงได้เน้นหนักให้เห็นถึงความรัก ความปรารถนาอันแรงกล้าของตัวละครทั้งสองที่อยากจะครองรักกัน แม้มีเหตุให้ต้องพลัดพราก แต่ทั้งคู่ก็ยังมุ่งมั่นที่จะทำตามคำมั่นสัญญาที่เคยให้กันไว้ โดยเฉพาะประโยคที่ว่า “...พี่ปอง น้องปอง ต่างคนต่างปอง แล้วพี่จะครองคู่เอ๋ย...” ยิ่งตอกย้ำให้เห็นชัดเจนว่า อริยวรรตและดาราarayพิลาสมีความหวัง ความตั้งใจที่จะครองคู่กันอย่างมาก เป็นการชี้ให้เห็นถึงสถานภาพความรักของทั้งสองที่ตกอยู่ในบ่วงของกิเลสตัณหา ถูกความลุ่มหลงครอบงำจนไม่อาจปล่อยวางได้ ซึ่งบทเพลงนี้ถือเป็นบทเพลงในลำดับสุดท้ายของเรื่องที่น่าเสนอมุมมองเกี่ยวกับความรักของตัวละครเอกโดยมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดกับความรักของตัวละครรองในบทเพลงได้ร่มลูลี.

สรุปผลการศึกษาวิธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคูณ

จากการศึกษาวิธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคูณทั้ง 5 บทเพลง พบว่ามีลักษณะการดัดแปลงครบทั้ง 4 รูปแบบ โดยลักษณะการคงเดิมมีอยู่ในทั้ง 5 บทเพลง และคงเดิมครบทุกองค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ความขัดแย้ง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา มุมมองการเล่าเรื่อง และสัญลักษณ์พิเศษ สำหรับลักษณะการดัดแปลงรูปแบบอื่นได้แก่ การตัดทิ้งหรือการลดทอน การเพิ่มเติมหรือการขยาย และการสลับหรือการปรับเปลี่ยน พบการเปลี่ยนแปลงในส่วน of บทสนทนาทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มเติมหรือการขยายที่ปรากฏอยู่ในส่วนที่เป็นบทสนทนาครบทั้ง 5 บทเพลง เป็นการบ่งชี้ให้เห็นว่าการนำเอาเนื้อหาหรือเรื่องราวจากนวนิยายมาแปรรูปหรือดัดแปลงเป็นบทเพลงนอกจากจะต้องรักษาองค์ประกอบหลักที่สำคัญๆเอาไว้แล้วสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษคือ **บทสนทนา** ของตัวละคร ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบการเล่าเรื่องในเพลงที่ขาดไม่ได้ เพราะ

นอกจากจะเป็นตัวกลางในถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครแล้ว บทสนทนายังสามารถเล่าเรื่องราว ภูมิหลัง รายละเอียดต่างๆของเรื่องได้เป็นอย่างดี ยิ่งโดยเฉพาะเมื่อเพลงที่ดัดแปลงนั้นเป็นเพลงเพื่อประกอบการแสดงละครวิทยุด้วยแล้ว ผู้ประพันธ์เพลงจะยิ่งต้องให้ความสนใจในรายละเอียดมากขึ้น อย่างกรณีเพลงชุดจุฬาทริคูณที่ดัดแปลงมาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทริคูณนี้ จะเห็นว่าทั้ง 5 บทเพลง สามารถเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆในเรื่องได้สอดคล้องกันทั้งหมดโดยไล่เรียงไปตามลำดับเหมือนกับการดำเนินเรื่องในนวนิยาย อีกทั้งในส่วนที่เป็นคำพูดของตัวละคร การเจรจาโต้ตอบกัน ก็ได้ถูกหยิบนำมาใช้เป็นส่วนสำคัญในเนื้อเพลง ซึ่งเพลงหนึ่งเพลงมักจะมีขนาดที่จำกัดไม่ได้มีความยาว หรือสามารถพรรณนารายละเอียดได้เท่ากับนวนิยาย ดังนั้น การดัดแปลงในบทเพลงจึงมีทั้งการที่ต้องตัดเนื้อหาบทสนทนาบางประการออกเพื่อไม่ให้ยืดเยื้อจนเกินไปแล้วหาสาระสำคัญไม่ได้ หรือขยายความในส่วนที่ต้องการเน้นให้เกิดอารมณ์ร่วมและเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นความสำคัญของเหตุการณ์นั้นมากขึ้น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนถ้อยคำบางถ้อยคำให้เหมาะสมหรือฟังแล้วเกิดจินตภาพ เกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปในบทเพลง โดยลักษณะของบทสนทนาที่เกิดการดัดแปลงในบทเพลงนี้ก็ยังคงรักษาหัวใจสำคัญของเรื่องเอาไว้เหมือนเดิม

ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ภาษาที่ใช้ในบทเพลงที่ถูกดัดแปลงทั้ง 5 บทเพลง ซึ่งพบว่าทุกบทเพลงมีการใช้ภาพพจน์ในเชิงเปรียบเทียบ ไม่ว่าจะเป็นเปรียบเทียบความรัก ตัวละคร พฤติกรรม สถานที่ ฯลฯ ซึ่งทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปกับเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในบทเพลงนั้น หรือที่เรียกว่ารสในวรรณคดี โดยส่วนใหญ่มักพบรสของความเศร้าโศก ความทุกข์ใจ ความผิดหวังของตัวละครที่เหมือนกันกับรสที่พบในนวนิยาย ซึ่งเป็นแนวรักโศก (Tragic Love) และเป็นเรื่องที่จบแบบโศกนาฏกรรม (Tragic ending) นอกจากนี้ลีลาการใช้ภาษา การเลือกใช้ถ้อยคำต่างๆที่ปรากฏในบทเพลงก็ยังคงความไพเราะ สละสลวย และประณีต เหมือนเช่นภาษาที่ใช้ในนวนิยาย อีกทั้งยังมีความกระชับ ได้ใจความ สื่อความหมายได้ชัดเจน สามารถทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราวที่เกิดขึ้น เมื่อบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง ถูกนำมาประกอบและเรียงร้อยสอดใส่ลงในบทละครวิทยุซึ่งถูกดัดแปลงมาจากนวนิยาย ยิ่งทำให้ละครวิทยุเรื่องจุฬาทริคูณมีความสุข มีความน่าสนใจ เพิ่มอรรถรส และช่วยสร้างจินตนาการให้กับผู้ฟัง กลายเป็นสิ่งที่หลายๆคนจดจำ และตัวบทเพลงเองก็สร้างความประทับใจให้กับผู้คนมากมายจนถึงปัจจุบัน.

“ไม่ว่าจินตนาการนิยายรักโศกกระทมเรื่อง ‘จุฬาทริคูณ’ บทประพันธ์พนมเทียนจะถูกดัดแปลงไปในรูปแบบใดก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่คงไว้คือความสนุกสนานในเนื้อหาของเรื่อง ความประทับใจสานกับความเศร้าเสียใจต่อการจากพรากด้วยความตาย และความสุขใจของเพลงประกอบที่ได้บรมครูตั้งครูเอื้อ สุนทรสนาน และครูแก้ว อัจฉริยะกุล เป็นผู้ประพันธ์ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

ฉะนั้น มิแปลกอันใดที่ ‘จุฬาทรีคุณ’ ยังคงอยู่ในหัวใจและความทรงจำของทั้งคนชมละครหรือคนฟังเพลง และคนในวงการมาษาแทบทุกคน ทุกยุคสมัยก็ว่าได้เช่นกัน!”

(พินิจ หุตะจินดา, จุฬาทรีคุณ, 2547, ภาคผนวก น. 13-14)

บทที่ 5

สรุป อภิปรัชญา และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง สัมพันธบทและการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะสัมพันธบทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ และศึกษาลักษณะเนื้อหา รวมถึงวิธีการดัดแปลงบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีต่างๆ อาทิเช่น แนวคิดเรื่องสัมพันธบทและการดัดแปลง แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการเล่าเรื่อง แนวคิดเรื่องนวนิยาย เป็นต้น สำหรับการศึกษาลักษณะสัมพันธบทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ นั้น มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือ นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ นวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ตำนานเทพปกรณัมกรีก “นาร์ซิสซัส” ส่วนการศึกษาลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณใช้กลุ่มตัวอย่างคือ บทเพลงชุดจุฬาทรีคุณทั้ง 5 บทเพลง อันได้แก่ เพลงจุฬาทรีคุณ เพลงจ้าวไม่มีศาล เพลงอ้อมกอดพี เพลงใต้ร่มมลลิว และเพลงปองใจรัก โดยวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏ และลีลาการใช้ภาษาในบทเพลงต่างๆ รวมไปถึงลักษณะวิธีการดัดแปลงบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง ดังกล่าวด้วย

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ลักษณะสัมพันธบทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณมีลักษณะสัมพันธบทครบทุกลักษณะได้แก่ การคงเดิม (Convention) การขยายความ (Extension) การตัดทอน (Reduction) และการดัดแปลง (Modification) โดยลักษณะที่พบมากที่สุดคือ การคงเดิม และการดัดแปลง ซึ่งเรื่องจุฬาทรีคุณได้คงเดิมองค์ประกอบจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส ที่เหมือนกันในส่วนของโครงเรื่องหลักโดยเป็นเรื่องราวความรักของชายหญิงที่พบกับปัญหา อุปสรรค ความขัดแย้งภายในจิตใจ และนำไปสู่บทสรุปของเรื่องที่เป็นโศกนาฏกรรม (Tragic ending) รวมไปถึงมุมมองการเล่าเรื่องหลักก็ใช้กลวิธีการเล่าโดยผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่าง (The Omniscient author) แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบการเล่าเรื่องก็ได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดว่าเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี มีอิทธิพลต่อเรื่องจุฬาทรีคุณมากกว่าเรื่องนาร์ซิสซัส กล่าวคือ เรื่องจุฬาทรีคุณได้รับเอาลักษณะเด่นหลายส่วนจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี มาใช้ไม่ว่าจะเป็น โครงเรื่องหลัก แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ความล้มเหลว จนนำมาสู่ความทุกข์และความหายนะ ความขัดแย้งในจิตใจและความขัดแย้งระหว่างคน

กับคน ในด้านตัวละครก็มีลักษณะเด่นของนิสัย อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม ของตัวละครเอก อย่างกามนิท และวาสิฏฐี ที่พบในตัวของอริยวรรต และดาราarayพิลาส นอกจากนี้ยังมีฉาก สถานที่ และบรรยากาศ ที่กล่าวถึงดินแดนชมพูทวีป รวมไปถึงมีมุมมองการเล่าเรื่องที่ใช้คำเพื่อบ่งบอกว่ากำลังเรียกผู้ฟังให้เกิดความสนใจ สำหรับเรื่องนาร์ซิสซัส ในจุฬาทรีคุณได้คงเดิมแก่นเรื่องเกี่ยวกับความงาม ความลุ่มหลง จนนำมาสู่ความหายนะของชีวิต และสถานที่ที่มีลักษณะเป็นแหล่งน้ำซึ่งเป็นฉากสำคัญของเรื่องโดยเป็นจุดเริ่มต้นของปมปัญหาและเป็นจุดจบของตัวละครเอก

เมื่อจุฬาทรีคุณเก็บส่วนสำคัญต่างๆจากเรื่องกามนิท-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส ไว้แล้ว ก็ได้มีการนำองค์ประกอบหลายๆอย่างเหล่านั้นมาดัดแปลงจนเกิดเป็นชิ้นงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเอง โดยเรื่องจุฬาทรีคุณดำเนินเรื่องราวเกี่ยวกับความรักและสงครามที่ตัวละครเอกเป็นศัตรูกันทางการเมือง ซึ่งมีแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ความงาม อำนาจ ที่ก่อให้เกิดความทุกข์และนำพาชีวิตไปสู่ความหายนะ โดยตัวละครในเรื่องมีชนชั้นฐานะเป็นตระกูลของกษัตริย์ และนางเอก “ดาราarayพิลาส” ก็ดัดแปลงมาจาก “นาร์ซิสซัส” ซึ่งฉากสำคัญของเรื่องอย่างแม่น้ำอันศักดิ์สิทธิ์ “จุฬาทรีคุณ” ได้ถูกทำให้มีความสำคัญ และกลายเป็นสิ่งที่โดดเด่นของเรื่องเช่นกัน

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าวรรณกรรมทั้งสองเรื่องอันได้แก่ “กามนิท-วาสิฏฐี” และ “นาร์ซิสซัส” ได้มีอิทธิพลต่อนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณในแง่มุมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ สามารถเก็บรักษาแนวคิดหลักสำคัญจากทั้งสองเรื่องไว้ได้ และเลือกสรรส่วนต่างๆมานำเสนอในรูปแบบของตัวเองอย่างลงตัว

5.1.2 ลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงที่มาจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ

บทเพลงจากนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณทั้ง 5 บทเพลง มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญช่วงต่างๆของเรื่องทั้งหมด โดยทุกบทเพลงเรียงร้อยต่อเนื่องกันตามลำดับเหตุการณ์ในนวนิยาย กล่าวคือ “เพลงจุฬาทรีคุณ” เป็นเพลงเปิดเรื่องและเป็นเพลงเอกของเรื่องที่เล่าถึงอารมณ์ความโศกเศร้าของดาราarayพิลาส ที่มาร่ำพิงรำพันถึงความเกลียดชังในความงามของตนเองต่อแม่น้ำจุฬาทรีคุณ ซึ่งเป็นสถานที่หลักสำคัญของเรื่อง “เพลงจ้าวไม่มีศาล” เป็นบทสนทนาของชัตติยะราเชนทร์ที่ร้องถามกับอริยวรรตถึงสาเหตุที่ต้องเร่ร่อน ปลอมตัวเข้าไปอยู่ในดินแดนข้าศึกโดยเปรียบเทียบกับอริยวรรตทำว่าเหมือนกับเจ้าไม่มีศาล “เพลงอ้อมกอดพี่” คือ บทขับกล่อมของอริยวรรตที่กล่าวต่อดาราarayพิลาสขณะที่เธอหลับอยู่ภายหลังจากที่ทั้งสองหนีมาด้วยกันในป่า โดยแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย ความปรารถนาดี รวมทั้งการชื่นชมในความงามของหญิงคนรัก “เพลงใต้ร่มมลูลี” เป็นบทสนทนาของชัตติยะราเชนทร์กับอาภัสรา ที่กล่าวรำลืออาลัยต่อกันเป็นครั้งสุดท้ายที่ได้ต้นมลูลี

เนื่องจากทั้งสองเป็นคนรักกันแต่จำเป็นต้องตัดใจจากกันด้วยเหตุจำเป็นในการรักษาผลประโยชน์ของชาติบ้านเมือง “เพลงปองใจรัก” เป็นบทเพลงปิดท้ายเรื่องโดยเป็นบทสนทนาโต้ตอบกันระหว่างอนุสติของอริยวรรตกับดวงวิญญาณของดารารายพิลาส กล่าวถึงความรักที่ต้องพลัดพรากจากกันแต่ทั้งสองยังคงรอคอยที่จะได้ครองรักกันตามคำมั่นสัญญาที่เคยให้กันไว้ ซึ่งแฝงไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกในวาระสุดท้ายของชีวิตคนทั้งสองที่ยังผูกพัน ห่วงหา อาลัยอาวรณ์ต่อกันอยู่

ในด้านลีลาการใช้ภาษาในบทเพลงพบว่ามีการใช้ ภาพพจน์ (Figure of speech) และรสในวรรณคดี ทั้ง 5 บทเพลง โดยภาพพจน์ที่พบมากที่สุดคือ บุคคลวัต (Personification) เป็นการทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความรู้สึก หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม ให้มีอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมหรืออากัปกริยาต่างๆเหมือนกับมนุษย์ ส่วนภาพพจน์ที่พบรองลงมาคือ อติพจน์ (Hyperbole) เป็นการกล่าวเกินความเป็นจริง เพื่อเน้นข้อความหรือความหมายของคำให้มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น สำหรับบทเพลงที่พบว่ามีการใช้ภาพพจน์มากที่สุดคือ เพลงอ้อมกอดพี่ โดยปรากฏการใช้ภาพพจน์ 3 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณ์ (Metaphor) อติพจน์ (Hyperbole) และบุคคลวัต (Personification) นอกจากนี้รสในวรรณคดีที่ปรากฏในบทเพลงมากที่สุดคือ กรุณารส ซึ่งเป็นรสแห่งความรู้สึกเศร้าสลด หดหู่ใจ ที่ได้รับรู้อารมณ์ของตัวละครที่แสดงความทุกข์โศก ความเศร้าเสียใจ อาลัยอาวรณ์ จากการที่ไม่สมหวังในความรัก หรือมีความทุกข์ทรมานที่ต้องพลัดพรากสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ส่วนรองลงมาคือ ศฤงคารรส เป็นรสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่มีการแสดงความรักระหว่างกัน ทั้งการบอกกล่าวเจรจา และพฤติกรรมการแสดงออก

สำหรับวิธีการดัดแปลงบทเพลงเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับเนื้อหาจากนวนิยายแล้ว พบว่ามีลักษณะของการคงเดิมอยู่ในทั้ง 5 บทเพลง และส่วนใหญ่จะคงเดิมครบทุกองค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) ฉาก (Setting) บทสนทนา (Dialogue) มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of view) และสัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol) โดยองค์ประกอบการเล่าเรื่องในบทเพลงที่พบว่ามีลักษณะการดัดแปลงมากที่สุดคือ บทสนทนา ซึ่งมีครบทุกลักษณะได้แก่ การคงเดิม การตัดทิ้งหรือการลดทอน การเพิ่มเติมหรือการขยาย และการสลับหรือการปรับเปลี่ยน โดยเฉพาะการเพิ่มเติมหรือการขยายที่ปรากฏอยู่ในทั้ง 5 บทเพลง สำหรับบทสนทนาถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการนำมาใช้สร้างสรรค์เป็นเนื้อเพลง เนื่องจากเป็นคำพูดของตัวละครรวมทั้งยังมีการเจรจาโต้ตอบกัน ซึ่งนอกจากจะแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึก ความคิดภายในใจ และสิ่งที่ปรารถนาแล้ว ยังแฝงด้วยแนวคิดสำคัญต่างๆรวมไปถึงสามารถบอกเล่าเรื่องราว ภูมิหลัง และเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในเรื่องด้วย.

5.2 อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่พบว่าวรรณกรรมทั้งสองเรื่องอันได้แก่ กามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส มีอิทธิพลต่อนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณในด้านต่าง ๆ นั้น สิ่งหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือจุฬาทรีคุณสามารถเก็บรักษาหัวใจสำคัญของทั้งสองเรื่องไว้แล้วนำมาถ่ายทอดเป็นนวนิยายรักโศกนาฏกรรมที่แฝงไปด้วยแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับความงามที่เป็นบ่อเกิดของความรัก และเมื่อรักเกินพอดีจึงแปรเปลี่ยนกลายเป็นความลุ่มหลง หมกมุ่น มัวเมา จนมองไม่เห็นโลกของความเป็นจริง กระทั่งเมื่อชีวิตของตัวละครต้องพบกับอุปสรรค ปัญหา ความไม่เป็นไปตามที่ใจต้องการ ก็ผินชะตาตัวเอง ต่อสู้โดยยึดเอาความรักเป็นที่ตั้ง เมื่อชีวิตถูกความลุ่มหลงครอบงำจนขาดความรู้สึกลึกซึ้งซบเซา ในท้ายที่สุดจึงได้พบกับความพิพาศ เช่นเดียวกับที่ ลำเพา เพ่งวรรณ (2549) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณเอาไว้ว่า “ความรักในเรื่องจุฬาทรีคุณ ก็คือความรักที่อยู่เหนือเหตุผล เป็นความรักของปัจเจกชนที่มีอำนาจเหนือกฎเกณฑ์ของบ้านเมือง เทวะ และความถูกต้องทั้งหมด การเลือกที่จะ ‘ตาย’ เพื่อพิสูจน์ ‘ความรัก’ จึงเป็นทางที่ตัวละครเลือก และพึงพอใจกับผลที่ได้รับ แม้จะเป็นความอัปยศ พ่ายแพ้ และความตายก็ตาม...” ฉะนั้น การที่ตัวละครในเรื่องจุฬาทรีคุณมีความรักที่มาพร้อมกับความลุ่มหลง และยกให้อำนาจเหนือทุกสิ่งอย่างความหายนะย่อมเกิดขึ้นในชีวิตอย่างแน่นอน ซึ่งหากพิจารณาเรื่องราวใน “กามนิต-วาสิฎฐี” ก็จะเห็นได้ว่าตัวของกามนิต และวาสิฎฐี เมื่อมีความรักให้แก่กันก็เต็มไปด้วยความลุ่มหลงในกิเลสตัณหา มีความอยาก ความใคร่ ในกันและกันเป็นอย่างมาก เมื่อต้องพลัดพรากจากกัน และไม่สมหวัง ก็เกิดเป็นความทุกข์จนขาดสติ และความหายนะก็มาเยือน โดยกว่าจะารู้ถึงสัจธรรมที่แท้จริงของชีวิตว่าทุกสิ่งไม่มีอะไรแน่นอนนั้น ก็เป็นการค้นพบและบรรลุนโลกหลังความตายไปแล้ว ขณะที่ในเรื่องนาร์ซิสซัส ตัวละครก็ได้พบเจอกับเงาอันงดงามของตัวเองจนเกิดความลุ่มหลง มัวเมา อยากครอบครอง โดยไม่รู้ตัวว่าอันที่จริงแล้วกำลังติดอยู่ในโลกมายา เมื่อไม่สามารถไขว่คว้ามาได้ ความทุกข์ทรมานก็ทำให้ชีวิตเจอกับความหายนะในท้ายที่สุด

สังเกตได้ว่าวรรณกรรมทั้งสามเรื่องได้แฝงแก่นสำคัญอย่างหนึ่งเอาไว้ นั่นก็คือ “ความลุ่มหลง” ทุกตัวละครเมื่อถูกความลุ่มหลงครอบงำแล้ว ชีวิตก็ขาดสติ ไม่สามารถแยกแยะความผิดถูก ความเหมาะสม ไม่สามารถยอมรับความจริงในความเป็นไปของชีวิต มัวเมายึดติดอยู่กับความต้องการที่จะครอบครอง จนกระทั่งชีวิตพบกับความทุกข์ และได้เผชิญกับความตายอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าทั้งเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส ต่างก็มีต้นฉบับเป็นวรรณกรรมต่างชาติทั้งสองเรื่อง แต่มีการถ่ายทอดแนวคิดสำคัญที่คล้ายคลึงกัน และในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณก็ได้หยิบเอาแนวคิดดังกล่าวมานำเสนอในรูปแบบของตัวเอง อาจกล่าวได้ว่า “ความลุ่มหลง” เป็นสภาวะที่มนุษย์ปุถุชนทุกเชื้อชาติ ทุกชนชั้น ทุกเพศ ทุกวัย สามารถประสบพบเจอได้หมด หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสภาวะทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้กับมนุษย์ทุกคนที่ยังมีกิเลส “ความลุ่มหลง” จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ

กระทำสิ่งใดก็ตามโดยเกิดจากความอยาก ความต้องการ มีความยึดถือยึดมั่นในสิ่งนั้น ไม่รู้จักการปล่อยวาง หรือไม่ปล่อยทุกอย่างให้เป็นไปในแบบที่ควรจะเป็น จนเกิดการเบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น ทำให้รู้สึกเป็นทุกข์เมื่อไม่ได้ตามปรารถนา ชีวิตก็จะตกอยู่ในวังวนของกิเลส เมื่อไม่มีสติ ความหายนะจึงเป็นบทสรุปสุดท้ายของชีวิตที่ต้องเผชิญ เหล่านี้จึงเป็นเหตุผลที่ว่าวรรณกรรมทั้งสามเรื่องไม่ใช่แค่นวนิยายหรือตำนานเรื่องราวความรักที่จบแบบสุขนาฏกรรม (Happy ending) แต่เป็นเรื่องรักโศกนาฏกรรม (Tragic ending) เพราะเมื่อ “ความลุ่มหลง” ได้ครอบงำจิตใจของผู้ใดแล้วมักนำพาชีวิตไปสู่เส้นทางของความพินาศเสมอ การที่เรื่องราวจบลงแบบโศกนาฏกรรมนอกจากจะทำให้เกิดความสะเทือนใจแก่ผู้อ่านแล้ว ยังสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในจิตใจด้วย อริสโตเติล ได้กล่าวถึงละครโศกนาฏกรรมเอาไว้ว่า จะต้องก่อให้เกิดความสงสารและความกลัวซึ่งจะสามารถชำระอารมณ์ (catharsis) เดียวกันนั้นให้หมดไป เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดนอกเหนือจากความบันเทิง โดยกล่าวไว้ในหนังสือชื่อ *Rhetoric* ว่าละครโศกนาฏกรรมสามารถชำระอารมณ์ให้ผ่องแผ้วจากการปลุกเร้าความสงสารและความกลัวจากการเห็นหายนะของตัวละครเอก ผู้ชมจะกลัวว่าเคราะห์กรรมนั้นจะเกิดขึ้นกับตนเองบ้าง (ภัทธกร รักเรียน, 2545) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมทั้งสามเรื่องอันได้แก่ จูฬตรีคุณ กามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ชิสซัส ไม่ได้เป็นแค่นวนิยายหรือตำนานรักที่ผู้แต่งมุ่งให้ความบันเทิง ความสนุกสนานของเนื้อเรื่องที่น่าติดตาม ความซาบซึ้งในความรักของตัวละคร หรือให้ผู้อ่านรู้สึกสะเทือนใจในตอนจบเท่านั้น แต่การแฝงเอา “ความลุ่มหลง” สอดแทรกเข้าไปในเนื้อเรื่องได้ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆที่ไม่คาดฝันกับตัวละคร เมื่อผู้อ่านรับรู้ถึงชะตากรรมเหล่านั้นก็เหมือนเป็นการสะท้อนภาพในชีวิตจริงให้ได้ตระหนักว่าถ้าหากตกอยู่ในสถานะเช่นเดียวกับตัวละครแล้วเราจะดำเนินชีวิตอย่างไร จะตัดสินใจแบบเดียวกับตัวละครหรือไม่ หรือจะรับมือแก้ปัญหา กับเหตุการณ์เหล่านั้นอย่างไร การได้เห็นความเป็นไปของตัวละครจะทำให้ผู้อ่านได้รู้สำนึก และเก็บเป็นบทเรียนให้กับตัวเองว่าชีวิตจะต้องไม่เป็นแบบนั้น คุณค่าของวรรณกรรมทั้งสามเรื่องจึงมากกว่าแค่ความเพลิดเพลินและจินตนาการ แต่ได้สอนให้มนุษย์รู้เท่าทันอารมณ์ของตัวเอง รู้จักธรรมชาติของชีวิต และรู้จักความรักให้มากขึ้น

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดสำคัญของเรื่องกามนิต-วาสิฎฐี ที่ไม่เพียงแต่จะนำเสนอเรื่องความรัก ความลุ่มหลงในกิเลสตัณหา เท่านั้น แต่ยังมีหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาสอดแทรกอยู่ตลอดทั้งเรื่อง โดยเฉพาะบทเรียนสำคัญของชีวิตที่ตัวละครเอกทั้งสองได้เรียนรู้จากพระพุทธเจ้า และมีความแตกต่างกัน สำหรับวาสิฎฐีพระพุทธเจ้าได้สอนให้รู้จักกับความรักผ่านคำสอนที่ว่า “ที่ได้มีรัก ที่นั่นมีทุกข์” ซึ่งแนวคิดนี้ได้ปรากฏให้เห็นในนวนิยายเรื่องจูฬตรีคุณอย่างชัดเจน ในขณะที่ตัวของกามนิตได้เรียนรู้ว่า ไม่ว่าจะนรกหรือสวรรค์ ก็ไม่มีที่ใดที่เป็นหนทางสู่ความหลุดพ้นได้อย่างแท้จริง ยกเว้นแต่การบรรลุ “นิพพาน” ซึ่งแนวคิดข้อนี้ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่องจูฬตรีคุณ

แต่ก็ทำให้เห็นว่าเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี เป็นนวนิยายที่มีคุณค่าสูงกว่าเรื่องรักโศกนาฏกรรมทั่วไป เพราะในท้ายที่สุดแล้วตัวละครเอกทั้งกามนิตและวาสิฏฐี ก็ได้ค้นพบสัจธรรมของชีวิตว่าไม่มีอะไรแน่นอน หรือที่เรียกว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” รวมไปถึงการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ และการไปสู่นิพพานซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ ดับสิ้นในกิเลสทั้งปวง นั้นหมายความว่า ตัวละครทั้งสองสามารถปลดปล่อยตัวเองจากบ่วงของกิเลสตัณหา และสามารถปล่อยวางได้ ซึ่งแตกต่างกับตัวละคร อริยวรรตและดารา rays พิลาสในเรื่องจุฬาทรีคุณที่อยู่ในบทสรุปสุดท้ายของเรื่อง ทั้งสองก็ไม่สามารถปล่อยวาง และหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาได้ ยังคงห่วงหา อาลัยอาวรณ์ และปรารถนาจะครองรักกัน อย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย

นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณของพนมเทียน ได้สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านทั้งในด้านความบันเทิง และการจรรโลงจิตใจ ซึ่งเมื่องานวรรณกรรมชิ้นนี้ได้ถูกนำไปดัดแปลงเป็นบทเพลงเพื่อใช้ประกอบละครวิทยุโดยฝีมือของบรมครูสองท่านได้แก่ ครูแก้ว อัจฉริยะกุล และครูเอื้อ สุนทรสนาน แห่งวงดนตรีสุนทราภรณ์ ก็ยิ่งทรงคุณค่ามากขึ้น เพราะไม่เพียงแต่บทเพลงทั้ง 5 บทเพลง จะมีความไพเราะด้วยลีลาการประพันธ์ของทั้งสองท่านแล้วนั้น ในแต่ละบทเพลงยังแฝงไปด้วยข้อคิด คติเตือนใจ และแนวคิดสำคัญจากนวนิยายต้นฉบับ ทุกบทเพลงได้สะท้อนให้เห็นมุมมอง ความคิด การกระทำของตัวละครในเรื่อง และได้ต่อยอดไปถึงสิ่งที่ผู้แต่งนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณต้องการนำเสนอ โดยภาพรวมของบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง จะเห็นว่าได้นำเนื้อหาทั้งหมดมาจากนวนิยายต้นฉบับ และมีการเรียบเรียงลำดับเหตุการณ์ตามเนื้อเรื่องในนวนิยายทุกอย่าง รวมทั้งการหยิบเอาบทสนทนาของตัวละครมาเป็นส่วนสำคัญของคำร้องหรือเนื้อเพลง แต่หากพิจารณาลงไปให้ละเอียดขึ้นจะพบว่าทุกบทเพลงได้สอดแทรกแก่นสำคัญของเรื่องเอาไว้หมด อย่างเพลงเปิดเรื่อง “เพลงจุฬาทรีคุณ” ได้เน้นให้เห็นทัศนคติของดารา rays พิลาสว่าความงามเป็นบ่อเกิดของความรักและจะนำมาซึ่งความตาย โดยความหวาดหวั่น เกรงกลัวต่อความตายนี้ได้ทำให้เธอจงเกลียดจงชังในความสวยงามของตัวเอง และทั้งที่รู้อยู่เต็มอกว่าความรักจะทำให้ชีวิตพังพินาศแต่แล้วเมื่อได้พบเจอกับอริยวรรต ความลุ่มหลงก็ชักนำให้เธอยอมตกเป็นทาสของความรัก และปล่อยให้ชีวิตดำเนินไปตามเสียงเรียกร้องของหัวใจ จนลืมไปแล้วว่าตัวเองเคยเกลียด และเกรงกลัวในความรักแค่ไหน สุดท้ายชีวิตของดารา rays พิลาสก็ดำเนินรอยตามแม่ของตัวเองอย่างไม่ผิดเพี้ยน สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งในเพลงนี้คือเรื่องของความงาม โดยปกติแล้วความงามเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ต่างชื่นชอบ และมักจะทำให้ผู้คนมีความสุข เพราะเชื่อว่าจะได้พบเจอแต่สิ่งดีดีในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการงานที่ดี คู่ชีวิตที่ดี การถูกยอมรับจากคนในสังคม เป็นที่ถูกตาต้องใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น แต่บทเพลงนี้ได้ชี้ให้เห็นอีกมุมหนึ่งว่าความงามไม่ใช่สิ่งที่จะนำมาซึ่งความสุขเพียงอย่างเดียว แต่สามารถทำให้เกิดความทุกข์ในชีวิตของคนเรา และอาจนำมาซึ่งหายนะได้ในส่วนของ “เพลงจ้าวไม่มีศาล” เป็นเพลงที่ต้องการจะเสียดสีถึงพฤติกรรมของอริยวรรตที่กำลัง

ตกอยู่ในสถานะความรักทำให้คนตาบอด เพราะถูกความลุ่มหลงนำพาให้ตัวเองยอมเสี่ยงอันตราย ปลอมตัวเป็นพราหมณ์ชื่อวิพาหะ ที่มีดวงตาเพียงข้างเดียว เข้าไปในดินแดนศัตรูเพื่อตามหาราชารายพิลาส โดยยอมทิ้งทุกอย่างทั้งศักดิ์ศรี อำนาจ บริวาร ทรัพย์สมบัติ ฯลฯ และสุดท้ายชีวิตก็จบลงด้วยความหายนะไม่ต่างกัน ซึ่งทั้งที่จริงแล้วตัวละครแบบอริยวรรต ได้ถูกทำให้รู้จักตั้งแต่ครั้งแรกด้วยบุคลิกของกษัตริย์ผู้นำเกรงขาม มีความกล้าหาญ มุ่งมั่นแต่จะทำศึกสงคราม แต่ชีวิตได้พลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือเพราะความรัก ความลุ่มหลง ซึ่งใน “เพลงอ้อมกอดพี่” ได้ทำให้ได้รู้จักอีกบุคลิกหนึ่งของอริยวรรตครั้นเมื่อตัวเองตกอยู่ในห้วงของความรัก อริยวรรตแสดงท่าทีอ่อนโยนต่อดารารายพิลาส ในขณะที่เธอหลับ โดยการประคองหญิงคนรักไว้ในอ้อมกอดพร้อมร้องเพลงกล่อมได้สะท้อนว่า เบื้องลึกของจิตใจอริยวรรตนั้นอ่อนไหวแค่ไหน กษัตริย์ผู้ไม่เคยรู้จักความรักเมื่อวันหนึ่งได้พบเจอกับตัวเองความลุ่มหลงก็เข้าครอบงำอย่างถอนตัวไม่ขึ้น

สำหรับอีกสองบทเพลงอันได้แก่ เพลงใต้ร่มมลุลี และเพลงปองใจรัก จะแตกต่างกับสามเพลงที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ตรงที่เป็นบทสนทนาโต้ตอบกันระหว่างตัวละครชายหญิง แม้ทั้งสองเพลงนี้จะ เป็นเพลงคู่เหมือนกันแต่แก่นสำคัญที่ต้องการนำเสนอต่างกันโดยสิ้นเชิง สำหรับ “เพลงใต้ร่มมลุลี” เป็นเพลงที่ได้ตอบกันระหว่างชัตติยะราเชนทร์กับอาภัสรา ที่ต้องตัดใจจากกันในขณะที่ทั้งสองรักกันมาก สิ่งสำคัญที่เพลงนี้ต้องการนำเสนอคือ ความรักแท้บริสุทธิ์ ของคนทั้งสอง แม้จะต้องจำยอม เลิกราต่อกันด้วยเหตุผลความจำเป็น แต่ทั้งสองก็ไม่ฝืนชะตาตัวเอง เลิกและตัดสินใจโดยเอาเหตุผลที่สำคัญกว่ามาเป็นที่ตั้ง และเก็บเอาความรักที่มีให้แก่กันไว้เป็นเรื่องรองลงมา ทั้งสองไม่ปล่อยให้ ความลุ่มหลงเข้าครอบงำจิตใจ เพราะความรักที่มีให้แก่กันยังคงตราตรึงอยู่ในหัวใจคนทั้งคู่เสมอ ถึงตัวต้องห่างแต่ใจยังมั่นคงแน่วแน่มั่นในกันและกัน นี่คือตัวอย่างของความรักแท้ รักอันบริสุทธิ์ รักที่ยอมเสียสละ เพื่อกันและกันได้ ผิดกับความรักใน “เพลงปองใจรัก” ของอริยวรรตและดารารายพิลาส ที่ได้ตอบกัน โดยแสดงถึงความรักที่เต็มไปด้วยความลุ่มหลง ความใคร่ ความปรารถนาในตัวของกันและกัน ทั้งสอง ยังคงยึดติดกับคำมั่นสัญญาว่าจะครองคู่กัน เป็นการแสดงให้เห็นว่าทั้งคู่ยังคงวนเวียนติดอยู่ในวัง กิเลส ยึดเอาความอยากความต้องการของตัวเองมาเป็นที่ตั้ง เป็นความรักที่ถูกครอบงำด้วยความลุ่มหลง และการไม่รู้จักปล่อยวางนี้เองทำให้สุดท้ายชีวิตของทั้งสองก็จบลงด้วยความตาย เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างเพลงใต้ร่มมลุลี และเพลงปองใจรัก จึงทำให้เห็นมุมมองที่แตกต่างของความรักอย่างชัดเจน ตัวละครแบบชัตติยะราเชนทร์และอาภัสรา ถือได้ว่าเป็นคู่รักตัวอย่างที่มนุษย์ หลากๆคนควรศึกษาไว้เป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิต การไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมถือเป็นคุณธรรมข้อสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างสันติสุข ที่สำคัญที่สุดคือ การที่มนุษย์ต้องรู้จักมีสติในการกระทำสิ่งต่างๆ อย่าปล่อยให้กิเลสครอบงำจิตใจจนมองไม่เห็นความผิดชอบชั่วดี สติจะนำมาซึ่งปัญญาและนำพาชีวิตไปสู่หนทางที่ถูกต้อง เมื่อลองมองย้อนกลับไปถึง

ลักษณะสัมพันธ์บทของนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณกับกามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัส จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ผู้ประพันธ์เพลงทั้งสองท่านนำเสนอในบทเพลงทั้ง 5 บทเพลง คือสิ่งเดียวกับที่ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณต้องการนำเสนอซึ่งเก็บรักษามาจากวรรณกรรมทั้งสองเรื่อง นั่นก็คือประเด็นเกี่ยวกับความงาม ความรัก และความลุ่มหลง บทเพลงทั้ง 5 บทเพลง ได้ตีแผ่ให้ผู้ฟังรู้จักกับนิยาม และมุมมองความรักของตัวละครในเรื่องที่แตกต่างกัน เหมือนกับมนุษย์ในสังคมที่มีความคิดเห็นในเรื่องต่างๆไม่เหมือนกัน การที่ตัวละครตกอยู่ในห้วงของความรัก ก็เลยยอมเกิดขึ้นตามมา แต่จะสามารถจัดการกับความลุ่มหลงในกิเลสอันนั้นได้อย่างไร หรือปล่อยให้หัวใจตัวเองนำทางโดยไม่ตระหนักถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เหล่านี้คือสิ่งสำคัญที่ทั้งผู้ประพันธ์เรื่องจุฬาทรีคุณ และผู้ประพันธ์บทเพลงทั้งสองท่านอยากที่จะนำเสนอ

การที่นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณถูกนำมาดัดแปลงเป็นบทเพลงต่างๆเพื่อใช้ประกอบละครวิทยุได้ทำให้ผลงานนวนิยายเรื่องนี้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากขึ้น จนกระทั่งมีการนำไปดัดแปลงเป็นบทการแสดงในรูปแบบอื่นๆอีกไม่ว่าจะเป็นละครเวที ภาพยนตร์ ฯลฯ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านอกเหนือจากเรื่องราวความรักที่น่าติดตามแล้ว คุณค่าที่แฝงอยู่ในเรื่องก็น่าจะเป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณได้รับความนิยมเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ได้บทเพลงชุดจุฬาทรีคุณเป็นเพลงประกอบเรื่องถึง 5 บทเพลง ยิ่งทำให้นวนิยายเรื่องนี้ทรงคุณค่า และคงความเป็นอมตะมาจนถึงปัจจุบัน เพราะไม่เพียงแต่ความไพเราะของถ้อยคำ ท่วงทำนอง และลีลาการใช้ภาษาในบทเพลง ตามแบบฉบับของสุนทรภรณ์เท่านั้น แต่เป็นการที่ทุกบทเพลงสามารถเล่าเรื่องราวตามแบบฉบับของนวนิยายได้ตั้งแต่ต้นจนจบ เปรียบเสมือนเป็นบทเพลงเพื่อแทนตัวละครในเรื่องได้เป็นอย่างดี อีกทั้งในบางบทเพลงจะเห็นว่าการขยายความเพิ่มเติมจากเนื้อหาในนวนิยายต้นฉบับ ก็เพื่อต้องการเน้นให้เห็นความสำคัญของเหตุการณ์นั้นๆที่เกิดขึ้นกับตัวละคร ผู้ประพันธ์เพลงต้องการให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ รับรู้ได้ถึงนาฏการของตัวละคร อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ยิ่งโดยเฉพาะการเป็นบทเพลงที่ใช้เพื่อการแสดงยิ่งเหมาะสมอย่างมากในการช่วยส่งเสริมให้ผู้ชม ผู้ฟัง สามารถเข้าใจ เข้าถึงเรื่องราวต่างๆ และมีอารมณ์ร่วมไปกับการแสดงของตัวละครได้ อาจเรียกได้ว่าทั้งนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ และบทเพลงชุดจุฬาทรีคุณถือเป็นส่วนที่เติมเต็มกันและกันอย่างขาดไม่ได้ โดยถึงแม้ว่านวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณจะไม่ใช่งานสร้างสรรค์ชนิดที่เรียกว่าใหม่ถอดด้าม แต่นวนิยายเรื่องนี้ได้ผสมผสาน คัดสรรส่วนต่างๆจากวรรณกรรมต้นทางทั้งสองเรื่องอย่างกามนิต-วาสิฎฐี และนาร์ซิสซัสมาใช้ได้อย่างลงตัว และนำมาดัดแปลงในรูปแบบของตัวเอง โดยนำเสนอออกมาได้อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความโดดเด่น สร้างความประทับใจให้กับผู้อ่าน ผู้ชม ผู้ฟัง มาอย่างยาวนานหลายยุคหลายสมัย ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ จูไรร์ตัน ลักษณะศิริ และ วิรวุฒิ อินทรพร (2564) ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณว่า “แม้ว่าจะได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีเรื่องอื่นที่มีมาก่อนหน้านี้ แต่ในการสร้างสรรค์

จุฬาทรีคุณ พนมเทียนได้นำลักษณะบางประการของตัวบทก่อนหน้ามาประสานถักทอกับจินตนาการของตนเองเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ทั้งนี้มิใช่เป็นเพียงการลอกเลียน แต่เป็นการสร้างสรรค์ตัวบทใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตัวเอง”

นอกเหนือจากบทเพลงชุดจุฬาทรีคุณทั้ง 5 บทเพลงแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าในการนำเอานวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณไปแสดงเป็นละครเวทีครั้งที่ 2 (ปี พ.ศ. 2537) ได้มีการเพิ่มบทเพลงอีก 1 บทเพลงเข้าไปประกอบเรื่องด้วย นั่นคือ “เพลงปารีชาต” ซึ่งได้รับความนิยมนิยมจากแฟนเพลงสุนทราภรณ์เช่นกัน โดย **รพีพร** ผู้เขียนบทละครเวทีเรื่องนี้บอกเอาไว้ว่า “...นอกจากนี้ เรายังเพิ่มเพลงขึ้นมาอีกเพลงหนึ่งคือ เพลงปารีชาต เพราะเห็นช่องว่างเกิดขึ้น ซึ่งคุณอารีย์ เขาก็เห็นด้วยที่อยากให้มี...” ซึ่งหากเป็นไปตามข้อมูลนี้ ก็แสดงว่า ครูแก้ว อัจฉริยะกุล และ ครูเอื้อ สุนทรสนาน แต่งเพลงปารีชาตขึ้นมาก่อนที่จะนำมาทำเป็นเพลงประกอบในละครเวทีเรื่องจุฬาทรีคุณที่รพีพรเป็นผู้เขียนบท โดยเพลงปารีชาตนี้ เป็นเพลงที่อยู่ในชุดที่ ครูแก้ว อัจฉริยะกุล และ ครูเอื้อ สุนทรสนาน วงดนตรีสุนทราภรณ์ แต่งขึ้นประกอบในละครเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี แสดงที่ศาลาเฉลิมไทย เมื่อปี พ.ศ. 2494 (คีตา พญาไท, 2555, น. 411-413) เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าบทเพลงที่ถูกเพิ่มเติมเข้ามาในละครเวทีเรื่องจุฬาทรีคุณนี้ ก็เป็นบทเพลงที่มาจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ซึ่งเป็นวรรณกรรมต้นทางของนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณตามที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไปแล้วนั่นเอง ดังนั้น จึงเป็นการย้ำเตือนให้เราเข้าใจเสมอว่าในแง่ของการผลิตหรือสร้างสรรค์ผลงานจากสิ่งที่เคยมีมาแล้วและเกิดเป็นแรงบันดาลใจนั้นมิใช่เป็นการลอกเลียนแบบแต่ถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นปกติในแวดวงของงานวรรณกรรม หรือที่เรียกกันว่า “ศิลปะสองทาง” โดยไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างงานวรรณกรรมด้วยกันเอง หรือลักษณะของการดัดแปลงที่งานวรรณกรรมถูกหยิบเอามาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงซึ่งถือเป็นศิลปะคนละแขนง แต่ทั้งหมดทั้งมวลนั้นก็แสดงให้เห็นว่าสุนทรียศาสตร์ของศิลปะแขนงต่างๆสามารถหลอมรวมให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ ด้วยวิธีการสร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจ หรือประสบการณ์ต่างๆที่ผู้ผลิตผลงานนำมาปะติดปะต่อ รวบรวมเข้าไว้ด้วยกัน และประยุกต์จนเกิดเป็นผลงานชิ้นใหม่ ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และอยู่รอบๆตัวเราทุกคนเสมอ ไม่ว่าจะเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ตำนาน วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ ล้วนเป็นเหมือนกับสมบัติร่วมกันของคนในชาติที่ไม่ว่าใครก็สามารถจะสร้างสรรค์ และต่อยอดเป็นผลงานต่างๆในรูปแบบอื่นได้อีกในอนาคต.

5.3 ข้อเสนอแนะ

1) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาลักษณะสัมพันธ์บทในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณ ที่ได้รับอิทธิพลจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส เท่านั้น โดยที่ไม่ได้ศึกษาไปถึงแหล่งข้อมูลหรือ

ตัวบทอื่น ซึ่งหากผู้ที่สนใจจะศึกษาในเรื่องนี้ต่อสามารถที่จะค้นคว้า และศึกษาถึงลักษณะสัมพันธ์ของจุฬาทรีคุณกับตัวบทอื่นๆได้

2) การศึกษาลักษณะสัมพันธ์ในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาโดยอาศัยกรอบขององค์ประกอบการเล่าเรื่องเป็นหลัก และนำมาเปรียบเทียบกันทั้งสามเรื่อง คือ จุฬาทรีคุณ กามนิต-วาสิฏฐี และนาร์ซิสซัส โดยที่ไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดในส่วนอื่นๆ เช่น ลีลาการใช้ภาษาในการประพันธ์ ดังนั้น หากมีผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อก็สามารถศึกษาในแง่มุมที่ละเอียดกว่านี้ได้ เพื่อที่จะได้เห็นมุมมองที่กว้างขึ้น และครอบคลุมบริบทอื่นๆมากขึ้น

3) การศึกษาลักษณะเนื้อหาและวิธีการดัดแปลงบทเพลงชุดจุฬาทรีคุณทั้ง 5 บทเพลงนี้ เป็นการศึกษาในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้รับสาร โดยใช้การวิเคราะห์ตัวบท และการรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเอกสารเท่านั้น ซึ่งไม่ได้มีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการประพันธ์บทเพลงทั้ง 5 บทเพลง ดังกล่าว จึงอาจทำให้ผลการศึกษายังขาดแง่มุมเกี่ยวกับกลวิธีในการประพันธ์ในฐานะของผู้ส่งสาร ซึ่งผู้ที่สนใจจะศึกษาในเรื่องลักษณะเดียวกันนี้ในอนาคต ก็อาจจะมีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในฐานะของผู้ส่งสารได้

4) นอกเหนือจากบทเพลงชุดจุฬาทรีคุณทั้ง 5 บทเพลงนี้ นวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณยังมีการดัดแปลงไปเป็นสื่ออื่นอีก ได้แก่ ละครวิทยุ ละครเวที ภาพยนตร์ หรือบทการแสดงอื่นๆ โดยผู้ที่สนใจสามารถศึกษาถึงลักษณะการดัดแปลงนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณไปยังสื่อประเภทอื่นได้ ซึ่งจะทำให้เห็นวิธีการสร้างสรรค์ต่อยอดเป็นผลงานชิ้นอื่นๆอีกมากมาย.

บรรณานุกรม

- กรกช อัญชลีบุญกุล. (2548). *ภาษาสร้างสรรค์ : การใช้ภาพพจน์ในนวนิยายของโสภาค สุวรรณ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). *สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). *การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์. (2539). *การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษณา รักษมณี. (2530). *การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต*. (โครงการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิตา พญาไท. (2555). *แก้ว อัจฉริยะกุล อัจฉริยะคีตกวี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- ศิตา พญาไท. (2556). *ตำนานครูเพลง เพลงไทยสากล ลูกกรุง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- จักรีรัตน์ แสงวารี. (2556). *การบริหารงานละครวิทยุกระจายเสียงสู่ยุคดิจิทัล. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ 10 ฉบับที่ 48*.
- จิตาภา กนกศิริมา. (2562, 17 พฤษภาคม). *นาร์ซิสซัส หลงตัวเองจนตาย เทพกรีกที่มาของโรคหลงตัวเอง*. <https://thepeople.co/narcissus-mythology-to-narcissist>
- จิรพันธ์ สมประสงค์. (2558). *หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน นาฏศิลป์ ม.5 เล่ม 3*. กรุงเทพมหานคร: แม็คเอ็ดดูเคชั่น.

- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ วีรวัฒน์ อินทรพร. (2564). อิทธิพลของกามนิตและลิลิตพระลอในนวนิยายเรื่องจุฬาทรีคุณของพนมเทียน. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, ปีที่ 38 ฉบับที่ 1.
- ณิชามา กระกรกุล และ สุภาพร คงศิริรัตน์. (2560). การศึกษารสวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องไข่มุน ของประภัสสร เสวิกุล. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2549). การศึกษาวรรณกรรมไทยในแง่สหบท. *วารสาร The Journal มหาวิทยาลัยมหิดล*.
- ชนสิน ชูตินธรานนท์. (2562). การสื่อสารอัตลักษณ์ดุริยิกวีในกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1.
- นพพร ประชากุล. (2552). *ยอกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 1 ว่าด้วยวรรณกรรม*. กรุงเทพมหานคร: อ่านและวิภาษา.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2562). *อุตสาหกรรมการดัดแปลง: การประสานศิลปะระหว่างวรรณกรรมกับภาพยนตร์ไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2550*. การประชุมวิชาการระดับชาติ “อุตสาหกรรมประสานศิลป์: วรรณกรรม วัฒนธรรมสกรีน และการเดินทางข้ามสื่อ”. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปกรณ กิจมโนมัย. (2542). *กามนิต-วาสัญญ์ (ฉบับย่อ)*. พิมพ์ครั้งที่ 6 (ปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- ประทีป เหมือนนิล. (2523). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- พนมเทียน. (2547). *จุฬาทรีคุณ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ณ บ้านวรรณกรรม.
- พนมเทียน. (2553). *ลึกลับจากลึกลับ*. กรุงเทพมหานคร: คณิศบุรี.
- พนมเทียน. (2556). *จุฬาทรีคุณ*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: แพรวสำนักพิมพ์.
- พนมเทียน. (2556). *ศิวราตรี (เล่ม 1)*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: แพรวสำนักพิมพ์.

- ไพบุลย์ สำราญภูติ. (2550). *เพลงลูกกรุง*. กรุงเทพมหานคร: สารคดี.
- ภัทรภร รักเรียน. (2545). *ทฤษฎีละครแนวโคกนาฏกรรม ตั้งแต่สมัยกรีกจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2561). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา (แก้ไขเพิ่มเติม)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: ซี.ซี.นอลติจลิคส์.
- ลำเพา เฟ่งวรรณ. (2549, 15 ตุลาคม). *นิยายพาฝันไขจะไร้ค่า จุฬাত্রีคุณ : ความรักคืออะไร*.
<http://yothainovel.blogspot.com/2006/10/blog-post.html>
- วรรณนะ หนูหมื่น. (2553). *กามนิต พากย์ภาษาไทย : วรรณกรรมคำสอนเชิงมนุษยนิยมตามคติพุทธ. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1*.
- วรวิฑูม ทัตบรรทม และ วรสิริ วัดเข้าหลาม. (2557). *การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์บทละครวิทยุของคณะกัณทนา. นิตยสารสยามปริทัศน์, ปีที่ 13 ฉบับที่ 14*. สถาบันวิชาการพิมพ์มหาวิทยาลัยสยาม.
- วีรวัดณ์ อินทรพร. (2561). *วรรณคดีวิจารณ์*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมลักษณ์ สว่างโรจน์. (2546). *ตำนานเทพและปรัชญากรีก โดย แอนโธนี ฮอโรวิทซ์*. กรุงเทพมหานคร: กู๊ดมอร์นิ่ง.
- สุกรี เจริญสุข. (2532). *เพลงแนวแจ๊สของวงดนตรีสุนทราภรณ์. โครงการสัมมนาเรื่องสุนทราภรณ์วิชาการ. คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- สุจิตรา จรจิตร. (2547). *มนุษย์กับวรรณกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป. (2542). *กามนิต-วาทิภูมิจี ฉบับสมบูรณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์. (2558). การเล่าเรื่องทางนิเทศศาสตร์: ศึกษาจากงานวิจัย. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม* นิต้า, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1.

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jcin/article/view/42384/35039>

Hutcheon, Linda. (2006). *A Theory of Adaptation*. New York: Routledge.

บรรณานุกรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ณัฐณิษฐา ไชยรัตน์
วัน เดือน ปี เกิด	11 มกราคม 2534
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2556 วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา (เกียรตินิยมอันดับสอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	2080/170 ซ.แบริ่ง 40 ถ.สุขุมวิท 107 ต.สำโรงเหนือ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ 10270

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY